

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MALİYE ANABİLİM DALI

**YEREL SEÇİMLERDE KAMU HİZMETLERİNİN KALİTESİNİN
VE VERGİLENDİRMENİN SEÇMEN ALGISI ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: ÇANAKKALE BELEDİYESİ
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF AVCI

Tez Danışmanı

DR. ÖĞR. ÜYESİ ERDAL EROĞLU

ÇANAKKALE – 2021

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MALİYE ANABİLİM DALI

**YEREL SEÇİMLERDE KAMU HİZMETLERİNİN KALİTESİNİN
VE VERGİLENDİRMENİN SEÇMEN ALGISI ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: ÇANAKKALE BELEDİYESİ
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF AVCI

Tez Danışmanı

DR. ÖĞR. ÜYESİ ERDAL EROĞLU

ÇANAKKALE – 2021

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Elif AVCI tarafından Dr. Öğr. Üyesi Erdal EROĞLU yönetiminde hazırlanan ve **10/06/2021** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Yerel Seçimlerde Kamu Hizmetlerinin Kalitesinin ve Vergilendirmenin Seçmen Algısı Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi: Çanakkale Belediyesi Örneği**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Maliye Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Erdal EROĞLU

.....

(Danışman)

Prof. Dr. Selçuk İPEK

.....

Prof. Dr. Özhan ÇETİNKAYA

.....

Tez No :

Tez Savunma Tarihi : 10/06/2021

.....

Prof. Dr. Pelin KANTEN

Enstitü Müdürü

10/06/2021

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları' na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

Elif AVCI

10/06/2021

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Erdal EROĞLU'na gösterdiği özen ve sabırdan dolayı çok teşekkür ederim.

Hayatımın her evresinde maddi ve manevi yanımda olan desteklerini hiç bir zaman esirgemeyen kıymetli ailem babam İsmet AVCI, annem Ayşe AVCI, kardeşlerim Muhammet Raşit AVCI, Rabia AVCI, Mualla AVCI ve Abdalbaki AVCI' ya teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak beni bu yola çıkmam için yüreklendiren, inancımı her kaybettiğimde desteğiyle yanımda olan kıymetli İbrahim BAL' a sonsuz teşekkür ederim.

Elif AVCI

Çanakkale, HAZİRAN 2021

ÖZET

YEREL SEÇİMLERDE KAMU HİZMETLERİNİN KALİTESİNİN VE VERGİLENDİRMENİN SEÇMEN ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: ÇANAKKALE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Elif AVCI

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erdal EROĞLU

10/06/2021, 123

Çağdaş ve demokratik toplumların en temel özelliklerinden biri seçme hakkıdır. Oylama mekanizmasının önemi ve seçmen davranışlarını etkileyen faktörler maliye disiplininde sıklıkla tartışılmaktadır. Seçmenler, siyasal karar alma sürecinde hem ülkeyi yönetecek merkezi yönetim temsilcilerini hem de yerel nitelikteki kamu hizmetlerini sunacak yerel yönetim temsilcilerini seçmesi bakımından önemli bir konuma sahiptir. Özellikle yerel seçimler katılım oranları, seçmen eğilimleri ve halka en yakın birimler olma özelliği taşımasından dolayı genel seçimlerden farklılık göstermektedir. Yerel seçimlerde seçmenler oy verme tercihinde bulunurken sosyolojik, psikolojik ve ekonomik değişkenlerden etkilenmektedir. Bu değişkenlerin başında ise ekonomik faktör içerisinde bulunan vergi ve harcamalar gelmektedir. Çünkü yerel seçim dönemlerinde seçmenler kendilerine en az maliyet ile en fazla fayda sağlayacağını düşündüğü belediye başkan adayına oy vermektedir. Belediye başkan adayı ise oylarını arttırabilmek veya yeniden seçilebilmek amacıyla kentin yaşam kalitesini arttıran yerel hizmet ve projelere başvurmaktadır. Yerel hizmet ve projelerin finansmanı ise yerel vergilerden oluşmaktadır. Bu bakış açısıyla yerel seçimlerde belediye hizmet kalitesi ve yerel vergilerin seçmen algısı üzerindeki etkisinin analiz edilmesi bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Bu çerçevede gerçekleştirilen çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde seçim ekonomisi ve seçmen davranışları, ikinci bölümde hizmet kalitesi ve vergi algısı ilişkisi ele alınırken, üçüncü bölümde ise yerel seçimlerde belediye hizmet kalitesi ve yerel

vergi algısının seçmen tercihi üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Araştırmada Çanakkale ili merkez ilçede ikamet eden 200 seçmen üzerinde anket uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda yerel seçimlerde Çanakkale halkının oy verme tercihi üzerinde belediye hizmet kalitesinin ve diğer faktörlerin önemli bir etkisinin bulunduğu, yerel vergilerin ise seçmenlerin oy verme tercihleri üzerinde oldukça düşük bir etkisinin bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yerel Hizmet Kalitesi, Yerel Vergi Algısı, Seçmen Tercihi.

ABSTRACT

EVALUATION OF THE IMPACT OF QUALITY OF PUBLIC SERVICES AND TAXATION ON VOTER PERCEPTION IN LOCAL ELECTIONS: A CASE OF STUDY ÇANAKKALE MUNICIPALITY

Elif AVCI

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Finance Science

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Erdal EROĞLU

06/10/2021, 123

The right to vote and to stand as a candidate at elections is one of the common feature of contemporary and democratic societies. Importance of voting mechanism and influencing factors of voter behaviors are often argued in finance discipline. Voters have an important position in political decision process by reason of both the electing the central administration's delegates and municipal corporation representatives who delivers local public services. Especially, local elections differ from the general elections due to participation rates, voter tendencies and the feature of being closest units to the public. The voters are influenced by sociological, psychological and economic variables while they make their choice to vote in the local elections. Taxes and expenses, included economic factors, are the primary one among these variables because voters think to vote for a mayor who benefits them the most with the least cost. In addition to this, mayor candidate refers to local services and projects to increase the life quality of the city for increasing the votes or re-election. Financing of the local services and projects are composed of the local taxes. In this perspective, analyzing the quality of municipal services and effects of local taxes on voters perceptions constitute the basis of this study.

The study carried out within this framework consists of three chapters. In the first chapter, electoral economy and voter behaviors, in the second chapter, service quality and the relation of taxes perceptions are considered. In the last chapter, quality of

municipal services and the perception of local taxes' effects on voter preference are analyzed. In this study, 200 voters, who resides in central district of Çanakkale province, were conducted a poll. At the result of analysis, quality of municipal services and other factors have an significant correlation on voting preference of the people of Çanakkale in local elections is observed. Although, there is no effects of local taxes on voting preference is observed.

Key Words: Local Service Quality, Local Tax Perception, Voter Preference.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	İ
ETİK BEYAN.....	İi
TEŞEKKÜR.....	İii
ÖZET	İv
ABSTRACT	Vi
İÇİNDEKİLER	Viii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	Xiii
TABLolar DİZİNİ.....	Xiv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1

SEÇİM EKONOMİSİ VE SEÇMEN ALGISI KAVRAMLARININ ANALİZİ

1.1. Seçim Ekonomisinin Genel Çerçevesi.....	2
1.1.1 Seçim Ekonomisi Kavramı.....	5
1.1.2. Seçim Ekonomisinde Taraflar.....	6
Seçmenler.....	7
Siyasi Partiler.....	8
Baskı ve Çıkar Grupları.....	9
1.1.3. Seçim Ekonomisinde Seçim Süreci.....	11
Seçim Sistemi.....	11
Seçim Kampanyaları.....	13
Popülizm ve Seçim Harcamaları.....	13
1.1.4. Seçim Ekonomisi Bağlamında Politik Konjonktür Teorileri.....	14
Politik İş Döngüleri.....	16
Politik Bütçe Döngüleri.....	17
1.1.5. Seçim Ekonomisi Bağlamında Kamu Tercihi Teorisi.....	18
1.1.6. Seçim Ekonomisinde Politika Araçları.....	21
Mali Araçlar.....	22

Parasal Araçlar.....	23
1.2. Seçmen Algısının Genel Çerçevesi.....	24
1.2.1. Seçmen Davranışının Tanımı.....	24
1.2.2. Seçmen Davranışına Ait Teorik Yaklaşımlar.....	25
Sosyolojik Yaklaşım.....	25
Psikolojik Yaklaşım.....	25
Ekonomik Yaklaşım.....	26
1.2.3. Seçmen Davranış Biçimleri.....	27
Seçmenlerin Bilgisizliği.....	27
Seçmenlerin İlgisizliği.....	27
Seçmenlerin Miyopluğu.....	28
Seçmenlerin Unutkanlığı.....	28
1.2.4. Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler.....	28
Politik Faktörler.....	29
<i>Siyasi Partiler</i>	29
<i>Aday</i>	29
<i>Seçim Vaatleri ve Propaganda Araçları</i>	30
Sosyolojik Faktörler.....	32
<i>Din</i>	32
<i>Eğitim Düzeyi</i>	32
<i>Aile ve Sosyal Çevre</i>	33
Diğer Demografik Faktörler.....	34
Yaş.....	34
Cinsiyet.....	34
<i>Gelir Düzeyi</i>	35
Hizmet Kalitesi ve Vergileme.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

KAMU HİZMETLERİNİN KALİTESİ, İDARELERARASI HİZMET	37
BÖLÜŞÜMÜ VE VERGİLENDİRMENİN ETKİSİ	

2.1. Hizmet Kavramının Genel Çerçevesi.....	38
2.1.1. Kamu Ekonomisinde Üretilecek Mal ve Hizmetlerin Niteliği.....	39

Özel Mal ve Hizmetler.....	39
Tam Kamusal Mal ve Hizmetler.....	40
Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler.....	41
2.1.2. Kamu Ekonomisinde Üretilecek Mal ve Hizmetlerin Seçimi ve Siyasal Süreç.....	41
2.1.3. Kamu Ekonomisinde Üretilecek Mal ve Hizmetlerin Etkinliği Sorunu.....	42
Lindahl Çözümü.....	43
Bowen Hipotezi.....	44
Musgrave Bütçe Modeli.....	44
2.2. Hizmet Kalitesi Kavramının Genel Çerçevesi.....	45
2.2.1. Hizmet Kalitesini Belirleyen Faktörler.....	46
2.2.2. Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi.....	47
Algılanan Toplam Kalite Modeli.....	47
SERVQUAL Hizmet Kalitesi Modeli.....	48
SERVPERF Hizmet Kalitesi Modeli.....	49
Perakende Hizmet Kalitesi Modeli.....	49
2.3. İdareler Arası Hizmet Bölüşümü ve Etkinliği.....	50
2.3.1. İdareler Arası Mali İlişkiler ve Mali Özerklik.....	51
Mali Özerklik Teorileri.....	53
Mali Özerklik ve Vergilendirme.....	55
2.3.2. Optimum Hizmet Alanının Belirlenmesi.....	57
2.3.3. İdareler Arası Hizmet Bölüşümünün Etkinlik ve Dışsallık Açısından Ele Alınması.....	59
2.3.4. Mahalli İdareler Tarafından Gerçekleştirilen Mal ve Hizmetler.....	61
2.4. Hizmet Kalitesi ve Bölüşümünde Vergilendirme.....	62
2.4.1. Vergilendirmeyi Açıklayan Teoriler.....	64
2.4.2. Vergilendirmede Faydalanma Teorisi.....	65
Vergiye Hizmet Bedeli Olarak Açıklayan Görüş.....	66
Vergiye Sigorta Primi Olarak Açıklayan Görüş.....	66
Vergiye Genel Giderlere Katılma Payı Olarak Açıklayan Görüş...	67
2.4.3. Vergilemede Ödeme Gücü Teorisi.....	67
2.4.4. Vergilendirmenin Psikolojik ve Sosyolojik Yönü.....	68

Vergi Psikolojisi Yönü ve Vergi Psikolojisinin Amaçları.....	68
Vergi Sosyolojisi Yönü.....	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	
3.1 Çanakkale Belediyesi.....	72
3.2. Literatür Taraması.....	73
3.3. Araştırma Yöntemi.....	76
3.3.1. Araştırmanın Amacı.....	76
3.3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	76
3.3.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	76
3.3.4. Veri Toplama Yöntemi.....	78
3.3.5. Verilerin Analiz Edilmesi.....	78
3.3.6. Araştırmanın Güvenilirliği.....	79
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
ARAŞTIRMA BULGULARI	
4.1. Araştırmanın Bulguları.....	80
4.1.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine ve Ölçeğe İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	80
4.2. Normallik Testi.....	86
4.3. Non-parametrik Test İstatistikleri.....	86
4.3.1. Mann-Whitney Wallis U Testi.....	86
4.3.2. Kruskal Wallis H Testi.....	89
BEŞİNCİ BÖLÜM	
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	99
KAYNAKÇA	103
EKLER	I
EK 1. TÜRKİYE MÜLKİ İDARE HARİTASI	I

EK 2. ANKET	II
-------------------	----

SİMGELER VE KISALTMALAR

AMA	: Amerin Pazarlama Birliği
Bkz.	: Bakınız
Böl.	: Bölüm
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör(ler)
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
md.	: Madde
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜGİAD	: Türkiye Genç İşadamları Derneği
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
vb.	: ve benzeri

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Araştırmanın Hipotezleri	76
Tablo 2	Ölçeklerin Güvenilirlik Analiz Sonuçları	79
Tablo 3	Demografik Özelliklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	80
Tablo 4	Ölçeğe İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	82
Tablo 5	Seçmen Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Ortalaması	85
Tablo 6	Cinsiyete Göre Belediye Hizmet Kalitesi Algısı	87
Tablo 7	Cinsiyete Göre Belediye Vergi Algısı	87
Tablo 8	Cinsiyete Göre Diğer Faktör Algısı	88
Tablo 9	Eğitim Durumuna Göre Belediye Hizmet Kalitesi Algısı	89
Tablo 10	Eğitim Durumuna Göre Belediye Vergi Algısı	90
Tablo 11	Eğitim Durumuna Göre Diğer Faktör Algısı	90
Tablo 12	Eğitim Durumuna Göre Tutum Ölçeği	91
Tablo 13	Gelir Durumuna Göre Belediye Hizmet Kalitesi Algısı	92
Tablo 14	Gelir Durumuna Göre Belediye Vergi Algısı	92
Tablo 15	Gelir Durumuna Göre Diğer Faktör Algısı	93
Tablo 16	Gelir Durumuna Göre Tutum Ölçeği	94
Tablo 17	Yaş Grubuna Göre Belediye Hizmet Kalitesi Algısı	94
Tablo 18	Yaş Grubuna Göre Belediye Vergi Algısı	95
Tablo 19	Yaş Grubuna Göre Belediye Diğer Faktör Algısı	96
Tablo 20	Yaş Grubuna Göre Tutum Ölçeği	96
Tablo 21	Yokluk Hipotezi ve Alternatif Hipotezler	97

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

SEÇİM EKONOMİSİ VE SEÇMEN ALGISI KAVRAMLARININ ANALİZİ

Halka en yakın birimler olma özelliği taşıyan belediyeler, kanunlardan aldıkları yetkiyle kendi sınırlarını kapsayan bölgede ikamet eden vatandaşların istek ve önerilerine uygun yerel kamu hizmetlerini sunmak üzere ortaya çıkmış kurumlardır. Yerel demokrasinin gelişmesinde belediye seçimleri büyük önem arz etmektedir. Yerel seçimler, yerel nitelikteki kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi için karar organlarının vatandaşlar tarafından seçilmesi sürecidir. Bununla birlikte yerel seçimler belediye yöneticilerinin seçilmesi kadar varoluş amaçlarını yerine getirebilmeleri açısından da önem arz etmektedir. Belediyelerin hem yerel nitelikli ihtiyaçların karşılanmasında hem de içinde bulunduğu kentin ve vatandaşların yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlayacak birçok hizmetin sunulmasında önemli rolleri vardır. Yerel kamu hizmetinin kalitesini artırarak vatandaş memnuniyetini sağlamaları belediye yönetiminin başarılı olmasındaki en temel amaçtır. Dolayısıyla belediyelerin ciddi kaynak kullanımı gerektirecek yerel hizmetlerin finansmanını karşılayabilmesi ve yönetimde başarılı olabilmesi için güçlü bir bütçeye sahip olmaları gerekmektedir. Belediyelerin kaliteli hizmet sunumunda en önemli gelir kaynağı ise vatandaşlardan toplanan yerel vergilerdir. Yerel vergiler belediyeler açısından gelir kaynağı iken, vatandaşlar içinse bir külfet olarak görülmektedir. Bu külfet yerel seçimlerde seçmenin oy verme davranışında etkili olup olmayacağı sorusunu akla getirmektedir.

Yerel vergilerin seçmen davranışı üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışmaların odak noktasını merkezi yönetim tarafından toplanan vergiler oluşturmaktadır. İlgili literatürde seçmen davranışını yerel vergiler üzerinden inceleyen çalışmaların sayısının ise yetersiz olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada, yerel seçimlerde seçmen davranışlarını ortaya koyarak vergi ve harcamaların seçmen davranışı üzerinde etkisinin ne düzeyde olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda kamu hizmetlerinin kalitesi ile seçmen davranışları arasında bir ilişkinin olup olmadığının ortaya çıkarılması Çanakkale Belediyesi dikkate alınarak değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde seçim ekonomisi ve seçmen algısı ile ilgili kavramsal çerçeve belirtilmektedir. Bu bölümde seçim

ekonomisi kavramı, seçim ekonomisinde yer alan taraflar, seçim süreci ve politika araçlarından bahsedilip, seçmen davranışlarına ait bilimsel yaklaşımlar ve seçmen davranışını etkileyen faktörler ele alınmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde hizmet kalitesi ve vergilendirme konusuna yer verilmektedir. Bu bölümde ilk olarak hizmet kalitesi kavramı ele alınmakta, hizmet kalitesinin boyutları, ölçüm araçları, nitelikleri ve hizmeti gerçekleştiren kurum ayrımı açıklanmaktadır. Takip eden başlıklarda ise belediyelerde hizmet kalitesi ve vatandaş memnuniyetinin öneminden bahsedilmekte ve vergilendirme ile ilgili teorik bir çerçeve ortaya konulmaktadır. Bu bölümde son olarak vergilerin psikolojik ve sosyolojik yönü ve buna bağlı olarak vergi uyumunun önemi açıklanmaktadır.

Üçüncü bölümde, Çanakkale Belediyesi seçimlerinde yerel kamu hizmetlerinin kalitesinin ve vergilerin seçmen algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesine yönelik Çanakkale merkez ilçede ikamet eden vatandaşlara uygulanan anket bulguları yorumlanmaktadır.

1.1. Seçim Ekonomisinin Genel Çerçevesi

İktidar partileri seçim dönemlerinde iktidara yeniden gelebilmek ya da tekrar seçilebilmek amacıyla seçmenlere yönelik birçok politika belirlemektedir. Politikaların belirlenme süreci ilgili literatürde seçim ekonomisi olarak adlandırılmaktadır. Seçim ekonomisi kavramı siyasal süreçlerde aktif olarak yer alan iktidar partilerin yeniden seçilebilmek amacıyla seçmen tercihlerini oy açısından olumlu bir şekilde etkileyecek para ve maliye politikası uygulamaları anlamına gelmektedir. Seçim ekonomisi uygulamaları çoğu zaman seçim süreçlerinde siyasi partilerin hazırladıkları seçim programlarında da izlenmektedir. Seçim dönemleri, seçime katılan siyasi partiler açısından bir rekabet ortamı yaratmaktadır. Bu rekabet ortamında iktidar olan partilerin elinde para ve maliye politikaları gibi önemli bir aracın bulunması iktidar partilerine önemli bir avantaj sağlamaktadır. İktidar partileri elindeki araçlarla seçim ekonomilerinde önemli bir avantaja sahipken diğer siyasi partilerin sadece iktidar partilerinin kötü politikalarını eleştirebilme yetisi ve seçmen tercihlerini olumlu bir şekilde etkileyecek seçim programları bulunmaktadır. Ancak bu avantajın her daim iktidar partilerinin lehinde işleyeceği söylenemez.

Seçim ekonomisi kavramı kamu yönetimi, maliye, iktisat gibi birçok farklı disiplin içerisinde yer almakla birlikte maliye yazınında daha çok kamu tercihi teorisi ve politik konjonktürel dalgalanmalar teorileri başlığı altında tartişılmaktadır. Seçim ekonomisinde en temel amaç siyasi partilerin oy maksimizasyonuna yneltmeleridir. Seçim ekonomisinde bir tarafta oy maksimizasyonu ile hareket eden siyasi partiler diğer tarafta ise daha iyi koşullarda yaşama hedeflerine odaklanan, daha doğru bir ifade ile fayda maksimizasyonunu amaçlayan seçmenler , baskı ve çıkar grupları yer almaktadır. Bu bölümde öncelikle seçim ekonomisinin genel çerçevesine odaklanılmaktadır. Bu kapsamda seçim ekonomisi kavramı ve bu kavram etrafında yer alan taraflar; siyasi partiler, seçmenler, baskı ve çıkar grupları incelenmektedir.

Genel olarak seçim ekonomisi, iktidar partisinin, seçim dönemlerinde yeniden iktidar olabilmeleri olasılığını artırmak amacıyla ekonomik ve politik avantajlar sağlamasıdır. Bu çerçevede para ve maliye politikaları araçları kullanılarak makro-ekonomik değişkenler üzerinde seçmen tercihlerini etkileyecek düzeyde daha çok kısa vadeli etkiler sağlanmaktadır (Akalin ve Erkişi, 2007: 90). Siyasi partiler için en önemli amaç; seçimleri kazanmak ve iktidara gelmektir. Siyasi partiler açısından bu amaca ulaşabilmek ancak diğer siyasi partilerden daha fazla oy alabilmekle dolayısıyla seçmenleri etkilemekle mümkündür. Seçim sürecinde iktidar partisinin yeniden seçilebilmek amacıyla sahip olduğu para ve maliye politikalarını kullanmasının önemli bir etkisi olmaktadır. Özellikle seçimlerden önce izlenen genişletici para ve maliye politikaları, seçim sonrasında yerini daraltıcı para ve maliye politikalarına bıraktığında bunun ekonomik ve mali göstergelerde dalgalanmalara yol aması kaçınılmaz olmakta ve vergi ve harcama politikaları bu politikalardan doğrudan etkilenmektedir (Kuşat ve Dolmacı, 2011: 139). Ancak çoğu zaman siyasi partilerin iktidar olma motivasyonu ile hareket etmeleri program ve hedeflerine uygun politikalar belirlemek yerine seçimi kazanmak adına bu olumsuz sonuçlara neden olsa da bu yönde politika formüle etmelerine yol açmaktadır. Seçim teorilerinin temelinde “*siyasi partilerin yegne amacının iktidara gelmek ve iktidarını sürdürmek olduğu düşüncesi*” yer almaktadır (Akalin ve Erkişi, 2007: 90). Politikacıların seçim sürecini ve sonrasında etkileyecek olan bu performansları 1970’li yılların ortalarından itibaren “yeni” politik iktisat literatürünün temel araştırma konularından birisi olmuştur (Kuşat ve Dolmacı, 2011: 130). Ekonomi ve siyaset arasındaki ilişkinin seçim süreçleriyle daha görünür hale gelmesi bürokrat davranışlarının da incelenmesine yol açmıştır.

Bürokratlar ya da politika yapıcılar doğrudan seçildiğinde (veya doğrudan seçilmiş yetkililer tarafından atandığında), temel motivasyonlarının ekonomik politikaları nasıl yapılandırıldığı önemli bir araştırma sorusu haline gelmiştir. Örneğin, seçmenlerin daha fazla ekonomik refah sağlaması beklenen adayları tercih ettiği varsayıldığında seçmenlerin adayları son deneyimlerine, belki de toplam performansına göre değerlendirdikleri söylenebilir. Ancak hem bürokratların sahip olduğu teşvik sistemleri hem de seçmenlerin ekonomik servetlerini artırma arzuları bürokratları uzun dönemli politikalardan ziyade daha manipülatif kısa vadeli teşviklere yönelmesine yol açmaktadır (Franzese ve Jusko, 2005).

Demokrasinin içselleştirilmiş olduğu toplumlarda seçim süreçlerinde belirleyici faktör seçmen tercihleridir. Seçmen davranışları ise sınıf, din, cinsiyet, eğitim vb. birçok faktör tarafından etkilenmektedir. Ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik konjonktür ve seçmenin mali durumu da seçmen davranışını dolayısıyla tercihlerini etkileyen bir diğer önemli faktördür. Hatta günümüzde ekonomik koşulların oy tercihlerini etkilediği genel kabul görmüş bir önermedir (Remmer, 1993). Bu önerme doğrultusunda eğer ülkede makro-ekonomik göstergeler (büyüme, istihdam, enflasyon vb.) iyi durumdaysa seçmen mevcut iktidarı ya da bürokratları tercih etmekte aksi bir durum olması halinde ise muhalefet partilerine ya da yeni bürokratlara yönelmektedir (Sezgin, 2007: 21).

Seçim dönemlerinde iktidar partilerinin seçmenlerin tercihlerini etkilemek amacıyla ekonomi politikalar uygulaması seçmene fayda sağlarken iktidar partisinin oy maksimizasyonuna yol açar. Ancak bu politikalarla uzun dönemde toplumun tüm kesimlerine bir maliyet yüklenir. Her ne kadar uzun dönemde ağır borç yüklerine, makro-ekonomik göstergelerde bozulmalara ve hatta ekonomik krizlere sebep olsa da seçim dönemlerinde her bir siyasi partinin bu yönde hareket ettiği bir gerçektir. Siyasi partiler tarafından gerçekleştirilen bu uygulamalar seçim teorisi ve politik konjonktür teorileri gibi iktisadi teorilerde tartışılmaktadır (Çetinkaya, 2018: 25). Seçim ekonomisi, dünyanın birçok ülkesinde az ya da çok uygulanan bir yaklaşımdır. Ancak bu yaklaşım demokrasinin gelişkin olduğu, şeffaflığın ve hesap verilebilirliğin tesis edildiği ülkelerde çok daha az kendisine yer bulmaktadır.

Seçim ekonomisi ile ilgili çalışmaların her ne kadar siyasetle ilişkisi bulunsa da çalışmalar daha çok ekonomi ve maliye konuları içinde yer almış ve bu doğrultuda bir

çerçeveye oturtulmuştur. Çalışmada seçim ekonomisi kavramı ekonomi ve maliye yazını kapsamında ele alınmıştır. Bu bağlamda ilk olarak seçim ekonomisi ile ilgili tanım yapılmakta ve literatürdeki çalışmalar incelenerek seçim ekonomisinin tarafları açıklanmaktadır. Takip eden bölümde ise Politik Konjonktür Teorisine ve Kamu Tercih Teorisine değinilmektedir.

1.1.1. Seçim Ekonomisi Kavramı

Günümüzde çok partili demokrasiyi benimseyen ülkelerde iktidar ve muhalefet partileri girdikleri seçimleri kazanmak amacıyla sürekli rekabet halindedir. Bu rekabet içerisinde iktidar partisi, seçmenin desteğini alabilmek için seçim dönemlerinde bazı ekonomi politikalarını uygulamayı tercih etmektedir. İktidarda bulunan partilerin seçim öncesinde başlatmış olduğu seçim hazırlıkları çerçevesinde uyguladıkları para ve maliye politikalarının seçim sonrasında ekonomide yarattığı etkilerin incelendiği alan seçim ekonomisi olarak adlandırılmaktadır. Seçim ekonomisi uygulamalarının iktisat ve maliye politikaları içinde incelenmesi 1970’li yıllarda hız kazanmıştır. Ayrıca, *politik konjonktürel teorileri* olarak da adlandırılan seçim ekonomisi, maliye disiplini *kamu tercihi teorisi* olarak tartışılmaktadır (Balyemez, 2018: 163).

Seçim ekonomisinin özünde, iktidar partisi olmak ya da iktidarın devamını sağlamak amacı yatmaktadır (Kanca, 2016: 399). Seçim ekonomisindeki literatür incelendiğinde birçok tanımının yapıldığı söylenebilir. Örneğin Karaçor ve Saraç’a göre (2004: 101) seçim ekonomisi, demokratik toplumlarda siyasi iktidarın seçimi yeniden kazanmak için ekonomi politikalarını kendi amaçları doğrultusunda kullanması anlamına gelmektedir. Akalın ve Erkişi’ne göre ise (2007: 90) iktidar partisinin seçim döneminde, tekrar seçilebilme ihtimalini artırabilmek amacıyla, ekonomik ve politik üstünlük elde etmek için, maliye ve para politika araçlarından yararlanarak makro-ekonomik değişkenler üzerinde kısa ve uzun dönemli etkiler yaratılması olarak tanımlanmaktadır. Kuşat ve Dolmacı (2011: 129) seçim ekonomisini iktidar partisinin seçimleri kazanmak için uygulamaya koyduğu maliye ve para politikalarının bütününe verilen ad olarak ifade etmektedir.

Literatürde yeralan tanımlardan da anlaşılacağı üzere seçim ekonomisinde amaç, iktidar partisinin yeneden seçilebilmek ve seçmen desteğini alabilmek amacıyla maliye ve para politikası araçlarını kendi lehine kullanarak seçim politikaları oluşturmaktır.

Gelişmekte olan toplumlarda en dikkat çekici sorunlardan biri siyasetçilerin ekonomi yönetimine hükmediyor olmalarıdır. Bu ilişki daha çok seçim dönemlerinde görünür olmaktadır. Bu durumun en temel nedeni iktidar partisinin seçimi başarılı şekilde kazanmak için ekonomiyi kendi çıkarı doğrultusunda kullanmasıdır. Kennet Rogoff (1987: 1), iktisatçılar ve siyaset bilimci bazı araştırmacılar, makroekonomik politika döngülerini ve seçimlerin birbirine benzer belirgin tesadüflerini araştırmışlardır. İlgili çalışmada seçimlerden önce vergilerin en düşük düzeyde yer aldığı, tüketim harcamalarının ise en yüksek seviyede kaldığına dair dikkate değer bulgular tespit edilmiştir.

Siyasi iktidar seçim öncesinde seçmenin ilgisini çekecek politikalar oluşturarak oy oranlarını arttırmayı hedeflemektedir. Bu politikaların en bilineni ise hiç şüphesiz seçim dönemlerinde kamu harcamalarının artırılmasıdır. Seçim sonrasında ise artırılan kamu harcamaları yerini yüksek oranlarda vergilere bırakmaktadır (Cebeci, 2019: 1194). Ancak böylesi bir durum enflasyon ile işsizliğin artmasına, bütçe açıklarına ve aşırı borçlanmaya neden olmaktadır (Gökbunar, 1997: 3). Enflasyon ve işsizliğin yüksek olması ya da düşük olması seçmen davranışları üzerinde etkili olmaktadır (Nordhaus, 1975: 169). Seçim dönemlerinde işsizlik ve enflasyonun yüksek olması bir yönüyle iktidar partisinin oy oranının düşük olacağı anlamına gelmektedir (MacRae, 1977: 240).

İktidar partisi seçim öncesi oylarını artırmak ve seçmenin ilgisini çekmek için genişletici maliye politikalarını tercih etmektedir. Ancak seçim öncesinde uyguladığı genişletici maliye politikalarıyla enflasyonun ortaya çıkmasına neden olan iktidar partisi, bu durumu düzeltmek için seçim sonrasında durgunluk yaratacak politikalar uygulamak zorunda kalmaktadır (Akalin ve Erkişi, 2007: 91). Fakat seçmenler yüksek enflasyondan ziyade düşük işsizlik durumuna önem vererek tercihte bulunmaktadırlar (Nordhaus, 1975: 171).

1.1.2. Seçim Ekonomisinde Taraflar

Siyasal karar alma sürecinde rol alan aktörler arasında seçmenler, siyasi partiler, baskı ve çıkar grupları yer almaktadır. Seçim dönemlerinde her bir aktör kendi çıkarlarını maksimize etmek için karşılıklı çıkar ilişkisinde bulunmaktadır. Seçmenler kendilerine en fazla kamusal hizmeti sunacak siyasi partiye oy verirken, siyasi partiler seçmenin kendi taraflarında yer almasını sağlayacak ekonomik programları hayata geçirmekte, baskı ve

çıkar grupları ise kendilerinin ve örgütünde bulunan üyelerinin çıkarlarını maksimize etmek için uğraşmaktadırlar (Kızılboğa, 2012: 96).

Seçmenler

Seçim ekonomisi taraflarının başında seçmenler yer almaktadır. Seçmenler, yerel ya da genel seçimlerde oy kullanma yeterliliğine sahip kişilerdir (Baltacı ve Eke, 2012: 115). Seçmenler oy vererek tercihte bulunmaları ve iktidarı belirlemeleri nedeniyle oldukça önemli bir aktördür. Seçmenler tercihte bulunurken kendilerine en fazla kamusal fayda sağlayacak siyasi partiye oy vermektedirler (Aktan ve Dileyici, 2001: 4). Seçmen için önemli olan kendisine sunulan kamusal hizmetlerin faydasının çok, maliyetinin ise az olmasıdır (Akcagündüz, 2010: 31).

Seçim süreçleri piyasa mekanizmasındaki meta alışverişi sürecine benzemektedir. Seçim sürecindeki meta oydur. Bu ilişkide oy talep eden siyasi partiler oy arz eden ise seçmenlerdir. Piyasanın etkin bir şekilde işlemesi için önemli olan şey asimetrik bilginin ortadan kaldırılmasıdır. Başka bir ifade ile piyasada eksik bilgi olmamalıdır. Tüketicilerin ve üreticilerin piyasaya ve metaya ilişkin bilgileri tam olmalıdır. Diğer taraftan piyasada optimaliteye maksimum faydaya ve minimum maliyete ulaşıldığında gerçekleşmektedir. Seçim süreçlerindeki fark ise seçmenlerin tam bilgiye sahip olmaları ve sadece fayda güdüsüyle hareket etmemeleridir. Diğer taraftan siyasi partilerde maliyetlerinde bir kısıtlamaya gitmektedir. Demokratik ülkelerde seçimlerin temel özelliği seçmenlerin sahip olduğu tek oyla gerçek bir tercih yapmasının olanaklı olmasıdır. Bu durumun mümkün kılınabilmesi için demokratik ilkelere uygun olarak seçme ve seçilme hakkının tanınmış olması ve siyasal partilerin bu tek oya sahip olabilmek için hukuken eşit koşullarda yarışması gerekmektedir. Ancak piyasa mekanizmasında yaşanan sorunlardan biri olan malların homojen olmaması sorunu seçim sürecinde de ortaya çıkmaktadır. Seçmenler homojen bir yapıda değildir. Seçmenler arasında farklı yaklaşımlar bulunmakta ve oy vermede farklı güdülerle hareket etmektedir. Hatta birçok seçmen çoğu zaman en demokratik haklarından bir olan oy hakkından siyasi partileri protesto etmek amacıyla vazgeçmektedir. Nitekim seçmenlerin bu yöndeki tavırları bile mübadele ilişkilerinde seçmenler lehine bir avantaj sağlamaktadır.

Siyasi Partiler

Seçim ekonomisinde yer alan ve seçmenler kadar sürecin belirleyicisi olan aktör siyasi partilerdir. Çok sesliliğin olması, seçim süreçlerinde birçok siyasi partinin yarışa dahil olması katılımcı bir demokrasi için vazgeçilmez unsurlardır. Demokratik rejimlerde çok seslilik, iktidar gücünü sınırlandırır, yöneticileri denetler ve siyasi dengenin oluşmasına katkı sağlar (Altıntaş, 2003: 4). Tarihteki çoğu toplumda olduğu gibi, politik olarak tek bir yönetici veya egemen bir sınıf tarafından yönetilen toplumlarda, egemen kurum doğal olarak organize muhalefet tarafından tehdit edildiğini hisseder ve onu bastırmak için harekete geçer (Reichley, 2000: 18). Günümüz yapısıyla olmasa da hâkim iktidarın karşısında duran, iktidarın sahip olduğu gücü sınırlandırmaya çalışan bir muhalefetin varlığı demokrasi tarihinden de eskidir denilebilir. Periclean döneminin klasik Atina'sında ve Cumhuriyeti Roma'da bir tür siyasi partiler bulunmaktaydı. Atina'da partiler oligarklar ve demokratlar olarak iki grup halindeydi. Roma'da, Julies Caesar'ın cumhuriyetçi kurumları otoriter diktatörlükle değiştirmesinden hemen önceki dönemde ise optimizasyonlar (*optimizes*) ve poplerler (*populares*) olarak bilinen partiler, sosyal faydaların st sınıflar ve sıradan insanlar arasında paylaştırılması konusunda birbiriyle atışmaktaydı (Reichley, 2000: 19). Nitekim monarşi ile yönetilen toplumlarda dahi iktidara karşı koymaya çalışan bir grup olmuştur. Ancak ağdaş anlamda siyasi partilerin tarihinin çok eskilere dayandığı söylenemez (Tan vd., 2015: 352). Siyasi partiler demokrasi ile işlerlik kazanmıştır. Modern anlamda siyasi partilerin kurulması Fransız Devrimi'nden sonradır. nce Avrupa'da sonra dünyanın geri kalanında farklı görüşlere mensup kişilerin bir araya gelerek kurduğu örgütler yapılan seçimlerde başarı elde ederek ülkelerin yönetiminde söz hakkına sahip olmaya başladılar. Günümüzde dahi varlığı devam eden en eski partilere 1830'larda İngiltere'de kurulmuş Muhafazakr Parti ile Amerika'da kurulmuş Demokratik Parti rnek verilebilir. Tarihsel olarak Türkiye'nin en eski partisi ise (dernek adı altında) Osmanlı döneminde II. Abdülhamid'i tahttan indirmek amacıyla 1889'da kurulan İttihad-ı Osmani'dir. Daha sonra bu örgütün adı İttihat ve Terakki Cemiyeti adını almış ve II. Meşrutiyet'in ardından 1908 yılında siyasi parti haline gelmiştir (Tan vd., 2015).

Demokratik toplumlarda önemli bir aktör haline gelen siyasi partiler demokrasiye işlerlik kazandırmıştır. Bu bağlamda siyasi partileri "*belli siyasi düşünceler çerçevesinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp bu kuruluşlardan özgürce*

ayrılabilirdikleri siyasi örgütlenmeler olarak” tanımlamak mümkündür (Tan vd., 2015: 352). Siyasi mücadeledeki yeri açısından ise siyasi partiler “kendini politik bir etiketle tanımlayan, yasal ve meşru yollardan, sürekli ve istikrarlı bir örgüt aracılığıyla seçmenlerin desteğini sağlayarak devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye ve elde tutmaya çalışan politik bir topluluk” olarak tanımlanabilir (Karaçor ve Zengin, 2012: 90).

Siyasi süreçlerin çoğu zaman piyasa süreci gibi işlediğinden bahsedilmişti. Siyasi karar alma sürecinde kamusal mal ve hizmetlerin üretiminde piyasa ekonomisinde olduğu gibi vatandaşlar karar vermektedir (Sakal, 1998: 212). Teorik olarak kamusal mal ve hizmetlerin talebinin açıklanmasında tüm bireyler siyasi partilerin programları doğrultusunda oy kullanarak katılmaktadır. Bu bağlamda, siyasi partiler iktidara sahip olabilmek amacıyla diğer tüm partiler ile rekabet içerisinde. Bu nedenle, siyasi partiler hükümet ve halk arasında bir bağlantı kurarak parti programlarını, oylarını, adaylarını ve ideolojilerini propagandalarla seçmene tanıtmaya çalışmaktadırlar (Sakal, 1998: 214). Günümüz demokrasilerinde vatandaşların karar alma süreçlerine katılabilmeleri ilk olarak temsili demokrasi yoluyla başka bir ifadeyle siyasi partilere oy vermek suretiyle gerçekleşmektedir. Ülkelerin Anayasalarında vatandaşların en temel haklarından biri olarak kabul edilen bu hak demokratik ve hukuk devleti gereğince güvence altına alınmıştır. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 68. maddesinde “*siyasi partiler siyasal hayatın vazgeçilmez unsurlardır*” denilmektedir.

Baskı ve Çıkar Grupları

Siyasi karar alma sürecinde seçmenler ve siyasi partiler ile beraber baskı ve çıkar grupları da yer almaktadır. Genel olarak Sivil Toplum Kuruluşları (STK) olarak nitelendirilen ve içeriğini işçi ve işveren sendikaları, yerel birlikler, meslek kuruluş birlikleri, dernek, vakıf ve kooperatif gibi tüzel kuruluşların oluşturduğu gruplar baskı-çıkarcı grupları olarak nitelendirilmektedir (Öztürk ve Şahin, 2008: 15; Gündüz ve Kaya, 2014: 133). “Baskı grubu” ve “çıkarcı grubu” kavramları farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Bu nedenle ilk olarak bu kavramların benzerlik ve farklılıklarına odaklanmak gerekmektedir. Aktan vd. göre (2007: 205), “*baskı grupları, siyasal karar alma sürecinde siyasal iktidar ve bürokrasi üzerinde çeşitli yöntem ve araçlarla doğrudan etkili olamayan ve dahası baskı kurmaya çalışan organizasyonlardır*”. Başka bir ifadeyle baskı grupları, siyasi iktidarı etkilemek amacıyla bir araya gelmiş çıkar grupları olarak tanımlanmaktadır.

Baskı grupları demokratik toplumların tabii sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Kitapçioğlu, 2013: 359). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere her ne kadar baskı ve çıkar grubu birbirinden farklı adlandırılrsa da esasen her iki grubun sergiledikleri davranışlarda ufak farklılıkların dışında birçok yönden benzerliklerin olduğu söylenebilir (Aktan vd., 2007: 205). Çıkar grupları ise *“ortak maddi/manevi çıkarlar etrafında bütünleşmiş ve bu çıkarlar çerçevesinde uzmanlığa dayalı olarak örgütlenmiş, ortak çıkarları doğrultusunda siyasi yönetimden talepte bulunan toplumsal gruplar”* olarak tanımlanmaktadır (Aktan vd., 2007: 205). Bir başka tanımda ise baskı grupları, *“siyasal iktidarı ele geçirmeden yasama organının kararlarını etkilemeye çalışan ve organize olmuş çıkar grupları”* olarak tanımlanmaktadır (Sakal, 1998: 216). Bu tanımlara göre baskı ve çıkar grupları arasındaki en temel fark, baskı gruplarının siyasi iktidarı etkilemeye çalışma niteliği sergilemesidir (Aktan vd., 2007: 205).

Toplumsal hayat içerisinde bireylerin kendi çıkarlarını maksimize edecek kolektif kararları almaları tek başına mümkün olmamaktadır. Bireylerin taleplerinin yerine gelmesi için örgütlü bir şekilde hareket etmeleri gerekmektedir. Baskı ve çıkar grupları ya da daha bilindik adıyla sivil toplum kuruluşları (STK) bu amacı gerçekleştirmektedirler. Sivil toplum kuruluşlarının tarihi demokrasi mücadelesi tarihi kadar eskidir. STK’lar resmi kurumların dışında kurulmakta, gönüllülük esasına göre üyelik kabul etmekte ve bağımsız bir şekilde hareket etmektedirler. Bu kapsamda iktisadi, politik, sosyal, kültürel, hukuki, çevresel amaçlar doğrultusunda lobi çalışmaları yürütmekte ve eylem ve çeşitli organizasyonlar gerçekleştirmektedirler. Farklı şekillerde faaliyet gösteren STK’ların en yaygın örgütlenme biçimleri meslek odaları, sendikalar, vakıf ve derneklerdir (Argüden, vd., 2016).

Baskı ve çıkar gruplarının demokrasiler açısından en önemli yanı temsil ettikleri bireylerin örgütlü bir şekilde hareket etmelerine olanak sağlamalarıdır. Baskı ve çıkar grupları kendi üyelerinin isteklerini siyasal iktidara iletme imkanına sahip olmaktadır. Böylelikle baskı ve çıkar grupları kendi üyelerinin fayda maksimizasyonunu sağlayacak yasaların oluşturulmasında önemli bir rol almaktadır (Şeker, 2010: 129). Baskı ve çıkar grupları, hedeflerine ulaşmak için siyasi iktidar üzerinde çok sayıda baskı araçları kullanabilmektedir (Avcı ve Danışman, 2003). Baskı ve çıkar gruplarının en önemli araçları arasında ise ikna, lobicilik faaliyeti, rüşvet, tehdit, kitle iletişim araçları, boykot ve gösteri düzenleme gibi araçlar yer almaktadır (Aktan, 1993: 126). Her ne kadar baskı ve

çıkar gruplarının siyasi süreçlere olan etkisi önemli bir boyutta olsa da her zaman karar alma süreçlerini kendi lehlerinde etkileyememektedir. Bu durumun nedenleri arasında baskı ve çıkar grubunun sahip olduğu üye sayısının büyüklüğü ve mali kapasiteleri yer almaktadır (Sakal, 1998: 217). Örneğin ücretlerin belirlenme sürecinde bir araya gelen işçi sendikalarının ve işverenlerin mücadelesinde çoğu zaman sahip olduğu ekonomik güçten kaynaklı işverenler kazanmaktadır. Ancak işçi sendikaları ortak bir kararla hareket ederek ülke genelinde grev vb. düzenlemeleri halinde bir baskı yaratabilirler. Bu ortaklıkta bile çoğu zaman sendikalar arasında farklı çıkarlar ön plana gelmekte ve ortak hareket edilmemektedir (Güler, 2016). Seçim süreçleri açısından değerlendirildiğinde baskı ve çıkar grupları siyasi partilerle ciddi bir oy pazarlığına girişmektedir. Kamu tercihi teorisi açısından politik yozlaşmanın önemli nedenlerinden biri olarak görülen bu pazarlık süreci çoğu zaman bütçe politikalarının etkin bir şekilde hazırlanmasını engellemektedir (Koç, 2015: 41).

1.1.3. Seçim Ekonomisinde Seçim Süreci

Seçmenlerin, siyasi partilerin, baskı ve çıkar gruplarının bir araya geldiği seçim ekonomileri seçim sistemlerine göre farklılık göstermektedir. Diğer taraftan bu süreçte siyasi partilerin seçim kampanyalarının, popülist politikalarının ve seçmen harcamalarının değerlendirilmesi önemlidir. İzleyen başlıklarda bu konulara yer verilmektedir.

Seçim Sistemi

Günümüzde demokrasinin işlerliğinin sağlanması amacıyla seçimler önemli bir yere sahiptir. Seçmenin oy kullanması ile meclise giren partilerin koltuk sayılarının belirlenmesi seçim sistemleri ile mümkün olmaktadır. Seçim sistemi “*siyasi temsilin nasıl gerçekleşeceğine dair kurallar bütünü*” olarak ifade edilmektedir (Alkan, 2006: 150). Ayrıca seçim sistemi içerisinde, seçimlerin yönetim ve denetimi, seçim çevrelerinin büyüklüğü ve seçim barajları gibi seçim sürecine ait tüm hususlar yer almaktadır (Özbudan, 1995: 522).

Çok partili demokrasiyi benimsemiş ülkelerde parlamento seçimlerinin amacı, belirli bir süre için hükümeti hangi siyasi parti ya da partilerin kuracağını ve hangi siyasi partilerin muhalefet olarak denetim görevi yapacağını belirlemektir (Aktan ve Başaran, 2020). Seçim sisteminin ülkeyi yönetmek için mecliste çoğunluk oluşturan hükümetin

tayin edilmesi işlevine “*istikrar ilkesi*”, seçime katılan tüm partilerin, aldıkları oy oranında mecliste temsil edilmelerini sağlama işlevine de “*temsilde adalet ilkesi*” denmektedir (Akyıldız, 2020: 68). Seçim sürecinde her iki ilkenin dengeli bir şekilde tesis edilmesi gerekirken çoğu zaman bu ilkelerden sadece biri ön plana çıkmaktadır (Türk, 2006: 77).

Literatürde seçim sistemleri; çoğunluk sistemleri, nispi temsil sistemleri ve karma sistem olarak üç gruba ayrılmıştır (Özbudun, 1995). Çoğunluk seçim sistemi, daha çok Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi Anglo-sakson ülkelerinde uygulanmaktadır (TÜGİAD, 1986: 6). Çoğunluk sisteminde seçim sürecinde en çok oyu alan adayın kazanmaktadır. Çoğunluk sistemi uygulanmasının kolay ve anlaşılır olması en çok tercih edilmesine sebep olmuştur. Yine sistemin kolay olması seçmenin de seçim sonuçlarını anlamasına katkı sağlamaktadır. Çoğunluk sistemini uygulayan toplumlarda genellikle iki partili sisteme yol açtığından hükümet istikrarsızlıkları görülmemektedir. Ancak bu sistem temsilde adalet ilkesini bozduğu gerekçesiyle çok partili sistemlerde benimsenmemektedir. Bu durumun en temel nedeni siyasi partilerin seçim sonuçları arasında fark çok az olsa da, bu fark hükümette temsil oranında çok büyük boyutlara ulaşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, seçim sürecinde siyasi partilerin almış olduğu oyların yüzdelik oranı hükümete çok farklı biçimde yansımaktadır (Ekmen ve Fırat, 2017: 463).

Bir diğer seçim sistemi Nispi seçim sistemidir. Nispi seçim sistemi Türkiye, Belçika, İsveç, Hollanda, Avusturya ve Yunanistan gibi daha çok Avrupa ülkelerinde uygulanmaktadır (Keser ve Kılıç, 2019: 490). Nispi seçim sistemi çoğunluk sistemin yarattığı olumsuzlukları görece ortadan kaldırmak amacıyla geliştirilmiştir. Bu sistem siyasi partilerin aldıkları oy oranlarına göre mecliste temsil edilmelerine imkân tanımaktadır. Bu sistemin en temel amacı, siyasi partilere güçleri oranında mecliste söz hakkı vermektir (Ekmen ve Fırat, 2017: 465). Nispi temsil sisteminin en önemli avantajı temsilde adaletin sağlanmasıdır. Mecliste ne kadar fazla temsilci seçilirse o kadar da adalet sağlanmış olmaktadır. Öte yandan bu sistemin olumsuz yönü ise meclisteki parti sayılarının artmasına neden olmasıdır. Bu durum koalisyon hükümetlerine yol açmaktadır. Bunun sonucunda karar alma mekanizması olumsuz etkilenmekte, dolayısıyla siyasi istikrarsızlıklar oluşmaktadır (Nişancı ve Özdemir, 2017: 725).

Son olarak karma seçim sisteminden bahsetmek gerekmektedir. Karma sistem adından da anlaşılacağı üzere çoğunluk ve nispi seçim sistemlerinin bir karmasıdır. Karma sistemin uygulanmasında farklılıklar bulunmaktadır. Karma sistemde diğer iki sistemin olumlu özelliklerini bünyesine toplamaya, olumsuz yönleri ise bertaraf edilmeye çalışılmıştır (Keser ve Kılıç, 2019: 493). Karma seçim sisteminde *“ülkenin siyasi partiler sisteminin özelliklerine göre temsil adaleti, seçmen-milletvekili yakınlığı gibi amaçlar ön plan çıkarılacağı gibi, bu amaçlar göz ardı edilmeksizin, partiler arasında ittifakları teşvik ederek yönetim istikrarı da ön plana çıkarılabilir”* (TÜSİAD, 2002: 52).

Seçim Kampanyaları

Seçim süreçlerinin en önemli konularından biri hiç şüphesiz siyasi partilerce yürütülen seçim kampanyalarıdır. Seçim kampanyalarıyla, siyasi partiler ya da adaylar hedef kitlesi olan seçmenler ile iletişim fırsatı bularak, onları tanımak, kendisi ve siyasi amaçlarını tanıtmak imkânı bulmaktadır. Seçim kampanyası ile, *“parlementoyu oluşturacak milletvekilleri ya da yerel yöneticilerin seçmen kitlelere tanıtılmasında ve belli bir konuda seçmenlerin görüşü alınmak istendiğinde yürütülen ikna edici iletişim yöntemi”* tanımlanmaktadır (Balcı, 2003: 146). Seçim kampanyalarının amacı, siyasi partilerin ya da adayların etkin siyasal iletişim araçlarını kullanarak siyasal mesajlarını etkili ve anlaşılır bir şekilde seçmene ulaştırıp, bilgiler vermek, seçmenlerin dikkatini çekmek ve özellikle kararsız seçmenleri etkilemektir (Avcı, 2015: 177). Ayrıca seçim kampanyaları, siyasi partiler, adaylar, uygulanan ve uygulanması planlanan politikalar, muhalefet partilerinin gerçekleştirdiği olumlu ya da olumsuz çalışmalar gibi konularda seçmenlere bilgiler vermektedir. Seçmenler seçim kampanyalarının aktardığı siyasal mesajlara ulaşabilmek için modern iletişim araçlarını takip etmektedir. Bu iletişim araçları; radyo-televizyon, dergi, internet, sosyal medya gibi araçlar olabileceği gibi daha geleneksel araç olarak nitelenen seçim bürolarıdır (Arklan, 2016: 118).

Popülizm ve Seçim Harcamaları

Literatürde popülizmin ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Popülizm “halkçılık”, “geniş kitlelere iyi görünme çabası”, “kitle desteğini sağlamaya yönelik bir strateji” gibi farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Kuşat ve Dolmacı, 2011: 137). Türk Dil Kurumu (TDK) kelime anlamıyla popülizmi *“halk yardakçısı”* olan ve *“politik durumu dramatize ederek halkın ilgisini uyandırmak amacıyla yapılan politika”* olarak tanımlamaktadır.

Başka bir tanımda ise popülizm; siyasal iktidarın geniş halk kitlelerinin taleplerini yüksek gelirli grupların vergilendirerek karşılaması olarak ortaya konulmaktadır (Akçoroğlu ve Yurdakul, 2004: 11).

Popülist ekonomi yönetimi ise, siyasal iktidarın kendi çıkarını korumak amacıyla ekonomi yönetiminde sahip olduğu üstünlüğünü, muhalefete karşı haksız şekilde kullanması ve değerlendirmesi olarak ifade etmektedir (Kuşat ve Dolmacı, 2011: 137). Başka bir ifadeyle popülizm, iktidarı elde etmek ya da tekrar seçilerek mevcut iktidarını korumak isteyen siyasi adayların seçmenleri etkilemek için kullandıkları söylemlerdir (Sırma ve Parlak, 2020: 141). Seçim dönemlerinde iktidar partileri potansiyel seçmenlerine hoş görünmek için bazı popülist söylemlerde bulunarak ekonomi politikalarını kendi lehlerinde kullanmaktadırlar. İktidar partisinin popülist vaatleri daha çok seçmenlerin beğeneceği uygulamalardan oluşmaktadır. Siyasilerin asgari ücete ve memur maaşlarına zam yapılması, çiftçiye destek ödemeleri, vergilerin indirilmesi, daha fazla sosyal harcamalar şeklindeki taahhütleri bu vaatlerine örnek gösterilmektedir.

1.1.4. Seçim Ekonomisi Bağlamında Politik Konjonktür Teorileri

Politik konjonktür teorilerinin tarihsel olarak ortaya çıkış ve gelişim süreci incelendiğinde teorinin 3 ana dönem itibarıyla ele alındığı görülmektedir (Eryılmaz, 2017: 113). İlk dönem 1950 öncesi dönemdir. İlk dönemde politik konjonktür teorisi ile ilgili bilinen ilk eserler “*Kalecki (1943) , Akerman (1946,1947), Ben-Porath (1975), Hubka ve Obermann (1977), MacCracken (1977) ve Tufte (1978) ’ nin çalışmaları öncülük etmiştir*” (Paldam, 1997: 342’den aktaran Eryılmaz, 2017: 113). Michael Kalecki tarafından çizilen çerçeve Marksist bir perspektife sahiptir. 1950 sonrası dönemde ise teori iki aşamada gelişme göstermiştir. İlk olarak 1970’lerin ortalarında tartışmaya başlanılan geleneksel politik konjonktür modelleridir. William Nordhaus’a göre, oy oranlarını arttırmayı amaçlayan siyasi partiler, seçim dönemi öncesinde ekonomiyi canlandıracak genişletici politikaları izlerken, seçim döneminden sonra ise uyguladıkları genişletici politikaların yaratmış olduğu etkileri yok etmek amacıyla daraltıcı politikalar uygulamaktadır (Özkan ve Tarı, 2010: 224). Ayrıca enflasyon ve işsizlik arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır yani Phillips eğrisi geçerli olmaktadır. Seçim zamanında seçmenlerin yüksek enflasyon yerine düşük işsizliği dikkate almaları seçmenlerin miyop olmalarından kaynaklanmaktadır (Karaçor ve Saraç, 2004: 104-105). Nordhaus (1975) ve Douglas A

Hibbs (1977) tarafından geliştirilen bu modelde fırsatçı ve partizan politik konjonktür incelemesinin temeli atılmıştır. Nordhaus (1975) iktidar partisinin yeniden seçilebilmek endişesi taşımasından dolayı “fırsatçı” politikaların neden olduğu konjonktür üzerine incelemelerde bulunurken, Hibbs (1977) ise seçime giren tüm partilerden biri göreve gelmesi durumunda farklı politikalar amaçlayan, “partizan” partilerin belirleyerek uyguladığı konjonktür ile ilgilenmiştir. Teorinin ilk dönemini oluşturan bu iki model rasyonel beklentiler teorisi öncesinde geliştiği için “geleneksel yaklaşımlar” olarak değerlendirilmektedir (Genç ve Süloğlu, 2016: 71). Fırsatçı politik konjonktür modelinde “politikacılar kendi politika tercihlerine sahip değillerdir ve politika tercihlerini belirlerken kendi seçilme (veya yeniden seçilme) olasılıklarını maksimize edecek politikaları tercih ederler” (Eryılmaz, 2017: 114). Partizan politik konjonktür modelinse ise sol partilerin enflasyondan ziyade işsizliğe daha çok odaklandığı, sağ yanlı partilerin ise enflasyona daha fazla ağırlık verdiği ifade edilmektedir. Politik konjonktür teorilerine ilişkin son dönem ise 1980’lerin ortasında makroekonomik politikaya oyun teorisi yaklaşımıyla gerçekleşmiştir. Alex Cukierman ve Allan H. Melzer (1986), Kenneth Rogoff ve Anne Sibert (1988), Rogoff (1990), Torsten Persson ve Guido Tabellini (1990), Nordhaus’un geliştirdiği fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalar modeline politika etkisizliği kavramını dahil ederek “Rasyonel Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmalar” üzerine çalışmışlardır (Genç ve Süloğlu, 2016: 73-74). Alberto Alesina (1987) ise Hibbs’in partizan yaklaşımına rasyonellik ilkesini dâhil ederek “Rasyonel Partizan Politik Konjonktür Dalgalanmalar” modelini geliştirmiştir (Genç ve Süloğlu, 2016: 73-74). Bu ayrımlardan hareketle son dönemde gelişen politik konjonktür teorisi modelleri “rasyonel fırsatçı ve rasyonel partizan politik konjonktür modelleri olmak üzere iki alt sınıfa ayrılmaktadır” (Eryılmaz, 2017: 114).

Böylece rasyonel beklentiler kuramının gelişmesiyle, rasyonel fırsatçı konjonktür dalgalanmalar ve rasyonel partizan konjonktür dalgalanmalar modelleri de teoriye eklenerek, literatürde 4 tip politik konjonktür dalgalanmadan söz edilmeye başlanmıştır (Sezgin, 2007: 138).

- 1) **Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmalar:** İktidar partisinin seçimi tekrar kazanmak amacıyla ekonomiyi manipüle etmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan devresel dalgalanmaları ifade etmektedir (Sezgin, 2007:139). Başka bir ifade ile politikacı, fırsatçı yaklaşımla hareket etmektedir (Genç ve Süloğlu, 2016: 74).

- 2) **Partizan Politik Konjonktür Dalgalanmalar:** Seçime girebilecek tüm partilerin seçimleri kazanabilmek amacıyla, ideolojileri çerçevesinde politika belirleyip uygulamaları sonucunda ekonomiyi manipüle etmeleri durumudur (Sezgin, 2007: 139). Burada da politikacılar partizanca yaklaşımla hareket etmektedirler (Genç ve Süloğlu, 2016: 74)
- 3) **Rasyonel Fırsatçı Konjonktür Dalgalanmalar:** Seçmenler rasyonel beklentilere göre davranarak ve en fazla yarar elde etmeyi düşünerek gelecekle ilgilenmektedirler. Başka bir ifadeyle seçmenler geçmişini unutup şimdiki ve gelecek arasında bir kıyaslama yaparak bir davranış ortaya koymaktadır. Bu modelde iktidar partisi geleneksel fırsatçı model de olduğu gibi rahat hareket edememektedir. İktidar partilerinin ekonomide oluşturacakları genişletici ve daraltıcı politikaların hayata geçirilmesi ile ilgili önceden bir plan yapılamamaktadır. Bu durumun en temel nedeni seçmenlerin rasyonel davranmaları ve kendilerine en fazla fayda sağlayacak partilere oy vermeleri ve geleceği düşünerek hareket etmeleridir (Genç ve Süloğlu, 2016: 74-76).
- 4) **Rasyonel Partizan Konjonktür Dalgalanmalar:** Bu modelde partizanca yaklaşımla hareket eden iktidar partisi kısa süreli ekonomiyi manipüle ederek, politik konjonktüre neden olabilmektedir. Ancak seçmenler rasyonel davranıp geleceği düşündükleri için söz konusu olan bu manipüle sınırlı olmaktadır. Bu modelde konjonktürün nedeni ise seçim öncesinde, seçim sonuçlarının yarattığı belirsizlik durumudur (Genç ve Süloğlu, 2016: 76-77).

Politik İş Döngüleri

Politik iş döngüleri teorisi, Nordhaus (1975) ile C. Duncan MacRae (1977) önderliğinde geliştirilmiştir. Teoriye daha sonra Persson ve Tabellini (1990) tarafından modern rasyonel seçim yorumu getirilmiştir. Politik iş döngülerinde seçim dönemlerinde meydana gelen parasal açılımların ekonomik patlamaya yol açabileceği öngörülmektedir (Aidt vd, 2015: 2).

Politik iş döngüsü modeli, makroekonomik değişkenlerdeki politik nedenli dalgalanmaları açıklarken, ekonomi politikalarının oluşturulmasında önem arz eden enflasyon ve işsizlik üzerinde durmaktadır (Arı, 2013: 65). Politik iş döngüsünde bu değişkenlerde görülen çevrimsel dalgalanmalar geleneksel makro-ekonomik yaklaşım ve

modern makro-ekonomik yaklaşım olmak üzere iki aşamada incelenmektedir (Cebeci, 2019: 1196). Geleneksel makro-ekonomik yaklaşımda ekonomik seçmen anlayışı benimsenmektedir. Yani seçmenler iktidar partisini ekonomik performansına göre ödüllendirmekte ya da cezalandırmaktadır (Arı, 2013: 65). Diğer bir ifadeyle iktidar partileri bir daha ki seçimlerde tekrar seçilebilmek amacıyla, işsizlik oranlarını azaltmak için yeni istihdam alanları açmaya yönelik ya da seçmenlerin refahını artıracak çeşitli mali ve parasal politikalar uygulamaktadır. Genişletici politikalar olarak adlandırılan bu politikalar seçim sonrasında yerini daraltıcı politikalara bırakmaktadır (Kuşat ve Dolmacı, 2011: 139). Politik iş döngüleri modelinde iktidar partisine oy veren seçmenlerin rasyonel bir davranış sergilemediklerine işaret edilmektedir (Cebeci, 2019: 1196). İktidar partisi yeniden seçilebilmek amacıyla, ekonomiyi canlandırmak için seçmenin hoşuna gidecek (düşük işsizlik vb.) politikalar uygulamaktadır. Ancak rasyonel modelin hayata geçirilmesiyle birlikte ekonomiyi manipüle eden politikalar tercih edilmemekte ve bu sayede siyasi partiler seçmenleri etkileyememektedir (Nordhaus vd., 1989: 4).

Kısaca politik iş döngüsü modelinde, politik ve ekonomik faktörlerin ekonomiyi nasıl etkilediği analiz edilmektedir (Nordhaus vd., 1989: 2). Günümüzde politik iş döngülerinin, içerik, zaman ve büyüklük açılarından ülkeden ülkeye farklılığı bulunsa da hemen hemen tüm demokrasilerde görüldüğü ileri sürülebilir (Franzese ve Jusko, 2005).

Politik Bütçe Döngüleri

Politik bütçe döngüleri teorisi, *“seçim öncesi dönemde tüketim ya da transfer harcamalarında görülmekte olan artışlar ve yatırım harcamalarında ki azalmalar”* şeklinde ortaya çıkmaktadır (Onur, 2002: 90). Bu teoriye göre iktidar partisi popülerliğini arttırmak için kamu harcamalarının bileşimini değiştirecek şekilde mali politika araçlarını kullanmaya çalışmaktadır (Sezgin ve Sezgin, 2017: 19).

Politik bütçe döngülerinde, siyasi partiler kamu çıkarlarını düşünerek hareket etmemekte, oy oranlarını arttırmak için kişisel çıkarlarını korumak amacıyla tercihte bulunmaktadırlar (Onur, 2002: 90). Teoride odaklanılan nokta rasyonel olduğu öne sürülen seçmenlerin, seçim öncesinde iktidar partisinin uyguladığı geçici politikalar hakkında değerlendirmelerde bulunup, seçim sonrasında ise iktidarın performansı hakkında yanılgıya düşme nedeninin incelenmesidir. Farklı bir ifadeyle seçimlerin zamanlaması dışsal olarak değerlendirilmekte, politik bütçe döngülerinin nispeten maliye politikaları üzerinde

herhangi bir seçim etkisinin olup olmadığına odaklanılmaktadır (Shi ve Svensson, 2006: 1368).

Politik bütçe döngüleri teorisi seçim ekonomisi literatürüne önemli katkılar sunarken, teorinin dezavantajların da olduğu söylenebilir. Bu dezavantajlarından ilki, özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden gelen verilere dayalı bir sistematik çalışmanın bulunmamasıdır. Bunun sonucunda politik bütçe döngülerinin evrensel bir olgu olmadığı yönündeki iddia desteklenmektedir. İkinci olarak, politik bütçe döngüleri ile ilgili literatürün seçim etkilerine dayalı kesitsel varyasyon hakkında çok az bilgi vermesidir. Son olarak politik bütçe döngülerinde seçimlerin sıklığı ve seçim yılı arasında olumlu bir ilişkinin olup olmadığı bilinmemektedir (Shi ve Svensson, 2006: 1368).

1.1.5. Seçim Ekonomisi Bağlamında Kamu Tercih Teorisi

Seçim ekonomisine ilişkin seçmenler ve bürokrasi davranışları üzerinden genel bir çerçeveye Kamu Tercih Teorisi içerisinde yer verilmektedir. Bu nedenle önceki bölümlerde bahsedilen uygulamaların daha iyi anlaşılabilmesi için bu başlıkta kamu tercihi teorisinden bahsedilmektedir.

Kamu tercih teorisi, özel kesimde bulunan tüketici ve üreticilerin karar ve tercihlerinin analiz edilmesi gibi ekonomiye bir yenilik getirerek, kamu kesiminde politikacı ve seçmenlerin aldıkları karar ve teknikleri de analiz eden bir disiplindir. Bu nedenle incelediği konu politikadır ve siyaset bilimi ile bağı bulunmaktadır (Aktan ve Bahçe, 2013: 103). Siyaset ve ekonomi biliminin birbirine bağımlı ilişkisi, bu bilimlerin ekonomik analizlerinin yapılmasını zorunlu kılmıştır (Kuşat ve Dolmacı, 2011: 131).

Literatürde Kamu Tercih Teorisi, “*Politikanın Ekonomik Analizi*” olarak tanımlanmakta ve devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini destekleyen Refah İktisadının savunmuş olduğu “*Piyasa Başarısızlığı*” ilkesine karşılık “*Devlet Başarısızlığı*” ilkesinden hareketle geliştirilmiştir (Sakal, 1996: 6; Uzun, 2009: 4). Teoriye en büyük ve önemli katkıları James M. Buchanan sağlamıştır. Buchanan’a göre Kamu Tercih Teorisi’nin tanımı şu şekildedir (Kızılboğa, 2012: 93):

Esas olarak ekonomi teorisinde oldukça ayrıntılı analizler için geliştirilmiş araç ve metotları almakta ve bunları politik sürece ve kamu sektörüne uygulamaktadır. Kamu tercihi, yasal karar alma sürecinde rol alan kimselerin; örneğin, seçmenlerin, politikacıların ve bürokratların davranışlarını

gözlemlediğimiz veya gözlemleyeceğimiz sonuçların bileşimi ile şekillendirmeye çalışmaktadır.

Genel olarak Kamu Tercih Teorisi, yeni bir disiplin olmakla beraber 1948 yılından bu zamana kadar varlığını sürdürmektedir (Uzun, 2009: 3). Teorinin temelleri, 18. ve 19. yüzyılda bazı Fransız matematikçilerinden Mauris de Condorcet, Jean Charles de Borda, Pierre-Simon de Laplace ve Lewis Carroll'un oylama sisteminin matematiksel analizi içeren çalışmalarına dayanmaktadır (Tullock, 1987'den Çev.: Aktan, 2019: 23). Ancak 1948 yılında Duncan Black'ın teoriyle ilgili çalışmaları meydana çıkana kadar bu matematikçiler unutulmuştur. Black'ın politikada oluşan sorunlara iktisadi yöntemlerle çözüm bulmaya çalışmasıyla teori önem kazanmıştır. Bu açıdan teorinin Duncan Black kurucu babası olarak kabul edilmektedir (Tullock, 1987'den Çev.: Aktan, 2019: 23). Black'ın çalışmalarıyla şekillenen kamu tercihi teorisi daha sonra Kenneth Arrow'un kolektif karar alma sürecindeki bireysel değerlerin sanıldığı gibi hiçbir öneminin olmadığını kanıtlamaya çalıştığı çalışmalarıyla teori daha da şekillenmeye başlamıştır (Kızılboğa, 2012: 92).

Kamu Tercih Teorisi ilgili önemli bir diğer gelişmeler ise 1950-1960'lı yıllarda görülmektedir (Sakal, 1996: 6). 1929 Ekonomik Buhan ile birlikte devletin ekonomiye müdahalesini savunan Keynes'in 1936 yılında yayınlamış olduğu "Genel Teori" ile maliye politikasında devrimsel bir değişim yaşanmıştır. Keynesyen teori olarak adlandırılan teori başta ABD olmak üzere de diğer birçok Batı ülkelerinde de benimsenmiştir. Keynes'in teorisine göre, kamu harcamaları emisyon ve borçlanma artışı ile karşılanmaktadır. Çünkü vergi ve harcama arasındaki ilişki koparılmıştır. Fakat bu durum 2. Dünya Savaşı'ndan sonra kamu kesimini aşırı büyümesine yol açarak enflasyona, işsizliğin artmasına, büyüme hızının düşmesine ve devamlı bütçe açıklarının oluşmasına neden olmuştur (Sakal, 1996: 4). Keynesyen görüşün ekonomide yarattığı olumsuz tablo hem ana akım iktisat geleneğinde hem de eleştirel yazında tartışmaları beraberinde getirmiştir. Ana akım iktisat geleneğinde gerçekleşen tartışmalar monetaristler-arz yanlı iktisatçılar, yeni klasikler, yeni kurumsalcılar çerçevesinde gerçekleşmiştir (Eroğlu, 2020: 46). Keynesyen görüş sonrasında gelişen yeni politik iktisat yaklaşımın teorik temelleri kamu tercihi teorisi çerçevesinde atılmıştır.

Kamu Tercih Teorisi ile ilgili ikinci ve önemli çalışmalar ise 1970 yılında gerçekleşmiştir. Teoriyi yeni haliyle geliştiren James M. Buchanan, Gordon Tullock,

Anthony Downs, Mancur Olson gibi bazı iktisatçılar Keynes'in "iyiliksever" anlayışına karşılık "Leviathan Devlet" anlayışını getirerek kamu harcamalarının artış sebebini ve devletin işleyiş mekanizmasını incelemişlerdir (Kayıran, 2013: 149). Buna göre, siyasal karar alma sürecinde rol alan aktörlerin her zaman (seçmenler, politikacılar, siyasi partiler, bürokratlar, baskı-çıkar grupları vb.) rasyonel davrandıkları ve özel çıkarlarını arttırmak amacıyla hareket ettikleri kabul edilmektedir (Aktan ve Bahçe, 2013: 103). Bu durum kamu harcamalarının artmasının ve ekonomik istikrarsızlığın asıl sebebi olarak gösterilmektedir (Kayıran, 2013: 149).

Tarihsel sürece bakıldığında ekonomi bilimi, ekonomik olaylardan daha çok kamu politikalarının seçimi ile ilgilenmektedir (Tullock, 1987' en çev.: Aktan, 2002: 23). Dennis Mueller (1989) "kamu tercihi teorisini piyasa dışı karar verme sürecinin analizinde iktisadi metotların kullanılması olarak tanımlamıştır" (Eroğlu, 2020: 47). Politik olayları iktisatçı bakış açısıyla değerlendiren Kamu Tercih Teorisi, "metodolojik bireysellik", "rasyonalite ve maximand" ve "politik mübadele (catallaxy)" ilkelerinden hareketle politik süreçte yer alan aktörlerin (seçmenler, politikacılar, siyasi partiler, bürokratlar, baskı-çıkar grupları vb.) davranışlarını anlamaya çalışmışlardır (Kızılböğ, 2012: 94). Bu ilkeleri kısaca şu şekilde açıklamak mümkündür.

- 1) **Metodolojik Bireysellik:** Metodolojik bireysellikte insan faaliyetlerinin özel ve kamusal olarak ikiye ayrılması olumsuz karşılanmaktadır. Bireyin davranışını içinde bulunmuş olduğu kurumsal yapı belirlemektedir. Yani bir toplumda alınan tüm kararların toplumu oluşturan bireyler tarafından alındığı kabul edilmektedir (Sakal, 1996: 7). Kamu tercih teorisi, metodolojik olarak bireyseldir (Hepaksaz, 2007: 93). Temel birimler, siyasi partiler, eyaletler yahut devletler gibi organik yapıdan ziyade tercihte bulunan bireylerdir (Aktan, 2019: 9). Buchanan'a göre, bireysellik kamu tercihi teorisinin en temel argümanıdır. Bireyler tercihte bulunur ve bu tercihleri hayata geçirmeye çalışır. Bireysel tercihler kurumsal yapı tarafından etkilenmektedir. Ancak iktisat teorisinde bireysel tercihler kurumsal yapı dışında değerlendirilmektedir (Eroğlu, 2020: 47). Bu nedenle iktisatçıların asıl görevi, incelenmemiş olan tercihler aracılığıyla sürecin anlaşılmasına açıklama getirmektir (Buchanan, 1987: 244).

2) **Rasyonalite ve Maximand:** Bu yaklaşımda, bireysel tercihlerin nasıl belirlendiği ve bireylerin seçimlerini ne şekilde gerçekleştirdiği sorularına cevap aranmaktadır. Seçim yapmak yada karar vermek durumunda olan bireyin davranışı, “özel çıkar maksimizasyonu” olarak tanımlanan “*homoe economicus*” ilkesine sahiptir (Sakal, 1996: 7). Bu ilkede rasyonel davranan bireyler, özel ekonomide olduğu gibi kamu ekonomisinde de kendi çıkarlarını maksimize edecek şekilde davranış sergilemektedir (Kızılboğa, 2012: 95). Bireyler karar alırken elde ettikleri faydanın maksimum, katlandığı maliyetlerin ise minimum olmasını göz önüne bulundurmaktadır. Metodolojik bireyselciliğin tam tersine maximand ilkesinde bireyleri özel ve kamu diye ikiye ayırmak mümkündür. Bu durumda özel ekonomide bireylerin kendi çıkarlarını arttırmaya çalıştığı bilinmektedir ve özel ekonomide olduğu gibi kamu ekonomisinde de yer alan aktörler kendi özel çıkarlarını maksimize etmek amacıyla uğraşan kişiler olarak görülmektedir (Hepaksaz, 2007: 94).

3) **Politik Mübadele (Catallaxy):** Sonuncu ilke ise, politikayı bir mübadele aracı olarak ele almaktadır. Politika bir mübadele biçimi gibi değerlendirilerek, aynı piyasada olduğu gibi karşılıklı ilişkilerin zorlamaya maruz kalmadan gönüllü davranış ile gerçekleşip gerçekleşmediğine odaklanılmaktadır (Sakal, 1996: 10). Başka bir ifadeyle politik aktörlerden olan seçmenler, politikacılar, bürokratlar, baskı ve çıkar grupları birbirleriyle sürekli mübadele süreci içerisinde ve her birinin amacı sadece kendi çıkarını maksimize etmektir.

Bu genel bağlamdan hareketle kamu tercihi teorisinde, kolektif faaliyetler ve tercihler olmak üzere iki temel problem ele alınmaktadır (Aktan ve Bahçe, 2013: 103). Kamu tercihinde incelenen konular ise, yüksek kamu harcamaları, aşırı vergileme, kamu kaynaklarının rasyonel kullanılması, bütçe tercihlerinin belirlenmesinde seçmen davranışının rolü ile seçim ekonomisi sürecinde ortaya çıkan ekonomik ve siyasi yozlaşmalardır (Sakal, 1996: 12).

1.1.6. Seçim Ekonomisinde Politika Araçları

Seçim dönemlerinde iktidar partileri, güçlerini artırmak ve yeniden seçilebilmek amacıyla genişletici para ve maliye politika araçlarını kullanarak ekonomiyi manipüle etmektedir (Karaçor ve Savaş, 2004: 102). Genellikle seçim öncesinde, vergi oranlarının

azaltılması ya da vergi affı, kamu harcamalarının artırılması, istihdamın artırılması, para arzının artırılması gibi genişletici para ve maliye politikaları uygulanarak bütçe açıklarına neden olunmaktadır. Seçim sonrasında ise bu politikaların tam tersi yönünde daraltıcı para ve maliye politikaları uygulanmaktadır. Seçim sürecinde meydana gelen bu kısa dönemli politikalar ülkenin ekonomik ve politik yapısının bozulmasına yol açmaktadır (Gökbunar, 1997: 3). Bu bağlamda seçim ekonomisi politikalarını mali ve parasal araçlar olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

Mali Araçlar

Çok partili demokrasilerde seçim dönemine girildiği zaman siyasi partiler arasında rekabet görülmektedir. Devlet, siyasi partilere propaganda yapmaları için kendi bütçesinden para yardımı yapmaktadır. Ancak iktidar partisinin aldığı bu güçlü bütçe yardımı yanında kamu harcamaları ve vergiler biçiminde mali kaynakları da bulunmaktadır. İktidar partisinin bu kaynakları diğer partilere göre daha fazladır ve seçim dönemlerinde seçmeni etkilemek ve desteklerini alabilmek için kullanmaktadır. Bu bağlamda seçim ekonomisi uygulamalarında ilgili mali politika araçları, cari, transfer ve yatırım harcamaları olmak üzere üç şekilde sınıflandırılmaktadır.

Cari harcamalar, nitelikleri itibariyle her yıl tekrarlanma görünümündeki harcamalardır. Cari harcamalar devletin tüketim harcamalarıdır ve faydası yapıldığı dönem itibariyle ortadan kalkmaktadır. Ayrıca idari hizmetlerin sağlanması ve sürdürülmesi için daha çok devletin üstlenmiş olduğu giderlerden oluşmaktadır. Örneğin, devlet memur maaşlarında bir artışın olması ve kamu kesiminde istihdam edilen işçilere verilen prim ödemeleri cari harcamalar içinde yer almaktadır (İpek, 2017: 75). Seçim dönemlerinde iktidar partisinin cari harcamalar üzerindeki mali güçlerini kullanarak seçmenlerin tercihleri üzerinde oldukça etkili olabilmektedir (Haydaroğlu ve Korkmaz, 2020: 67). Transfer harcamaları, kamu gelirlerinin belirli gruplara karşılıksız olarak transfer edilmesidir. Bu harcamalar daha çok toplumun sosyal yönden güçlü kalmasını sağlamak amacıyla yapılmaktadır (Akdoğan, 1993: 73). Öğrenci bursları, işsizlik ödemeleri, emekli maaşı ile iç ve dış borç faiz ödemeleri bu harcamalara örnek gösterilmektedir (İpek, 2017: 73). Yatırım harcamaları ise, üretimi arttıran ve üretkenliği olumlu şekilde etkileyen, kaynakların daha iyi kullanılmasını sağlayan, üretim faktörlerinin verimliliğini arttıran, faydası bir yıldan fazla yıla yayılmış olan daha çok dayanıklı niteliğe sahip mallara yapılan

harcamalardır. Bu harcamalara baraj, köprü, altyapı yatırımları örnek gösterilebilir (Akdoğan, 1993: 75).

Nitekim bu harcamalar seçim döneminde hız kazanmaktadır. Öyle ki seçim sürecine giren ekonomide cari, transfer ve yatırım harcamalarında artış izlenirken, mevcut vergi oranlarının da azaltılması söz konusudur. Diğer bir ifadeyle seçim dönemlerinde iktidar partisi tarafından uygulanan seçim politikaları ilk başta ekonomide istihdam ve üretim artışı gibi yapay iyileşmelere yol açmakta ve ekonomiyi canlandırmaktadır. Fakat ekonomide oluşan bu yapay iyileşmeler bir müddet sonra finansman sorunuyla birlikte ekonomik istikrarsızlığa neden olmaktadır (Kuşat ve Dolmacı, 2011: 140).

Parasal Araçlar

Seçim ekonomisi içerisinde kullanılan bir diğer politika ise parasal araçlardır. Parasal araçlar seçim ekonomisine oldukça yön vermektedir ve siyasi çıkarlar doğrultusunda yönlendirilebilmektedir (Haydaroglu ve Korkmaz, 2020: 69).

Parasal araçlar ulusal ekonomilerde Merkez Bankaları aracılığıyla yürütülmektedir. Ancak bu durum seçim dönemlerinde farklıdır. Çünkü seçim dönemlerinde iktidar partisi tekrar seçilebilmek amacıyla seçimsel baskılar yaparak Merkez Bankasının yürüttüğü politikaları etkileyebilmektedir (Haydaroglu ve Korkmaz, 2020: 69). Diğer bir ifadeyle, Merkez Bankası seçim dönemlerinde genişletici para politikası araçlarını iktidar partisinin lehine kullanabilmektedir. Özellikle seçim dönemine girildiği süreçte ekonomide, iç borçlanma senetleri yüksek faiz oranlarından geri ödenmektedir. Bu durum ekonomide genişletici bir etkiye neden olmaktadır. Bu durumun sonucu olarak seçim sonrası dönemde devletin iç borç yükü artmaktadır (Kuşat ve Dolmacı, 2011: 140). Para politikasının seçim öncesi ve sonrası ekonomik sonuçları oldukça farklıdır. Yapılan bir çok çalışmada iktidar partilerin para politikası aracılığıyla seçim öncesinde yarattıkları suni ekonomik genişlemeler ile politik etkinlik azalmakta, piyasaların işleyişi zayıflamakta, ekonomide kaynak dağılımı bozulmakta, enflasyon artışı ve aşırı borçlanma gibi olumsuz ekonomik sonuçlar görülmektedir (Gökbunar, 1997: 3). Dolayısıyla ekonomide yaşanan bu olumsuz sonuçlar seçim sonrası dönemde yerini daraltıcı para politikalarına bırakmaktadır.

1.2. Seçmen Algısının Genel Çerçevesi

Seçim dönemlerinde siyasi partiler için en önemli süreç şüphesiz seçim hazırlığıdır. Herhangi bir siyasi parti için rakiplerini geçmenin tek yolu parti programlarının, seçim vaatlerinin ve kampanyalarının seçmenin dikkatini çekmesidir. Bu nedenle seçime giren tüm partiler seçmenlerin davranış ve tercihleriyle ilgilenerek bu doğrultuda seçim programı ve vaatleri belirlemektedir. Seçmenler ise bu siyasi rekabette birçok faktörden etkilenecek bir tercihte bulunmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle seçmen davranışlarının kavramsal çerçevesine ve teorik yaklaşımlarına değinilmektedir. Daha sonra seçmenlerin siyasi katılımında sergiledikleri davranış biçimlerinin özellikleri incelenmektedir. Son olarak seçmenlerin oylama sürecinde etkilendiği faktörlere yer verilmektedir.

1.2.1. Seçmen Davranışının Tanımı

Daha öncede ifade edildiği üzere seçim sürecinin önemli bir aktörü olan seçmenler *“siyasi sistem üzerinde etkili olan ve siyasi partilerin kararlarını oylama davranışı sayesinde onaylama ya da sorgulama hakkına sahip bireylerdir”* (Dökmen ve Ova, 2016: 35). Seçim sürecinde seçmen, siyasi süreçte oy vererek tercihte bulunduğu için seçimin asıl olgusu olarak görülmektedir. Bu bağlamda, bu bireylerin siyasal süreçte gerçekleştirdiği eylemler de seçmen davranışı olarak tanımlanmaktadır.

Seçmen davranışının temelini karar alma eylemi oluşturmaktadır. Karar alma bir tercihin yapılması ile sonuçlanan eylem olarak ifade edilmektedir. Bu eylem seçmen davranışının gelişmesine katkı sağlayan bir süreçtir. Siyasal süreçte karar alma oldukça karmaşık ve yoğun değişim gösteren bir yapıya sahiptir. Seçim sürecinde kararlar genellikle demografik özellikleri, ideolojik ve kültür yapıları ve aile- sosyal çevrenin etkileşimi sonucunda alınmaktadır (Kavas, 2020).

Seçim sürecinde seçmen, siyasi süreçte oy vererek tercihte bulunduğu için seçimin esas belirleyeni olarak görülmektedir. Seçmenlerin, seçim dönemlerinde ne tür bir davranış sergilediği her seçim döneminde incelenmektedir. Seçime giren siyasi partilerin seçmen davranışını öngörmeleri, siyasi partilere seçim politikalarını belirlemede kolaylık sağlamaktadır. Bu nedenle siyasi partiler en yüksek oyu alabilmek amacıyla, her seçim

öncesinde seçmen eğilimi ve tercihini anlayabilmek için kamuoyu yoklamasına gitmektedir.

1.2.2. Seçmen Davranışlarına Ait Teorik Yaklaşımlar

Seçmen davranışlarıyla ilgili bilimsel akademik yaklaşımlar üç ana başlıkta ele alınmaktadır. Bu yaklaşımlar ana hatlarıyla “*Sosyolojik Yaklaşım (Columbia Ekolü)*, *Psikolojik Yaklaşım (Michigan Ekolü)* ve *Ekonomik Yaklaşım (Rasyonel Seçim Ekolü)*” şeklindedir (Yıldırım, 2014; Teyyare ve Avcı, 2016; Kavas, 2017).

Sosyolojik Yaklaşım

Sosyolojik yaklaşım temelde Columbia Okulu olarak adlandırılan Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson ve Hazel Gaudet gibi bir takım sosyal araştırmacılar tarafından başlatılmış ve 1950’li yıllarda etkili olmuştur (Yıldırım, 2014: 17). Bu yaklaşım, bireyin tercih ve davranışının yakın ilişki içerisinde bulunduğu yakın çevresine bakarak şekillendiği savına dayanmaktadır (Canöz ve Bakan, 2015: 485).

Sosyolojik yaklaşımda, bireylerin seçmen tercihlerinin belirlenmesinde dinsel bağlılıkları, sosyo-ekonomik konumları, aile etkisi, bulundukları coğrafya gibi nitelikler ön plana çıkmaktadır. Seçmen seçime giren siyasi partiler arasında tercihte bulunurken sanki dini bir aidiyet gibi düşünerek o parti ile özdeşleştiğini hissetmektedirler (Gencer, 2016: 413).

Columbia Ekolünde bireyin oy verme davranışının en yakın çevresinin siyasi düşüncesi ile aynı olduğu kabul edilmektedir. Yapılan birçok araştırma bu varsayımı güçlendirmektedir. Şöyle ki, birey tercihinde bireysellikten uzak hareket etmekte, sosyal çevresinde üyesi olduğu grubun bir parçası olarak kendini hissederek oyunu bu yönde kullanmaktadır (Dökmen ve Ova, 2016: 22).

Psikolojik Yaklaşım

1950’li yıllarda Michigan Okulu’ndan Angus Campbell, Philip E. Converse, Warren E. Miller ve Donald E. Stokes gibi araştırmacılar tarafından geliştirilerek seçmen davranışlarının incelenmesi açısından büyük öneme sahip olan bir diğer yaklaşım ise Psikolojik Yaklaşım’dır (Yıldırım, 2014). Bu yaklaşımda bireylerin, siyasi aday, politikalar, parti ve toplumsal grup arasında bağlantı kurarak seçim tercihini

biçimlendirdiği öne sürülmektedir (Damlapınar ve Balcı, 2005: 60). Bu modelde, bireylerin tutum ve davranışlarının çocukluk çağında aile ve sosyal çevre etkisiyle şekillendiği ve ileriki yaşlarda siyasi tercihinin de bu etki altında gerçekleştiği ileri sürülmektedir (Akgün, 2002: 29). Ayrıca, bireyler diğer partinin seçim programlarını beğenip oyunu bu yönde kullansa dahi psikolojik etki ile ileriki dönemlerdeki seçimlerde tekrar eski partisini desteklemektedir (Canöz ve Bakan, 2015: 486). Burada seçmenin partiye duyduğu “*psikolojik sevgi bağı*” ön plana çıkmaktadır (Çinko, 2006: 110).

Ekonomik Yaklaşım

Ekonomik yaklaşımın öncüsü Anthony Downs’dır. Downs’ a göre, bireyler rasyoneldir ve seçim döneminde kendisine en yüksek fayda sağlayacağı siyasi partiye oy vermektedir. Seçmen, seçime giren partiler arasında bir değerlendirmede bulunmakta ve sosyal çevresinden, siyasi parti ya da adaydan etkilenmeden oyunu kullanmaktadır (Downs, 1957: 139).

Rasyonel yaklaşım olarak da adlandırılan bu teoride temel olarak bireylerin kendi çıkarlarını iyi bildiği ve bu doğrultuda hareket ederek siyasi tercihte bulunduğu varsayılmaktadır (Akgün, 2000: 78). Söz konusu yaklaşımda birey, oy tercihini belirlemeden önce iktidar partisinden elde ettiği fayda ile muhalefet partilerinden beklenen faydalar arasında değerlendirmede bulunmaktadır (Sarlamanoğlu ve Jovanoski, 2014: 21). Bu modelde, bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederek siyasi tercihte bulunduğu varsayılmaktadır. Yani birey kendisine en fazla fayda sağlayacağını düşündüğü adaya ya da partiye oy vermektedir. Bu bağlamda seçmen tercihinde birey esas alındığından dolayı psikolojik yaklaşım ile ortak yönü bulunmakta ancak bireyin rasyonel hareket etmesinden dolayı her iki yaklaşım birbirinden ayrılmaktadır. Başka bir ifadeyle seçmen subjektif durumlardan kaynaklı parti ya da adaya oy vermemektedir. Seçmen için önemli olan ekonomik rasyonalitesidir.

Ekonomik yaklaşım “*geçmişe dönük oy verme*” olarak da bilinmektedir. Buna göre birey oy verirken iktidar partisinden geçmişteki durumunu değerlendirmekte ve kendi ekonomik durumundaki değişmeyi göz önünde bulundurarak bir seçim yapmaktadır (Akgün, 2000: 79). Başka bir ifadeyle seçmen hatıra için ya da parti ve adaya duyduğu sempaticiden dolayı oy kullanmamaktadır. Bu yaklaşıma göre seçmenin tek amacı “*maddi çıkar*” olarak tanımlanan fayda maksimizasyonudur (Akgün, 2000: 78).

1.2.3. Seçmen Davranış Biçimleri

Seçmenlerin oy verme davranışında “Seçmen Bilgisizliği”, “Seçmen İlgisizliği”, “Seçmen Miyopluğu” ve “Seçmen Unutkanlığı” olmak üzere dört tip davranış biçimi görülmektedir. Aşağıda kısaca bu davranış biçimlerine değinilmektedir.

Seçmenlerin Bilgisizliği

Demokrasiyi benimseyen toplumlarda seçmenlerin tam bilgiye sahip olmaları oldukça önemli bir konudur. Oylama mekanizması ile kendilerini temsil edecek yöneticileri seçen, seçmenin eylemlerini bilinçli ve tam bilgi ile gerçekleştirmeleri hükümete ve demokrasiye olan güvenin bir parçası olarak görülmektedir (Aktan ve Dileyici, 2009: 63).

Seçmenin tam bilgiye sahip olmamasının iki nedeni bulunmaktadır. Bunlar; seçime giren siyasi partilerin tercih edilmeleri durumunda seçim programlarının hangi ekonomik kaynaklar kullanılarak gerçekleştirildiğinin yeterince bilinmemesi ve tam bilgiye sahip olmak için gerekli olan araçların (kitle iletişim araçları) fazla maliyetli olmasıdır (Downs, 1957: 140).

Seçmenlerin İlgisizliği

Demokratik sürecin işleyişinin bozulmamasının bir diğer şartı ise seçmen ilgisidir. Kamu tercihinde özellikle bireylerin tercihlerinde rasyonel davrandığı vurgulanmaktadır. Ancak siyasal katılım sürecinde rasyonel seçmenler kadar ilgisiz seçmenler de bulunmaktadır. Bunun nedeni seçmenlerin talep ettikleri kamusal mal ve hizmetler ile kendilerine arz edilen mal ve hizmetler arasında bir bağlantının olmadığını düşünmeleridir (Beşballı ve Özgür, 2011: 2227). Bu nedenle seçmenler tercihlerini oylama mekanizması ile açıklarken siyasete ilgisiz davranırlar. Bu durum kamu ekonomisinde “bedavacılık sorunu” olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca seçmen ilgisizliğinin bir diğer nedeni de bireysel tercihinin kollektif tercihi etkileme olasılığının düşük olmasıdır. Oylama sürecinde alacağı kararın kendisine mutlaka yüksek maliyet getireceğini düşünen seçmen fazla maliyete katlanmamak için tercihinin belirtmekten kaçınmaktadır. Yani seçmen tercih belirtmeyip ilgisiz davranması, kamu ekonomisinde optimum karar alınmasına engel olmaktadır (Ünlükaplan, 2003: 18; Kızılboğa, 2012: 100).

Seçmenlerin Miyopluğu

Seçim dönemlerinde politikacıların amacı oylarını maksimize etmektir. Bu amaca ulaşmak için seçim dönemlerinde uzun vadeli politikalar yerine kısa vadeli politikaları tercih etmeleri politik miyopluk olarak değerlendirilmektedir. Politikacılar için önemli olan en iyi politika, seçimi kazandıracak politikanın uygulanmasıdır (Aktan, 2011b: 42).

Seçimlerden önce vergiler düşük, kamu harcamaları ise son derece yüksektir (Rogoff, 1987: 1). Bu nedenle kamusal harcamaların çekiciliğine kapılan seçmen gelecekte bu harcamaların maliyetinin vergi oranlarının arttırılarak karşılanacağı düşüncesini dikkate almamaktadır (Gökçek ve Gülşen, 2018: 257). Bu durumda seçmenlerin de politikacılar ve bürokratlar gibi uzun vadeli sonuçlardan ziyade daha çok kısa vadeli sonuçlara odaklandığı görülmektedir.

Seçmenlerin Unutkanlığı

Seçmenin geçmiş yıllardaki ekonomi politikalarının fayda ve zararlarını göz ardı ederek şu anki faaliyetleri değerlendirip tercihte bulunması “seçmen unutkanlığı” olarak bilinmektedir (Gökçek ve Gülşen, 2018: 257).

Seçmenlerin yeni düşüncelerinin optimum varlığı, eski düşüncelerine kıyasla daha fazladır. Diğer bir ifadeyle seçmenler geçmişte yaşanan bir takım ekonomik sorunları unutmaktadır. Seçmenler, iktidar partisinin yanlış politikalarını dikkate almadan sadece o günkü ekonomik iyileşmeye göre oyunu kullanmaktadır. Yani seçmenler unutkan olduklarının da farkındadır. Politikacılar da bu durumu fırsat bilerek amaçladıkları politikaları uygulayarak geçmişi silmektedir (Güngör, 2011: 9; Balyemez, 2018: 165).

1.2.4. Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler

Seçmen davranışı konusunda ilk çalışmalar 1910 yıllarında başlasa da bilinen ilk sistematik araştırma, 1913 yılında Fransız sosyolog ve ekonomist Andre Siegfried önderliğinde yapılmıştır (Dikshit, 1975’ten Aktaran: nal, 2016: 96). Fakat seçmen davranışlarına yönelik bu ilgi en yoğun dönemini 1940’lı yıllardan sonra yaşamaya başlamıştır. Tarihsel gelişim itibariyle seçmen davranışına ilişkin literatürde gerçekleştirilen çalışmalara göre seçmen davranışlarını etkileyen faktörler “*politik faktörler, sosyolojik faktörler, demografik faktörler*” olmak üzere üç gruba ayrılmıştır (Yıldırım, 2014; Teyyare ve Avcı, 2016; Kavas, 2017). Bu faktörlerin yanı sıra bu

çalışmanın sorunsalı olan hizmet kalitesi ve vergileme de ayrı bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Politik Faktörler

Seçim dönemlerinde adayların bir duruş sergilemesi seçilebilmesi açıdan önemlidir. Çünkü adayın imajı seçmeni etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Ayrıca seçim vaatlerinde bulunurken adayın kendisini desteklemeyen seçmenlere de yönelik olması ve her kesime hitap edebilmek için bütün propaganda araçlarını kullanması gerekmektedir. Politik faktörlerin içerisinde; “Siyasi Partiler”, “Aday”, “Seçim Vaatleri ve Program Araçları”, “Siyasal ve Ekonomik Konjonktür”, Baskı-Çıkar Grupları” incelenmektedir. Bu başlıklar içerisinde siyasi partiler ve baskı çıkar gruplarına daha önceki başlıklarda yer verildiğinden dolayı bu bölümde kısaca bahsedilmektedir.

Siyasi Partiler

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez örgütleridir. Siyasi partilerin, seçimleri kazanmak ve siyasi iktidara geçme amaçları bulunmaktadır (Kalender, 2007: 144). Siyasi partiler, bu amaca ulaşmak için seçmenin oy verme davranışının şekillenmesine sebep olabilecek parti lideri, parti tipi, parti programı, yerine getirilen icraatlar, parti vaat ve söylemleri, aday imajı, parti ideolojisi, partinin dine bakış açısı, parti teşkilat yapısı ve seçmen ile olan ilişkisi gibi faktörleri kullanmaktadır (Doğan ve Göker, 2010: 163).

Siyasi partiler ile ilgili faktörler arasında en önemlilerinden biri liderdir. Çünkü lider siyasi partilerin kimliğini oluşturmakta ve siyasi partilerin başarısını doğrudan etkilemektedir (Gökçe vd., 2002: 26). Seçmenlerin lidere duydukları bağlılık hissi siyasi parti ile özdeşleşmiştir. Literatürde gerçekleştirilen birçok çalışmada, liderin seçmen davranışının şekillenmesinde çok güçlü etkisinin olduğu belirtilmektedir. Bu etki, ülkede demokrasinin gelişmişlik düzeyine ve toplumsal yapısına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Erdoğan, 2012: 58).

Aday

Seçmen davranışını etkileyen etmenlerden biri olan adayların, kişisel, ideolojik, sosyokültürel ve demografik özellikleri oldukça önemlidir. Çünkü adayın kişisel

özellikleri, seçmenin seçim sürecinde adaylara ilişkin geliştirdiği tutum ve duyguları içermektedir (Özhan ve Karataş, 2019: 335).

Aday faktörü özellikle yerel seçimlerde oldukça önemli görülmektedir. Seçmenler, gözü kapalı oy vermek yerine destekleyecekleri adayları yakından tanıyarak bilinçli şekilde oy vermek istemektedirler (Doğan ve Göker, 2010: 163). Onlar için adayın bağlı bulunduğu siyasi partinin önemi yoktur, partiden bağımsız olarak sempati duydukları aday da desteklenebilir (Negiz ve Akyıldız, 2012: 178). Bu nedenle seçmenler yerel seçimlerde, sevilen ve güvenilir olan adaya oy vermektedirler.

Ayrıca adayın bulunan kesimde doğup büyüme olması, seçmenin aday hakkında olumlu ya da olumsuz bilgi edinmesini sağlamaktadır. Seçmen özellikle yerel seçimlerde hemşericilik düşüncesiyle hareket ederek bölgesinin sorunlarını bilen ve çözüm getireceğine inandığı adaya oy vermektedir (Negiz ve Akyıldız, 2012: 183).

Seçim Vaatleri ve Propaganda Araçları

Vaat kavramı kelime olarak “*bir işin yapılacağına verilen söz*” anlamına gelmektedir. Seçim vaatleri seçmenin oyunu alabilmek için son derece önemlidir. Seçim vaatleri, ekonomik, sosyal, kültürel konularda ve ülkenin mevcut problemlerine yönelik olmalıdır. Seçmenin oy tercihinde önemli olan bu problemleri belirleyip bu doğrultuda vaatleri belirleyen siyasi partilerdir (Karagöl ve Dama, 2015:2).

Propaganda ise, seçmen davranışının şekillenmesi için belirli bir fikri seçmene aşılama anlamına gelmektedir. Demokratik toplumlarda siyasi propaganda, seçim yarışları için elzem niteliktedir. Siyasi propagandaların amacı, seçmene kendi fikirlerini güdüleyerek oy oranlarının artmasını sağlamaktır (Erkan ve Bağlı, 2005: 183-184).

Siyasi partilerin seçim sürecinde propaganda faaliyetleri gerçekleştirilirken çok çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Bu araçların etkisi seçmen kitlesi ve niteliğine göre değişiklik göstermektedir (Baltacı ve Eke, 2012: 116).

Siyasi parti adaylarının en yaygın kullandığı propaganda araçlarından biri seçim kampanyalarıdır. Seçim kampanyaları tüm seçim dönemlerinde (yerel, genel ve referandum) adayların seçimi kazanmak için seçmenleri ikna etmeye yönelik gerçekleştirdikleri iletişim sürecidir (Doğan ve Göker, 2017: 148). Seçim kampanyaları aracılığıyla siyasi adaylar hem kendilerini hem de ideoloji ve programlarını tanıtmaya fırsatı

bularak, seçmen tercihini değiştirmeye çalışmaktadırla (Kalender, 2000' den Aktaran: Çavuşoğlu ve Pekkaya, 2015: 94). Seçim kampanyalarının temel amacı, seçmenler ile iletişimi geliştirmek ve belirsiz oyları partiye kazandırmaya çalışmaktır (Kalender, 2007: 144). Siyasi vaatler, seçim kampanyalarında büyük rağbet görmekte fakat oylama üzerindeki etkisi bilinmemektedir. Eğer seçim öncesinde seçim vaatlerinin bağlayıcı olduğu varsayılırsa seçmenin, kendisine en çok maddi fayda sağlayan siyasi partiye oy verdiği ileri sürülebilir (Elinder vd. 2015: 177).

Bir diğer propaganda aracı ise kamuoyu araştırmalarıdır. Kamuoyu araştırmaları, siyasi partilere bir takım veriler sağlamaktadır. Seçim sürecinde yapılan kamuoyu araştırmaları, seçmen eğilimlerini tespit ederek siyasi partilere yol gösterici mahiyette bilgiler sunmaktadır (SDAM, 2018: 17). Ayrıca bu araştırmalar seçmenlerin tutum ve davranışlarının şekillenmesi açısından da önem taşımaktadır. Literatürde gerçekleştirilen birçok çalışmada kamuoyu araştırmalarının seçmen davranışının şekillenmesinde etkisinin olduğu yönünde güçlü kanaatler ileri sürmektedir (Atar, 2006: 219). Bu etkiyi göz önünde bulunduran siyasi partiler, kamuoyu araştırmaları sonuçlarını propaganda malzemesi olarak kullanarak seçmen tercihlerini etkileyebilmektedir (Güz vd., 2018: 7). Ülkemizde ilk defa geniş kapsamlı kamuoyu araştırılması ara seçim sebebiyle 1975 yılında Milliyet Gazetesi tarafından yayımlanmıştır. 1980 yılından sonra birçok gazete düzenli olarak tartışmalı kamuoyu araştırmaları yayımlamaya başlamıştır. Günümüzde ise siyasi partiler bazen taraflı olarak kamuoyu araştırmaları yapmaktadır (Baltacı ve Eke: 2012: 116).

Propaganda içerisinde yer alan bir diğer araç yüz yüze oy toplama teknikğidir. Bu teknik, seçmeni ikna edebilmek için son derece mühimdir. Yüz yüze oy toplama tekniği siyasi partileri adaylarının cadde, sokak, ev, kahvehane, market ve esnaf ziyaretleri yaparak halk ile muhabbet edip kendilerini tanıtarak yaptıkları propaganda faaliyetleridir (Baltacı ve Eke, 2012: 116). Çoğu zaman bu görevi gönüllü görevliler de yapmakta ve siyasi adayı temsilen kapı kapı dolaşarak parti programlarını anlatarak seçmeni kendi partisine kazandırmaktadır (Kalender, 2007: 146).

Kitle iletişim araçları yakın zamanda sıklıkla kullanılmaya başlanan propaganda araçlarından biridir. Kitle iletişim araçları siyasi partilerin propagandalarını topluma duyurmanın bir yoludur. Kitle iletişim araçlarından radyo-televizyon kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte siyasi hayatta önemli yenilikler gelmiştir. Liderler

davranışlarında, hitabetlerinde ve aile yaşantılarında dahi değişiklik yapmak zorunda kalmışlardır. Çünkü radyo-televizyon aracılığıyla parti adaylarının konuşmaları, anında ülkedeki tüm halka sunulduğu için seçmenlerin tutum ve düşüncelerinin de şekillenmesine neden olmuştur (Kalender, 2003: 31). Ancak günümüzde kitle iletişim araçlarından sadece radyo-televizyon kullanılmamaktadır. Siyasi partiler seçmene ulaşmak için radyo-televizyon dışında internet, yazılı basın, sinema, telefon vb. gibi iletişim yöntemlerini de kullanmaktadır (Balcı ve Akar, 2010: 287). Özellikle internetin yaygınlaşması ile sosyal medyanın sık kullanılması siyasi iletişim sürecinin de değişmesine sebep olmuştur. Bu değişim ile birlikte siyasi partiler ve adaylar seçim propagandalarını sosyal medya araçları (twitter, facebook, instagram) üzerinden yapmaya başlamışlardır (Güçdemir ve Göksu, 2015: 45).

Sosyolojik Faktörler

Seçmen kendisine en yakın dini değerlere sahip siyasi partiye ya da ailesinden ve sosyal çevresinden etkilenecek oy tercihinde bulunabilmektedir. Seçmenin eğitim düzeyi de siyasi katılımın şekillenmesine neden olmaktadır. Sosyolojik faktörler içerisinde, “Din”, “Eğitim Düzeyi”, “Aile ve Sosyal Çevre” incelenmektedir.

Din

Din faktörü dünyanın her yerinde bireylerin siyasi tutum ve davranışlarının şekillenmesinde göz ardı edilemeyecek derecede rol oynamaktadır (Turan ve Temizel, 2015: 90). Dinin seçmen davranışı üzerindeki etkisi, seçmenin içinde yer aldığı siyasi ve toplumsal yapıya göre değişiklik göstermektedir. Bir toplumun dine olan bağlılık düzeyi, dine karşı hissettiği aidiyet ve dini nasıl idrak ettiği siyasi tercihlerini de etkilemektedir (Köktaş, 1997’den Aktaran: Turan ve Temizel, 2015: 89). Çünkü seçmen kendi dini değerlerini partilerin veya adayların özellikleriyle bağdaştırarak oy verme tercihinde bulunmaktadır.

Eğitim Düzeyi

Eğitim düzeyi daha çok siyasi katılımı doğrudan bir ilişki içerisindedir. Eğitim düzeyinin seçmen davranışı üzerinde doğrudan nedensel bir etkisi olmamakla birlikte en güçlü değişkenlerden biri olarak görülmektedir (Persson, 2013: 111). Eğitim düzeyinin siyasi katılıma etkisi incelendiğinde, yapılan birçok araştırmada eğitim seviyesi yüksek

bireylerin siyasi katılımlarının yüksek olduğu ileri sürülmektedir (Tenn, 2007: 446). Eğitim düzeyi, bireylerin siyasi hayatta yer alan kurumların işleyişi hakkında bilgi elde etmesi ile siyasi davranış ve tutumların kazandırılmasında önemli görev üstlenmektedir (Altan, 2011: 323).

Eğitimin, siyasi değerlerin aktarılmasında en önemli işlevi siyasi sosyalleşmeyi sağlamasıdır. Okula başlayan çocuk aile etkisiyle şekillendirdiği siyasi davranışını eğitim ile geliştirmektedir. Bireyin okumayı öğrenmesi ve algısının açık olmasından dolayı gazete, televizyon, internet ve okul kitaplarından yararlanarak siyasi idarecileri tanımaya başlamaktadır (Altan, 2011: 323). Böylece siyasi sosyalleşme süreci gerçekleşmektedir.

Eğitim, bireylerin yurttaşlık bilgilerini geliştirmekte ve dolayısıyla siyasi katılımlarını kolaylaştırmaktadır. Böylece eğitim, bireylerin siyasi yaşamlarında daha aktif olmalarını sağlarken, aynı zamanda siyasi davranışa ön hazırlık yapmaktadır (Tenn, 2007: 448; Özgül, 2019: 73). Eğitim seviyesinin yükselmesi bireylerin, siyasi konularda daha fazla bilgi sahibi olmalarına ve yaşanan siyasi olaylarda çok boyutlu düşünerek karar vermelerine olanak sağlamaktadır (Özgül, 2019: 73).

Aile ve Sosyal Çevre

Aile ve değer seçmen davranışını etkileyen önemli sosyal yapılardır. Çocukların siyasi parti ile duygusal bağ kurmasının ilk etkeni aile olarak gösterilmektedir (Doğan, 2017: 178). Aynı siyasi parti kimliğini benimseyen anne ve babanın çocuklarının da aynı partiyi desteklemesi doğal görülmektedir (Aydın ve Özbek, 2004: 148). Merelman (1971), siyasi katılımı sosyal çevreyi de göz önünde bulundurarak hem çevreyi hem de genlerin önemine vurgu yapmaktadır (Fowler ve Dawes, 2008: 2).

Çocuğun öğrenme sürecinin aile içerisinde başlamasından dolayı, siyasi tutum ve davranışlarının şekillenmesinde aile temel referans kaynağıdır (Doğan, 2017: 178). Bununla ilgili yapılan birçok çalışmada, aile içerisinde siyasi konuları konuşan anne ve babanın benimsediği siyasi parti kimliğini çocuklarına aşıladığı ve dolayısıyla anne ve baba ile çocukları arasında benzer oy verme davranışı yönünde kuvvetli bir etkileşimin olduğu tespit edilmiştir (Glass vd., 1986: 687; McFarland ve Thomas, 2006: 417; Quintelier, 2015: 7).

Diğer Demografik Faktörler

Seçmenin siyasi katılımında cinsiyet önemli bir yere sahiptir. Çünkü bir toplumda kadın ve erkek farklı statülerde değerlendiriliyorsa bu siyasi katılımı da etkileyecektir. Seçmenin gelir düzeyi ile siyasi katılımı arasında da bir ilişki bulunmaktadır. Gelir düzeyi yüksek seçmenin ekonomiyi veya siyasi partiyi değerlendirmesi ile geliri düşük birinin değerlendirmesi aynı oranda olmayacaktır.

Demografik faktörler içerisinde, “Yaş”, “Cinsiyet”, “Gelir Düzeyi” etkenleri incelenmektedir.

Yaş

İnsanın yaşamı boyunca her yaş döneminin farklı özellikleri ve davranış kalıpları mevcuttur. Yaş faktörü bireylerin siyasete olan ilgileri ve bu doğrultuda sergiledikleri tutum ve davranışlarının yoğunluğu bakımından oldukça etkilidir (Akıncı, 2014: 307). Bireyler yaş aldıkça hayat tecrübeleri ve sorumlulukları da değişmektedir. Bu değişimler bireylerin siyasi katılımlarını da etkilemektedir (Özgül, 2019: 69).

Genç, orta yaş ve yaşlı bireylerin siyasi ilgi ve tercihlerine yönelik yapılan çalışmalarda elde edilen bilgilerde de farklılık mevcuttur. Gençlerin iş hayatının ve sorumluluklarının olmamasından dolayı siyasi katılımları daha düşük seviyede kalmaktadır (Negiz, 2007: 52). Orta yaş döneminde olan bireyin ise siyasi katılımı ise gençlere göre daha yüksektir (Cansever, 2018: 78). Çünkü orta yaş grubu bireyler sosyo-ekonomik statülerini korumak ve ailesinin daha yüksek bir refah seviyesinde yaşamasını sağlamak için siyasi hayatta daha etkin yer almak istenmektedir (Negiz, 2007: 53). Ancak yaş ilerlemeye başladıkça bireyin siyasi katılımında düşüş yaşanmaktadır. Bu düşüşün sebebi bireylerin fiziksel güç ve hareket kabiliyetlerinin azalması, toplumsal hayattan beklentilerinin azalması ve değiştirecekleri bir şeyin kalmadığına inanmaları gibi yaşlılık dönemine özgü bilişsel ve duygusal özellikler gösterilmektedir (Altan, 2011: 319).

Cinsiyet

Cinsiyetin seçmen davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, yapılan birçok araştırmada kadın ve erkeğin kendine özgü özelliklerinin olduğu ortaya konulmuştur (Akıncı, 2014: 308; Cansever, 2018: 79). Kadın ve erkeğin düşünce ve davranış yönünden farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklılığın sebebi toplumsal hayatta kadına ve erkeğe

atfedilen roller gösterilmektedir. Nitekim bu roller gereğince, erkek toplum içerisinde iyi bir iş sahibi olmak ve para kazanmak durumunda iken, kadın ise anne, eş ve ev hanımı rolündedir. Dolayısıyla kadının yaşam alanının “aile ve ev” gibi özel alanla sınırlandırılması siyasi katılıma pasif kalmasına yol açmaktadır (Yurdigül, 2013: 42).

Bununla birlikte kadınların siyasi katılıma pasif kalmasının bir diğer nedeni de siyasete ilgisiz ve bilgisiz kalmalarıdır. Kadınların siyasete ilgisizlikleri toplumsal rolleri ile yakından ilişkilidir (Kışlalı, 1976: 125). Özellikle kadının sosyo-ekonomik açıdan erkeğe bağımlı olması ve eğitimden mahrum bırakılması gibi kültürel faktörler seçimlere daha düşük oranda katılmalarına neden olmaktadır (Yücekök, 1987: 28). Böylece kadınlar siyasi tercihlerinde duygusal koşullardan etkilenecek daha tutucu karar vermektedir (Kışlalı, 1976: 125).

Gelir Düzeyi

Gelir düzeyi ile siyasi katılım arasında pozitif yönlü ilişkinin varlığı yapılan birçok araştırmada doğrulanmaktadır (Yılmaz ve Oy, 2014: 31). Yüksek gelir seviyesine sahip bireylerin siyasal katılımının yüksek olduğu ileri sürülmektedir (Akee vd., 2018: 6).

Ülkemizde yapılan çalışmalarda siyasal katılıma en yoğun ilgiyi üst ve alt gelir gruplarının, en az ilgiyi ise orta gelir gruplarının gösterdiği belirtilmektedir. Üst gelir gelir grupları, gündemde yer alan siyasi olaylar hakkında fazla bilgiye sahip olmalarından dolayı, oy verme eğilimleri de yüksek olmaktadır. Alt gelir grupları, seçim dönemlerinde ekonominin iyileşeceği düşüncesi ile oy verme eğiliminde olduklarından dolayı katılım konusunda yüksek ilgi duymaktadırlar. Orta gelir grupları ise mevcut ekonomik durumun bozulabileceği düşüncesi ile şüpheli davranarak oy vermeden kaçınmaktadır (Abadan ve Yücekök, 1966: 107).

Hizmet Kalitesi ve Vergileme

Çalışma kapsamında yer alan son faktör ise hizmet kalitesi ve vergilemedir. Literatürde ki yapılan çalışmalar incelendiğinde bu faktör ayrı bir başlık halinde verilmemekte diğer faktörler içerisinde değerlendirilmektedir. Hizmet kalitesi ve vergileme ayrı bir faktör olarak ele alınarak çalışmaya özgünlük katılmak hedeflenmektedir. Hizmet kalitesi ve vergilemeye ilişkin kavramsal ve kuramsal çerçeve çalışmanın ikinci

bölümünde detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Burada ise sadece seçim ekonomisi bağlamında bir değerlendirme gerçekleştirilmektedir.

Seçmenlerin oy kullanmak suretiyle kamu mal ve hizmetlerinin talep edici konumunda oldukları çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edilmişti. Piyasa mekanizmasında olduğu gibi seçim ekonomisinde seçmenler talep eden siyasi partiler ise arz eden konumundadırlar. Seçim ekonomisinde seçmenler kamusal mal ve hizmet talep etmekte siyasi partiler ise bu talebi yerine getirmek için kendi aralarında rekabet etmektedir. Sunulan kamu hizmetlerinin bedeli ise seçmenlerden karşılanan vergilerden karşılanmaktadır. Bu vergilerin belirleyicisi ise hiç şüphesiz iktidar partileridir. Bu amaçla seçim dönemlerinde iktidar partisi tekrar seçilebilmek amacıyla kamu harcama politikalarını uygularken oy kaybını minimum düzeyde tutacak vergi politikalarını tercih etmektedir. Buna karşılık muhalefet partiler ise, mevcut durumda ki vergi yükünün yüksekliğine değinerek, iktidara gelmeleri durumunda bu yükü azaltacaklarını vaat etmektedirler (Demir, 2013: 40).

Literatürde seçmenlerin davranışında vergilerin etki düzeyi ve hizmet kalitesi ilişkisini inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır (Dökmen ve Ova, 2016; Demir, 2013; Demir ve Berksoy, 2017; Usta ve Memiş, 2009; Kavas, 2017). Seçmen tercihlerinin incelendiği çalışmalarda seçmenlerin, seçim öncesi dönemde iktidarın yapmış olduğu hizmetleri ve bu hizmetlerin kalitesini değerlendirip oy verdiği gözlemlenmiştir. Buna göre eğer seçmen sunulan hizmetlerden memnun ise aynı siyasi partiye ya da adaya oy vermektedir. Bu hizmetlerin neler olduğu ise seçmenlerin çıkarlarına göre değişmektedir (Kavas, 2017: 85). Vergi oranlarının düşük olması ile kamu harcamalarının yüksek düzeyde ve en az maliyetle yani en düşük oranda vergi ile karşılanması durumunda oy tercihlerinin değişeceği gibi kamu hizmetlerinin kötü gerçekleştirilmesinin seçmen üzerinde olumsuz izlenim bırakmaktadır (Dökmen ve Ova, 2016: 35). Dolayısıyla diğer faktörlerin yanı sıra seçmen oy tercihini belirlerken gerçekleştirilen hizmetlerin kalitesine ve aynı zamanda vergilendirme sürecinin kendi gelirleri üzerindeki etkisine göre hareket etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

KAMU HİZMETLERİNİN KALİTESİ, İDARELERARASI HİZMET BÖLÜŞÜMÜ VE VERGİLENDİRMENİN ETKİSİ

Seçmen tercihlerini belirleyen faktörlerden birisi de kamusal mal ve hizmetlerin kalitelisidir. Kamu ekonomisinde üretilecek mal ve hizmetlerin seçimi siyasal bir süreçtir. Siyasal süreç ise demokrasinin var olduğu ülkelerde siyasal partiler, seçmenler, medya, sendikalar, meslek kuruluşları ve diğer parti gruplarından oluşmaktadır (Nadaroğlu, 2000: 37). Esasen siyasi partilerin davranış ve kararlarını etkileyenler ise seçmenlerdir. Kamu hizmetlerinin temel amacı ise toplumsal ihtiyaçların karşılanmasıdır. Toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında merkezi ve yerel idareler birlikte ya da ayrı ayrı sorumluluk üstlenirler. Burada önemli olan “*toplumun hangi ihtiyaçlarının hangi idare tarafından karşılanacağı ve bunun belirlenmesinde nelerin etkili olacağıdır*” (Çetinkaya, 2017: 56). Bu açıdan idareler arası hizmet bölüşümünde iktisadi, tarihsel ve geleneksel kriterler esas alınmaktadır. İktisadi kriterde temel amaç “*kaynakların mümkün olduğunca daha çok hizmet üretmek için özellikle önceliği ve önem derecesi belirlenecek hizmetler için kullanılması*”dır (Çetinkaya, 2017: 57). Bu noktada yapılan üretimin büyüklüğü (ölçek ekonomisi), toplum tercihlerinin daha kolay yansıtılması, hizmette yerellik (subsidiarite ilkesi), dışsallık gibi konular ön plana çıkmaktadır. Hizmette yerellik ilkesi çerçevesinde bulundukları yerlerde yaşayan vatandaşların gereksinim duydukları yerel kamu hizmetlerini merkezi yönetime göre yerinde ve doğru tespit edebilmesi belediyeleri yerel hizmet sunumunda daha etkin kılmıştır. Günümüzde belediyelerin sunmuş olduğu hizmetlerde etkinlik ve verimlilik esas alınmakla birlikte performans göstergelerinden biri olan vatandaş memnuniyeti de oldukça önemlidir (Boyne, 2002: 19). Vatandaş memnuniyeti aynı zamanda uygun nitelikte ve kalitede hizmet sunma konusunda belediyeler açısından bir başarı ölçüdür. Nitekim hizmetin kaliteli olması vatandaşın beklentilerini karşılamadaki uygunluğuyla ilgilidir (Peker, 1996: 15). Elbette piyasa ekonomisinde olduğu gibi belediyeler kar amacı gütmedikleri için hizmetin niteliğiyle ilgilenmemektedir. Ancak siyasi süreç ve oy mekanizması belediyeleri daha rekabetçi ortama sürüklemektedir. Bir diğer önemli neden ise belediye hizmetlerinden memnun olmayan seçmenlerin bir sonraki seçimde tercihlerini aynı yönde kullanmama eğilimleridir.

Bu bölüm, hizmet kalitesi ve vergileme olmak üzere iki başlık etrafında ele alınmaktadır. İlk olarak hizmet kalitesinin genel çerçevesine odaklanılmakta ve bu kapsamda belediyelerin hizmet kalitesi ve vatandaş memnuniyeti kavramları tartışılmaktadır. İkinci olarak vergi teorileri çerçevesinde vergilendirme boyutu mükellef açısından ortaya konulmaktadır.

2.1. Hizmet Kavramının Genel Çerçevesi

Hizmet ve hizmet kalitesi kavramı daha çok özel sektör içerisinde bulunan pazarlama literatüründe kullanılan bir terim olsa da günümüzde kamu sektöründe de karşımıza çıkmaktadır. Özel sektörde olduğu gibi, etkin, verimli ve kolay erişilebilir hizmetler, vatandaşlar tarafından kamu sektöründen de beklenir hale gelmiştir.

20. yüzyıl sonu itibarıyla iletişim ve teknolojilerdeki gelişmelerle birlikte yaşanan küreselleşme süreci kamu yönetiminde yeni arayışlara yol açmış ve bireyi merkeze alan bir yönetim şeklini ortaya çıkarmıştır. Yaşanan bu dönüşüm idareler arası hizmet bölüşüm ilişkilerini de önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle kamu hizmetlerinin üretim süreçlerinde ve hizmet sunumunda vatandaşa en yakın birimler olması nedeniyle belediyeler çok daha fazla ön plana çıkmıştır. Belediyeler, halkın yaşam kalitesini arttıran, halkın istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilen, halka sunulan hizmetlerin kalitesine ve vatandaşların bu hizmetlerden duydukları memnuniyetin artırılmasına yönelmişlerdir (Daştan ve Delice 2015: 203). Belediyeler artık vatandaşın istek, ihtiyaç ve beklentilerini yerine getirebildiği ölçüde başarılı kabul edilmeye başlamıştır. Diğer taraftan vatandaşlar kendilerine sunulan hizmetlerin karar alma süreçlerine katılma yönünde bir bilince sahip olmaya başlamışlardır. Vatandaş odaklı yönetim yaklaşımı olarak nitelenen bu süreçte “*kamu kurumları ne üretirse halk onu tüketir anlayışı yerine vatandaşların ihtiyaçlarına göre üretim anlayışı hâkim olmaya başlamıştır*” (Çetinkaya vd., 2016: 1254). Bu durum hizmette kalite konusunun sadece özel sektörle sınırlı kalmadığının kalitenin kamu sektöründe de vatandaşlar tarafından talep edilmeye başlandığını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bu açıdan hem merkezi hem de yerel yönetimlerde vatandaşların memnuniyet düzeylerinin yükseltilmesi ve kaliteli bir hizmetin gerçekleştirilmesi önemli bir konu haline gelmiştir (Çiçek ve Doğan, 2009:205). Hizmet sunumunda kaliteli hizmet algısının belirleyici olması beraberinde kurumlar arası rekabeti arttırmıştır. Bu rekabet

ortamında kamu kurumları üstün taraf olabilmek için tüketici istek ve beklentilerine hitap eden kaliteli hizmet gerçekleştirmeyi amaç edinmişlerdir.

Bu bölümde ilk olarak kamu ekonomisinde üretilecek mal ve hizmetlerin niteliğine değinilmektedir. Takip eden bölümlerde ise kamu ekonomisinde üretilecek mal ve hizmetlerin seçimine yer verilmekte ve kamusal mal ve hizmetlerin etkinliği sorunu değerlendirilmektedir.

2.1.1. Kamu Ekonomisinde Üretilecek Mal ve Hizmetlerin Niteliği

Hizmet sunumunda “*özel ve kamu ekonomisi*” olmak üzere iki yapı bulunmaktadır. Özel ekonomi bireysel fayda sağlayan hizmetlerle ilgilenirken, kamu ekonomisi toplumsal faydaya odaklanan hizmet sunumu gerçekleştirmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde devletin niteliğindeki değişimlere paralel olarak kamu ekonomisinde üretilen hizmetlerin yapısı ve niteliği de değişime uğramıştır. Bu değişim kamu hizmetlerinin önemini arttırmış ve söz konusu hizmetlerin farklı uygulanmasına yol açmıştır. Kamusal mal ve hizmetlerin neler olacağı ve hangi boyutta yürütüleceği ülkelerin mali, ekonomik koşullarına göre siyasal iktidar tarafından belirlenmektedir (Akdoğan, 1993: 31). Bu bağlamda kamu ekonomisinin sunduğu hizmetler maliye literatüründe, “*özel mal ve hizmetler*”, “*tam kamusal mal ve hizmetler*” ve “*yarı kamusal mal ve hizmetler*” olarak üç gruba ayrılarak incelenmektedir. Belirtilen hizmetler aşağıdaki bölümlerde açıklanmaktadır.

Özel Mal ve Hizmetler

Özel nitelikli hizmetler, faydasında rekabetin ve dışsallığın söz konusu olduğu ancak toplum tarafından bu özelliklerine bakılmaksızın talep edilen hizmetlerdir. Özel mal ve hizmetlerde hizmeti alan kişiye doğrudan fayda sağlandığı için faydalar bireyseldir. Özel nitelikli hizmetler denildiğinde, halkın sağlığı açısından zaruri olduğu halde, bireyler yeteri düzeyde bilgi ve eğitime sahip olmadığı için talebi yetersiz olan hizmetler akla gelmektedir. Bu hizmetlerin yürütülmesinde ve talep edilmesinde devletin müdahalesi gerekmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımında adaletsizliklerden ve yüksek düzeyde yoksulluğun yaşanmasından dolayı bu tür hizmetlerin yürütülmesi devlet açısından son derece önem arz etmektedir (Oktayer, 2010: 77).

Tam Kamusal Mal ve Hizmetler

Tam kamusal nitelikli hizmetler, faydasının bütün toplama yayıldığı, bölünüp, fiyatlandırılmadığı ve tüketiciler arasında rekabetin olmadığı devlet tarafından üretilip sunulduğu hizmetlerdir (Arslaner ve Şekerci, 2014: 34). Ulusal savunma, sokak aydınlatmaları, şifresiz radyo ve televizyon yayınları vb. gibi hizmetler, tam kamusal nitelikli hizmetlere örnektir (Özcan ve Yazar, 2018: 1687). Tam kamusal mal ve hizmetlerin bir takım özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerden ilki arzı siyasal talebin düzenlemesidir. Özel mal ve hizmetler tüketici tercihlerine göre piyasa ekonomisi tarafından belirlenmekte iken, kamusal mal ve hizmetlerin arzını mevcut siyasi otorite düzenlemektedir. Doğrudan tercihleri sorulmayan tüketiciler ise kamusal mal ve hizmet taleplerini seçim süreçlerinde açıklayabilmektedir (Aktan, 2011a: 97). İkinci özellik tam kamusal mal ve hizmetlerin tüketiminde rekabetin olmamasıdır. Tam kamusal mal ve hizmetlerde ortak tüketim özelliği bulunmaktadır. Dolayısıyla ilave bireylerin tam kamusal mal ve hizmetlerden yararlanmaları, diğer bireylerin de aynı oranda yararlanmalarını etkilememektedir (Nadaroğlu, 1996: 51). Bu tür mal ve hizmetlerin ilave bir bireye sunmanın marjinal maliyeti sıfırdır. Üçüncü özellik tam kamusal mal ve hizmetlerin faydasının bölünmez olmasıdır. Bölünememezlik tam kamusal mal ve hizmetlerin en önemli özelliği olarak kabul edilebilir. Kamusal mal ve hizmetlerin bölünemez özelliği “bölünebilir, kısmen bölünebilir, bölünemez” olarak üç şekilde görülmektedir. Bölünemezliğe, devletin sunduğu savunma hizmeti örnek verilebilir (Aktan, 2011a: 98). Dördüncü özellik tam kamusal mal ve hizmetlerin tüketiminden mahrum bırakılamamadır. Kamusal mal ve hizmetlerin faydasından mahrum etmek söz konusu olmamaktadır. Tam kamusal mal ve hizmetlerin faydası kolektif bir karaktere sahiptir. Örneğin bir devlet dış ülkelerin tehlikelerine karşı savunma ihtiyacı duyuyorsa bu ülke içerisinde yer alan tüm bireyleri kapsayacaktır (Nadaroğlu, 1996: 51). Beşinci özellik tam kamusal mal ve hizmetlerin finansmanının zorunlu olmasıdır. Bireyler tam kamusal mal ve hizmetlerden nasıl olsa bedava faydalanabileceklerini bildiklerinden söz konusu kamusal mal ve hizmetlerin maliyetine katılmamaktadır. Dolayısıyla hizmetin görülebilmesi için gerekli finansmanı da devlet otoritesi ile bireylerden zorunlu ödemeler şeklinde karşılanmaktadır. Bu ödemelerin en önemlisini ise bireylerden zorunlu alınan vergilerden oluşturmaktadır (İpek, 2017: 42).

Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler

Yarı kamusal mal ve hizmetler, faydası pazarlanıp, bölünebilen ve topluma dışsal fayda sağlayan mal ve hizmetler olarak değerlendirilmektedir (Aktan, 2011a: 100). Bu mal ve hizmetler, devlet tarafından sunulmakla birlikte, tam kolektif niteliğe sahip değildir (Akdoğan, 1993: 37). Karma nitelikli hizmet olarak da nitelendirilen bu mal ve hizmetler, özel mal ve hizmetler ve tam kamusal mal ve hizmetler arasında kalmaktadır. Yarı kamusal mal ve hizmetler faydasında rekabetin bulunduğu ancak dışlamanın söz konusu olmadığı mal ve hizmetleri kapsamaktadır (Şeker, 2010: 36). Başka bir ifade ile sunulan kamusal mal ve hizmetin topluma faydası tam kamusal mal ve hizmete, bireye faydası ise özel mal ve hizmete benzemektedir (Akdoğan, 1993: 37).

2.1.2. Kamu Ekonomisinde Üretilen Mal ve Hizmetlerin Seçimi ve Siyasal Süreç

İnsan ihtiyaçlarının karşılanması için gereken mal ve hizmetler, iki faaliyet alanından sağlanmaktadır. Bu faaliyet alanları; kişisel ihtiyaçların karşılandığı “*piyasa ekonomisi*” ile toplumsal ihtiyaçların karşılandığı “*kamu ekonomisi*” alanıdır (İpek, 2017: 33). Piyasa ekonomisi- kamu ekonomisi ayrımında belirleyici kriter üretimin gerçekleştiği ortamdır (Oktayer, 2010: 13). Her iki ekonomi alanında amaçları aynı yöndedir, ancak faaliyetleri farklı özelliklere sahiptir (Akdoğan, 1993, 1).

Piyasa ekonomisi liberal düzene dayanmaktadır. Ekonomik yapı, üretici birimleri itibarıyla kar maksimizasyonu ile hareket eden firmalardan oluşmaktadır (Nadaroğlu, 1998: 24). Kamu ekonomisi ise toplumsal ihtiyaçların devlet tarafından karşılandığı, siyasi ve idari organların kararları ve bütçe yoluyla somutlaşan ekonomik faaliyet alanıdır (Oktayer, 2010: 14). Piyasa ekonomisinde bireylerin özel tercihleri üretilen mal ve hizmetin belirleyicisidir. Kamu ekonomisinde ise durum farklıdır. Kamu ekonomisinde üretilen mal ve hizmetlerin belirleyicisi toplumsal taleptir. Yine piyasa ekonomisinde üretilen mal ve hizmetlerin maliyeti bireylerin gönüllü ödedikleri paralarla finanse edilirken, kamu ekonomisinde bireylerin ödemek zorunda olduğu vergilerle karşılanmaktadır (İpek, 2017: 33).

Piyasa ekonomisinde arz ve talep fiyat mekanizmasına bağlı olarak şekillenmektedir. Kamu ekonomisinde ise arz ve talebi düzenleyen fiyat mekanizması değildir. Bunun sebebi, kamusal mal ve hizmetlerin bölünemez ve pazarlanamaz

özelliklerine sahip olmalarından kaynaklı bireylerin bu mal ve hizmetlere yönelik tercihlerini açıklamak istememeleridir. Çünkü bireyler kamusal mal ve hizmetlere ilişkin tercihlerini açıklamasalar dahi kamusal mal ve hizmetten faydalanacaklarını bilmektedir. Kamu ekonomisinde bu duruma “*bedavacı sorunu*” (free rider) adı verilmektedir. Bu bağlamda, kamu ekonomisinde hangi mal ve hizmetlerin üretileceği kararı, fiyat mekanizması yerine “*siyasal süreç*” ile belirlenmektedir (Aktan ve Dileyici, 2001: 112). Demokratik sistemlerde siyasal süreci “*seçmenler, siyasi partiler, bürokratlar ve baskı-çıkarcı grupları*” oluşturmaktadır. Bir ülkede yapılan genel seçimler sonucunda, parlamentoda en çok sandalyeyi kazanan siyasi parti veya partiler siyasal süreçte aktif rol oynamaktadır. Bahsi geçen siyasi partiler ve idari organları, kamu ekonomisinde üretilecek mal ve hizmetlere ilişkin tercih ve kararları alma ve uygulama yetkisine sahiptir (Oktayer, 2010: 15). Dolayısıyla kamu ekonomisinde üretilecek mal ve hizmetlerin arzı piyasa ekonomisinden bağımsız olarak siyasal süreç aracılığıyla belirlenmektedir.

Siyasal süreç ve oylama mekanizması aracılığıyla kamusal mal ve hizmet üretiminde toplumun tercihlerine yaklaşılmaktadır. Ancak hiçbir zaman toplumun bütününe yönelik tercihleri kavrayamamaktadır (Oktayer, 2010: 15). Özgürlükçü demokrasilerde seçim mekanizması belirli bir dereceye kadar toplumsal tercihlerin belirlenmesini sağlamaktadır. Çünkü seçime katılan siyasi partilerden birinin iktidara gelmesi, sözü edilen partinin programının da toplum tarafından benimsendiği manasını taşımaktadır. Fakat seçim sürecinde hiçbir parti iktidara tüm vatandaşların oyları ile gelmemektedir. Dolayısıyla parti programları, toplumun tercihlerini tam olarak yansıtamamaktadır (Nadaroğlu, 1996: 39).

2.1.3. Kamu Ekonomisinde Üretilecek Mal ve Hizmetlerin Etkinliği Sorunu

Bilindiği gibi toplum halinde yaşayan bireylerin, özel ihtiyaçlarının karşılanması piyasa ekonomisi alanında üretilen mal ve hizmetlerle sağlanmaktadır (İpek, 2017: 33). Özel mal ve hizmetlerin üretim seviyesini ise tam rekabet koşulları altında fiyat-kar ilişkisi belirlemektedir. Diğer bir ifadeyle mal ve hizmetlerin üretim seviyesi marjinal faydası fiyatla eşitlendiği noktaya kadar sürdürülmektedir. Bu durum aynı zamanda optimum kaynak dağılımına yol açmaktadır. Optimal düzeyin sağlanmasıyla birey faydasını, üretici ise karını maksimize etmektedir. Özel ekonomideki bu fiyat, faydayı ölçmede bir araçtır (Nadaroğlu, 1996: 67). Oysa kamusal mal ve hizmetlerin tüketiminde “*dışlanamama*” ve

“rakip olmama” gibi özellikler nedeniyle, bireyler tercihlerini açıklamamaktadır. Bu nedenler kamu ekonomisinde üretilen mal ve hizmetlerden elde edilen bireysel faydanın hesaplanması imkânsızdır (Arslan, 2002: 11). Buna bağlı olarak söz konusu mal ve hizmetlerde fiyatlandırma da mümkün değildir (Akalin, 1986: 81). Bu kapsamda, kamu ekonomisinde üretilen mal ve hizmetlerin etkinliği sorunu gündeme gelmekte ve şu sorulara cevap aranmaktadır (Akalin, 1986: 81; Nadaroğlu, 1996: 69):

- *Kamusal mal ve hizmete olan talep piyasa ekonomisine benzer bir tarzda nasıl belirlenecektir?*
- *Bu belirlemede etkin kaynak tahsisi neye bağlıdır ve nasıl başılır?*

Bu sorulara cevap bulmak için ekonomistler tarafından birçok yaklaşım ortaya atılmıştır. Bunlar arasında, “Lindahl Çözümü”, “Bowen Hipotezi”, ve “Musgrave Bütçe Modeli” yer almaktadır.

Lindahl Çözümü

İsveçli ekonomist Erik Lindahl, marjinal analiz yaklaşımını kullanarak kamusal mal ve hizmetlerin seviyesinin belirlenmesini araştırmıştır. Lindahl, araştırmasında farklı gelir gruplarına sahip bireylerin adil vergileme aracılığıyla kamusal mal ve hizmetlerin üretimine yapacağı nisbi katkıyı incelemiştir. Lindahl kamusal mal ve hizmetlerin fiyatının toplumun farklı gelir gruplarına olan marjinal faydasına göre belirlenmesinin adil olacağını savunmuştur (Nadaroğlu, 1996: 72).

Lindahl çalışmasında, toplumda fayda maksimizasyonunu hedefleyen sadece iki gelir grubu olduğunu varsaymaktadır. Bu iki gruptan ilki iyi gelir durumuna sahip A mükellefi iken, diğeri nispeten düşük gelir durumuna sahip B mükellefidir. Lindahl’ a göre bu gruplardan birinin kamusal mal ve hizmetlerin toplam maliyetine katılma payı, diğeri grubun katılma payına göre belirlenir. Diğeri bir ifade ile A mükellefi belirli bir fiyattan kamusal mal ve hizmet talebinde bulunmaktadır. Söz konusu bu talebi A mükellefinin ödeyebileceği vergi belirlemektedir. B mükellefi ise sözü geçen kamusal mal ve hizmetlerin toplam maliyetini, A mükellefinin ödediği kısımdan geriye kalan fiyatla arz etmektedir. Burada kamusal mal ve hizmetler, ödenen fiyatların toplam maliyeti karşılamaya yetmesi durumunda üretilmektedir (Lindahl, 1958: 168’den Aktaran: Nadaroğlu, 1996: 72).

Lindahl araştırmasında, toplam maliyetlerin farklı gelir grupları arasında dağıtımını sorununa çözüm getirmiştir. Ancak toplam kamu harcamalarının sebep olduğu faydaların dağıtılması konusunda açıklama bulamamıştır. Dolayısıyla bu durum Lindahl' ın araştırmasının en önemli eksikliğini oluşturmaktadır (Cooper, 1994: 450'den Aktaran Şentürk, 2017: 8).

Bowen Hipotezi

Bowen modelinde bireysel değer kavramı ile kamu maliyesindeki mübadele modelinin bir sentezini yapmaya çalışmıştır. Bu kapsamda ilk olarak tek bir kamusal mala ilişkin denge tanımlamaya çalışmış ve daha sonra bu dengenin siyasal alanda nasıl gerçekleşeceğini araştırmıştır. Bowen, modelinde oylama çoğunluk ilkesine dayalı bir siyasal sistemin, piyasa sistemiyle aynı denge koşullarını belirlediği savını kanıtlama çabasına girmiştir (Sönmez, 1987: 158).

Bowen'a göre, bireylerin devletin sunduğu mal ve hizmetler karşısında, özel mallara ilişkin tercihlerinin benzerine sahiptir. Bu açıdan, mal bedeli düşük oldukça, tüketiciler daha çok tüketimde bulunmayı istemektedirler. Dolayısıyla, kamusal mal ve hizmete ödenen vergi (gölge fiyat) ile tüketime yönelik talep ters orantılıdır. Bu durum farklı vergi düzeylerinde tüketicinin tercih yelpazesinin de değişeceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Böylece her birey için kamusal mallara ilişkin bir talep fonksiyonu tıplı özel bir malda olduğu gibi oluşabilmektedir (Sönmez, 1987: 158).

Musgrave Bütçe Modeli

Richard A. Musgrave geliştirdiği bütçe politikası yoluyla devletin geleneksel hizmetler dışında, faaliyetlerini hangi alan ve amaçlarla yürütülmesi gerektiğini açıklamıştır (Nadaroğlu, 1996: 104). Musgrave, bir ülke ekonomisinin gelişme sürecine bağlı olarak kamusal harcamaların değiştiğini ileri sürmektedir. Bu değişim özellikle eğitim, sağlık ve diğer sosyal harcamalar lehine olmaktadır (Akdoğan, 1993: 64). Musgrave böylece kamu harcamalarının düzeyinin yükseleceğini vurgulamaktadır (İpek, 2017: 84). Musgrave (1959: 5) bütçe politikasını üç temel amaç altında toplamıştır. Bu amaçlar;

- 1) **Kaynak Tahsisinde Etkinlik:** Piyasa mekanizması tek başına optimum kaynak dağılımını karşılayamamaktadır. Çünkü savunma ve adalet gibi sosyal mal ve

hizmetler piyasadan tedarik edilememektedir. Söz konusu mal ve hizmetlere piyasa kaynak tahsis etmemektedir. Yine eğitim hizmeti de dış kazanç sağladığı için piyasa tarafından etkili bir şekilde karşılanmamaktadır. Dolayısıyla belirtilen bu eksiklikler bütçe politikası yoluyla düzenlenecek devlet faaliyetleri ile giderilmesi gerekir (Haller, 1977: 256; Nadaroğlu, 1996: 105).

- 2) **Gelir ve Servet Dağılımında Etkinlik:** Piyasa mekanizması gelir dağılımını etkin bir şekilde karşılayamamaktadır. Dolayısıyla devletin toplumsal istekler yönünde kaynak dağılımıyla ilgili faaliyetleri mevcut gelir dağılımında görülen adaletsizliği nispeten düzeltmektedir (Nadaroğlu, 1996: 105).
- 3) **Ekonomik İstikrar:** Piyasa ekonomisi faaliyetleri iktisadi dengeyi sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizliğe efektif talepteki noksanlık sebep gösterilmektedir (Nadaroğlu, 1996: 105). Para ve maliye politikası yolu ile devlet, tam istihdamı sağlamak, enflasyonu önlemek gibi iktisadi istikrar ve dengeyi sağlamaktadır (Haller, 1977: 256).

Musgrave’a göre (1959: 6) kaynak tahsisindeki etkinliğin en temel problemi halkın sosyal ihtiyaçlarına yönelik tercihlerinin belirlenmesi ve bu ihtiyaçların tatminidir. Bu açıdan bütçe planının oylama yoluyla belirlenmesi, sosyal seçim genel sorununun özel bir uygulamasıdır (Musgrave, 1959: 116). Buradan hareketle Musgrave (1959) kaynak tahsisinde etkinlik fonksiyonunun halkın tercihlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için yerel bütçe tarafından sağlanmasının doğru olacağını öne sürmektedir.

2.2. Hizmet Kalitesi Kavramının Genel Çerçevesi

Hizmet kalitesi kavramına değinilmeden önce, rekabet aracı olarak görülen kalite kavramını tanımlamak gerekir. İstanbul Sanayi Odası (ISO)’nın 1986 yılında yaptığı tanıma göre kalite, “bir ürün ya da hizmetin belirlenen ya da olabilecek gereksinimleri karşılama becerisine dayanan özelliklerin tamamı” olarak tanımlanmaktadır. Hizmet kalitesi ise, tüketicilerin istek ve beklentilerinin en iyi şekilde karşılanması olarak bilinmektedir (Koçoğlu ve Aksoy, 2012: 2).

Hizmet soyut niteliğe sahip bir kavramdır. Dolayısıyla hizmet kalitesi de soyut bir niteliğe sahiptir (Bulgan ve Gürdal, 2005: 241). Bu nedenle hizmet kalitesi kavramının

literatürde birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Parasuraman’a göre (1988) hizmet kalitesi, *“hizmetin tüketicilerin istek ve beklentilerinin ne kadarlık kısmının karşılandığı”* anlamına gelmektedir (Parasuraman, 1988: 15). Çiçek ve Doğan’a göre (2009: 203) hizmet kalitesi tüketicinin hizmeti satın aldıktan sonra kendisinde hissettiği duyguyu ve söz konusu hizmetten hangi düzeyde tatmin olduğunu ifade etmektedir. Bir başka hizmet kalitesi tanımı ise *“insanların ya da insan gruplarının, gereksinimlerini gidermek amacıyla, belirli bir fiyattan satışa sunulan ve herhangi bir malın mülkiyetini gerektirmeyen, yarar ve doyum oluşturan soyut faaliyetler bütünü”* şeklindedir (Ersöz vd., 2009: 20).

Bir hizmet kurumunun diğer kurumlardan farklı kılan en temel amacı rakiplerinden daha yüksek kalitede hizmet üretmesi ve sunmasıdır. Tüketiciler kendilerine sunulan hizmet ile bekledikleri hizmeti kıyaslamaktadır. Kurumlar tarafından sunulan hizmetler tüketici beklentilerinin üzerinde gerçekleştirilmişse tüketicilerin tatmin düzeyleri artacak ve söz konusu hizmeti almaya devam edeceklerdir. Dolayısıyla hizmet kalitesindeki tüketici tatmini, sadık eğilimi sergilemesi açısından önem arz etmektedir (Ene ve Atar, 2010: 99).

2.2.1. Hizmet Kalitesini Belirleyen Faktörler

Hizmet sektöründe kurumlar, yaşanan yoğun rekabet ortamında varlıklarını sürdürebilmek için tüketicilere kaliteli hizmet sunmak durumundadır. Kaliteli hizmet sunmak için kurum personelinin de hizmet kalitesi anlayışını içselleştirerek çalışmaları gerekmektedir. Bu sebeple hizmet kurumları etkin kurum kültürünü oluşturmalı ve bunu personeline de benimsetmelidir (Aydın ve Yıldırım, 2012: 35). Bu doğrultuda kaliteli hizmet sunmak için şu faktörlerin yerine getirilmesi gerekmektedir (Usta ve Memiş, 2010: 337).

- **Güvenilirlik:** Vaat edilen hizmeti doğru, eksiksiz ve söz verilen zaman içerisinde yerine getirilmesidir.
- **Yeterlik:** Hizmetleri gerçekleştirebilmek için gerekli olan bilgi ve deneyim düzeyine sahip olunmasıdır
- **Erişilebilirlik:** Hizmet sunumunda ve sonrasında tüketicinin hizmet verene kolaylıkla ulaşabilmesi erişilebilirlik faktörü içinde yer almaktadır.

- **Nezakət:** Hizmetin sunum aşamasında veya sonrasında tüketici ile doğrudan ilişki kuran Personelin güler yüzlü, iyi bir diksiyona sahip ve dış görünüşünün temiz ve düzenli olması gerekmektedir.
- **Zamanlık:** Personelin hizmeti sağlama konusundaki hızlı ve istekli oluşunu ifade etmektedir.
- **Etkinlik:** Mal ya da hizmetin uluslararası kalite standartlarına uygun şekilde ve yerinde sunumunun gerçekleştirilmesi olarak değerlendirilmektedir.

2.2.2. Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi

Hizmet kurumları özellikle dünyada yaşanan gelişmeler ve buna paralel olarak insan istek ve ihtiyaçlarında da görülen değişimle birlikte kalitenin önemini kavramışlardır. Kurumlar hizmetlerde kaliteyi geliştirebilmek için kalitenin ölçülmesi gerektiğini savunmuşlardır. Ne var ki hizmetlerin, soyut nitelikte olmasından kaynaklı kalitelerinin ölçülmesi de ürün kalitesini ölçmeye kıyasla daha zordur. Bu zorluklara karşı hizmet kurumları, tüketiciler açısından nasıl değerlendirildiklerini bilmek ve bu değerlendirmeleri kullanabilmek için hizmet kalitesini ölçmek zorundadır (Koçoğlu ve Aksoy, 2012: 6). Böylelikle hizmet kalitesinin ölçülmesi, hizmetlerde kaliteyi geliştirme ve iyileştirme sürecinin ilk aşaması olarak görülmektedir (Usta ve Memiş, 2009: 90).

Literatürde hizmet kalitesinin ölçülmesinde genellikle şu dört temel model kullanılmaktadır. Bunlar; “Algılanan Toplam Kalite Modeli”, “SERVPERF Hizmet Kalitesi Modeli”, “Perakende Hizmet Kalitesi Modeli (DTR)” ve “SERVQUAL Hizmet Kalitesi Modeli” dir.

Algılanan Toplam Kalite Modeli

Algılanan toplam kalite modeli, Christian Grönroos tarafından 1984 yılında geliştirilmiştir. Grönroos oluşturduğu modelde, tüketicilerin hizmet kalitesini nasıl algıladıkları sorusuna cevap aramıştır. Nitekim bu sorunun cevabı hizmet kalitesinin bileşenlerini ortaya çıkarmıştır (Kitapçı vd., 2011: 181). Grönroos algılanan toplam kalite modelinde hizmet kalitesi bileşenlerini teknik kalite, fonksiyonel kalite ve imaj olmak üzere üç bölüme ayırmaktadır (Devebakan ve Aksaraylı, 2003: 40). Buna göre, teknik kalite, “müşterinin hizmetten elde ettiği faydalarla ilgilidir”. Fonksiyonel kalite, “müşterinin teknik kaliteyle ilgili sonucu nasıl aldığıdır”. İmaj, “gelenek, ideoloji, iletişim

ve halkla ilişkiler gibi faktörlerden etkilenen, teknik ve fonksiyonel hizmet kalitesinin sonucunda oluşmaktadır” (Grönroos, 2001’ den Aktaran: Kozak ve Aydın, 2018: 177).

Bu modelde tüketicinin hizmet sunum süreci sonunda ne aldığı ile birlikte hizmet sürecinin tamamıyla da ilgilenmektedir. Diğer bir deyişle, tüketicinin hizmetten beklediği kalite ile hizmeti sunduktan sonra algıladığı kalite arasındaki fark, algılanan kalite modelini ifade etmektedir (Kitapçı vd., 2011: 182).

SERVQUAL Hizmet Kalitesi Modeli

Hizmet kalitesi ölçümünde en sık kullanılan SERVQUAL modelidir. Model 1988 yılında Parasuraman, Zeithalm, ve Berry tarafından geliştirilmiştir (Kılıç ve Eleren, 2010: 125). Bu model “*Fark Analizi*” olarak da bilinmektedir (Okumuş ve Duygun, 2008: 20). Modelde Parasuraman vd. hizmet kalitesi kavramına geniş bir perspektiften bakarak tüketicilerin hizmet beklentileri ile hizmet kalitesi algılamaları arasındaki farkı incelemişlerdir. Bu model tüketicilerin sunulan hizmetten ne derece memnun oldukları ve neleri eksik buldukları üzerinde durmaktadır (Yılmaz ve Filiz, 2007: 303).

Parasuraman vd. bu modelde hizmet kalitesini on boyut üzerinden değerlendirmiştir. Bu boyutlar; fiziki özellikler, güvenilirlik, heveslilik, yeterlilik, nezaket, inanılabilirlik, elverişlilik, güvenlik, iletişim ve tüketiciyi anlama olarak belirlenmiştir. Modelde bu on boyutun içerisinde doksan yedi önerme bulunmaktadır (Kılıç ve Eleren, 2010: 126). Böylece ölçek, araştırılan kurumlara ait beklentilerin ve tespitlerin ölçülmesine yönelik iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde tüketicilerin kurumlara ait beklentilerini, ikinci bölümde ise söz konusu kurumlardan algıladıkları hizmet kalitesi ölçülmektedir. Ölçek içerisine “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” arasında yedi farklı cevap yerleştirilmiştir. Parasuraman vd. algılanan hizmet kalitesini , “*Algılanan hizmet kalitesi (Q) = Algılanan hizmet (P)- Beklenen hizmet (E)*” şeklinde formülize etmiştir (Filiz, 2011: 39). Daha sonra her soru önermesi için hizmet kalitesi skoru hesaplanmıştır (Bülbül ve Demirer, 2008: 182). Parasuraman vd. yaptıkları araştırmaların sonucunu faktör analizi ile değerlendirerek, hizmet kalitesini belirleyen on boyutu, güvenilirlik, heveslilik, güven, empati ve fiziki görünüm olmak üzere beş boyuta indirgenerek anketi geliştirmişlerdir (Usta ve Memiş, 2009: 90).

SERVPERF Hizmet Kalitesi Modeli

SERVQUAL modeline yöneltlen eleştirilere karşılık Jr. J. Joseph Cronin ve Steven A. Taylor 1992 yılında SERVPERF yöntemini geliştirmiştir (Bülbül ve Demirer, 2008: 183). SERVQUAL modelinde hizmet kalitesi, beklenen ve algılanan kalite arasındaki farka dayandırılmaktadır. Ancak Cronin ve Taylor bu modelin savını destekleyebilecek yeterli kanıtın olmadığını öne sürmüşler ve hizmet kalitesi modelinin sadece algıya dayalı ölçülebileceğini savunmuşlardır (Türk, 2009, 402).

SERVPERF modeli, sadece hizmet kalitesi performansı algısına dayanmaktadır. Hizmet sunumu gerçekleştiren kurumların performans düzeylerinden memnun olan tüketicilere sahip olması ya da sunulan hizmetlerin yüksek düzeyde mi algılandığının bilinmesi bu modelde önem taşımaktadır (Salomi vd., 2005: 28). Bu modelde yirmi iki birim bulunmakta ve bir kurumun hizmet performansı doğrudan ölçülmektedir. Diğer bir ifadeyle, Cronin ve Taylor hizmet kalitesinin belirlenmesinde, tüketicilerin algı ve beklentileri arasındaki farkı karşılaştırmak yerine, doğrudan tüketicinin algıladığı performansın ölçülmesinin yeterli olduğunu savunmaktadır (Koçoğlu ve Aksoy 2012: 6).

Perakende Hizmet Kalitesi Modeli

Hizmet kalitesinin son ölçüm modeli ise 1996 yılında Pratibha A. Dabholkar, Dayle I. Thorpe ve Joseph O. Rentz tarafından geliştirmiştir (Ünsalan, 2016: 117). Perakende hizmet kalitesi modeline araştırmacılar kendi isimlerinin baş harflerinden oluşan “*DTR Modeli*” adını vermişlerdir (Okumuş ve Yaşın, 2007: 90).

Bu model, karma yapıya sahip perakendeci kurumlarda hizmet kalitesinin boyutlarını belirlemek amacıyla yirmi sekiz ifadeden ve beş boyuttan oluşmaktadır (Banerji ve Farooqi: 2013: 3). Modelde bulunan ifadelerden on yedi tanesi SERVQUAL modelinden alınmış, on bir tanesi ise kalitatif araştırmalar sonucu elde edilmiştir (Duygun ve Menteş, 2016: 22). DTR modelinde yer alan beş faktör ise şu şekilde sıralanmaktadır (Dabholkar vd., 1996’ dan Aktaran: Ünsalan, 2016: 117):

- **Politika (Policy):** Hizmet kalitesinin kurumun politikasını direkt olarak etkilemesi ile ilişkilidir.
- **Problem Çözme (Problem Solving):** Hizmetlerin değiş tokuşu veya geriye dönüşü ile ilgili unsurları içermektedir.

- **Personel Etkileşimi (*Personal İnteraction*):** Hizmet sunumunda bulunan personelin güven telkin ederek, nezaket kuralları çerçevesinde davranış sergilemesi olarak değerlendirilir.
- **Güvenilirlik (*Reliability*):** Taahhütlerin yerine getirilmesi ile hizmetin eksiksiz ifa edilmesini içeren unsurları kapsamaktadır.
- **Fiziksel Görünüş (*Physical Aspects*):** Kurumların genel görünüşü, fiziksel ortamın temizliği ve tüketicilere sağlanan ferah ortamın sunumu gibi konuları kapsamaktadır.

2.3. İdareler Arası Hizmet Bölüşümü ve Etkinliği

Toplum halinde yaşamaktan kaynaklanan kamusal ihtiyaçlar, merkezi idare ve yerel idareler tarafından üretilen kamu hizmetleri ile karşılanmaktadır. Bu hizmetlerin yerine getirilmesinde hem merkezi idarenin hem de yerel idarelerin hizmet üreticisi konumda olması, bu iki idare arasında hangi ihtiyaçların hangi idare tarafından karşılanacağı sorununu ortaya çıkarmaktadır (Aydemir, 2002: 1). Merkezi idare ile yerel idareler arasında hizmet paylaşımının yapılmasındaki amaç, hizmetlerin vatandaşlara en iyi şekilde götürebilecek idareler tarafından yapılmasıdır. Burada ki ölçüt ise kamu hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde sunulabilmesini sağlayacak idarenin seçilmesidir (Tortop, 1999: 39). Böylece vatandaşların ihtiyaçlarının tespit edilmesiyle kamusal hizmetler mümkün olabildiğince ekonomik, etkin ve hızlı bir biçimde yerine getirilecektir (İpek, 2016: 22).

Bu bakış açısıyla idareler arasında hizmet bölüştürülmesi konusunda bazı kriterlere uyulması gerekmektedir. Bu kriterler “İktisadi Kriter” ve “Geleneksel- Tarihsel Kriter” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İktisadi kriterle göre, kamusal hizmeti hangi idare en iyi şekilde sunabilecekse hizmet o idareye bırakılmalıdır. Burada ki hizmet paylaşımında etkinliğe ulaşılmasında ölçek ekonomisi ve dışsallık faktörleri önemli rol oynamaktadır. Geleneksel- tarihsel kriterde ise hizmetin niteliği dikkat çekmektedir. Daha geniş bir ifadeyle, ulusal düzeyde bölünemez ve mahrum edilemez niteliğe sahip (adalet, diplomasi vb.) hizmetler merkezi idare tarafından yerine getirilmelidir. Bölgesel nitelikte değerlendirilen (su, kanalizasyon vb.) hizmetler ise yerel idareler tarafından sunulmalıdır (İpek, 2016: 23-26). Bu kriterler dikkate alındığında idareler arasındaki hizmet paylaşımı

literatürde üç temel ilke ile belirlenmektedir. Bu ilkelerden birincisi “*Genellik İlkesi*” dir. Bu ilke, hizmetlerin dağılımında herhangi bir yasa ile başka bir idareye bırakılmayan bütün hizmetlerin yerel idareler tarafından sunulabileceğini ifade etmektedir. İkincisi “*Yetki İlkesi*” dir. Yetki ilkesine göre yerel idareler herhangi bir hizmeti sunabilmek için merkezi idareden izin alınması anlamına gelmektedir. Üçüncüsü ise “*Liste Listesi*” dir. Bu ilkeye göre yerel idarelerin sunacağı hizmetler liste halinde kanunlarda tek tek sıralanması demektir (Tortop, 1996’ dan Aktaran: Dayar, 2002: 4). Kamu hizmetlerinin idareler arasında paylaşımı, mali kaynakların da paylaşımı konusunu gündeme getirmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle idareler arası hizmet bölüşümü ve etkinliğine değinilmektedir. Takip eden bölümde ise idareler arası mali ilişkiler ve mali özerklik incelenerek, optimum hizmet alanının belirlenmesi değerlendirilmektedir. Son olarak ise idareler arası hizmet bölüşümü etkinlik ve dışsallık açısından ele alınarak, mahalli idareler tarafından gerçekleştirilen mal ve hizmetlere yer verilmektedir.

2.3.1. İdareler Arası Mali İlişkiler ve Mali Özerklik

Modern kamu maliyesi yaklaşımı, kamu kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılması amacıyla vatandaşlara daha iyi hizmetin sunulması anlayışı üzerinde şekillenmiş ve gelişmiştir. Söz konusu bu anlayış, devletin siyasal hiyerarşik düzenine göre kamu otoritesini temsil eden idareler arasındaki mali ilişkileri ön plana çıkarmaktadır (Kesik, 2005: 76). İdareler arası mali ilişkilerin iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, idareler arasında hizmetlerin ve giderlerin paylaşılmasıdır. İkincisi ise giderlerin yanında bunu sağlayacak mali kaynakların söz konusu idareler arasında paylaşılmasıdır (Nadaroğlu 1963: 175). Buna göre idareler arası mali ilişkiler en geniş tanımıyla, “*devletin siyasal yönetim kademeleri (üniter devletlerde merkezi yönetim ile yerel yönetimler; federal devletlerde federal devlet, federe devlet ve yerel yönetimler) arasında gelir ve hizmet paylaşımını*” ifade etmektedir (Arıkboğa, 2004’ den Aktaran Kesik, 2005: 76). Kısaca idareler arası mali ilişkiler, merkezi idare ve yerel idare arasında ortaya çıkan gelir ve görev paylaşımı sorunlarını ele almaktadır. İdareler arası mali ilişkilere maliye literatüründe “*mali tevzin*” ya da “*mali federalizm*” denilmektedir (Dayar, 2002: 2).

Bilindiği gibi toplumsal ihtiyaçların karşılanması merkezi idare ve yerel idareler vasıtasıyla yerine getirilmektedir (Korlu ve Çetinkaya, 2015: 96). Bu ihtiyaçların merkezi idare ve yerel idare arasında paylaştırılması söz konusu idareler arasında sıkı bir mali

ilişkiyi de beraberinde getirmektedir. Ancak uygulamada merkezi idare ve yerel idare arasındaki mali ilişkiler ülkeden ülkeye değişmektedir (Fjeldstad, 2001: 1). Bu değişim ülkelerin kendi ekonomik, sosyal, siyasal ve tarihi nedenlerine dayalı olarak ortaya çıkmaktadır (Dayar, 2002: 2).

İdareler arası mali ilişkiler dikey ve yatay olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sunulacak hizmetlerin ve toplanacak vergilerin yerel, bölgesel ve merkezi idare gibi farklı idari kademeler arasındaki mali ilişkiler “*dikey mali ilişki*” olarak ifade edilmektedir. Yerel, bölgesel ve federe devletler gibi aynı idari kademeler arasındaki mali ilişkiler ise “*yatay mali ilişki*” olarak adlandırılmaktadır (Musgrave, 1991: 141). Diğer bir ifadeyle yatay mali ilişki, aynı düzeydeki yönetim birimleri arasında görülmektedir (Özer, 2015: 531).

İdareler arası mali ilişkiler belirli esaslara göre düzenlenmektedir. Söz konusu bu düzenlemede ilk olarak yetkilerin ve görevlerin buna bağlı olarak da giderlerin nasıl paylaşılacağına belli esaslara bağlanması gerekmektedir. Bu husus ülkelerin siyasi ve hukuki düzenlemeleriyle oluşturulmaktadır. İdareler arasında giderlerin bölüşümünün sınırları belirlendikten sonra bu giderleri karşılayacak gelirlerin düzenlenmesi gerekmektedir (Nadaroğlu ve Keleş, 1991: 25). Bu kapsamda, idareler arası mali ilişkilerin düzenlenme nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır (Çetinkaya, 2017: 22-26);

- **Kamu Düzenini Korumak İçin İlişkilerin Düzenlenmesi:** Merkezi idari ile yerel idare arasında görev ve yetki paylaşımının yasalarla net bir şekilde belirlenmesini ifade etmektedir. İdarelerin hangi hizmeti yapacağı ve hangi geliri toplayacağını bilmemesi yetki çatışmasına neden olmaktadır. Böylece kamu düzeni zarar görebilir.
- **Kaynakların Etkin Kullanımını Sağlamak İçin İlişkilerin Düzenlenmesi:** Kaynakların etkin kullanımı ekonomik ve mali bir neden olarak ifade edilmektedir. Hizmetlerin sunumunda hangi idare kaynaklarını daha etkin ve verimli yönetebiliyorsa hizmetin o idareye bırakılması önemlidir. Böylece kaynak israfı ortaya çıkmayacaktır.
- **Bölgeler Arası Eşitsizliklerin Olmaması ve Ortadan Kaldırılması İçin İlişkilerin Düzenlenmesi:** Her devlet kendi sınırları içerisindeki bölgeler arasında (ekonomik, mali, sosyal ve coğrafi vb.) eşitsizlikler yaşamaktadır. Fakat bu

eşitsizliklerin hiç olmaması ya da mümkün olduğunca minimuma indirgenmesi gerekmektedir. Söz konusu eşitsizliğin olmaması veya ortadan kaldırılması için merkezi idare ile yerel idareler arasında paylaşımların yasal zemine oturtulması gerekmektedir.

- **Merkezi İdarenin Mahalli İdareleri Baskı Altında Tutmasını Önlemek İçin İlişkilerin Düzenlenmesi:** Merkezi idare ile yerel idareler arasındaki görev ve kaynak paylaşımının yasalarla düzenlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yasal düzenlemelerin önceden belirlenmemesi durumu merkezi idarenin yerel idare üstünde hâkimiyet kurmasına neden olmaktadır.
- **İdarelerin İhtiyaç Duydukları Gelir Kaynağı Aynı Olduğu İçin İlişkilerin Düzenlenmesi:** Merkezi idare ile yerel idarelerin hizmetleri gerçekleştirmek için kullandıkları gelir kaynağı milli gelirdir. Bu iki idare arasında mali ilişkiler düzenlenirken, harcama oranlarına göre milli gelirden pay ayrılması gerekmektedir. Yerel idarelerin yeterli düzeyde mali kaynaklara sahip olması mali özerkliğin temel konusudur.

Gelişmiş ülkelerde merkezi idare ile yerel idare arasında gelir paylaşımı sorunları mali özerklik etrafında şekillenmektedir. Çünkü gelirlerin paylaştırılmasındaki ölçüt, ülkedeki yerel idarelerin özerklikleri ile doğru orantılıdır (Özer, 2015: 533). Mali özerklik genel itibariyle yerel idarelere varlık sebeplerini gerçekleştirmeleri için yetki verilmesi işlemidir (Çetinkaya, 2017: 26). Tortop ‘ göre (1999: 19) mali özerklik, yerel idarelerin merkezi idarenin müdahalesi olmaksızın harcamalarını düzenlemeye ve belirlemeye yetki sahibi olmasıdır. İdarelere mali özerklik tanınmasındaki temel amaç, hizmetlerin hızlı, etkin ve ekonomik bir şekilde sunulmasıdır.

Mali Özerklik Teorileri

Maliye literatüründe bilim insanlarına göre yerel mali yapının oluşturulması önemlidir. Yerel hizmetlerin etkin sunumu konusunda çalışan bilim insanlarından biri Charles Tiebout (1956)’ dur. Tiebout (1956) çalışmasında “*yerel bir hükümet*” yaklaşımı altında basit bir model ortaya koymaktadır. Tiebout, bireylerin hareket halinde olduklarını ve dolayısıyla belirli bir bölgedeki yerel idarenin etkin bir kamu hizmeti sunması, aynı türde hizmet tercihleri olan bireylerin de o bölge sınırlarına ikamet edeceğini savunmuştur. Tiebout teorisini “*Ayaklarıyla Oy Verme*” (Voting with Feet) şeklinde özetlemiştir.

Tiebout' un modeli, kişi başına gelirin eşit olduğu ve merkezi idarenin asla gelirin yeniden dağılım rolünü üstlenmediği varsayımına dayanmaktadır. Bu teoride yerel idarelerin, benzer tercihli bireylere, tercihleri ile uyumlu hizmetleri en düşük vergi maliyeti ile sunmaları konusunda rekabet içerisinde olacakları ifade edilmektedir (Musgrave, 1991: 142). Söz konusu bu rekabet, etkin kaynak dağılımının sağlanması ve dolayısıyla toplumsal refahın maksimize edilmesine katkı sağlayacaktır (alcalı, 2018: 32). Tiebout' un ortaya koyduğu teori bir takım varsayımlara sahiptir. Bunlar (Tiebout, 1956: 419);

- Tüketici-seçmen hareketlidir ve belirlediği özel tercih kalıplarını en iyi şekilde karşılayan idari birimlere ikamet etmektedir.
- Tüketici-seçmen idari birimlerin gelir-harcama politikaları arasındaki farklar hakkında tam bilgiye sahiptir. Dolayısıyla tüketici-seçmen bu farklara göre hareket etmektedir.
- Tüketici-seçmenin tercih edebileceği çok sayıda idari birim bulunmaktadır.
- İstihdam sorunu dikkate alınmamaktadır. Tüketici-seçmenin kar gelirine bağlı olarak yaşadığı varsayılmaktadır.
- Sunulan kamu hizmetleri, idari birimler arasında dışsallıklara neden olmamaktadır.
- Sunulan her kamu mal ve hizmetleri için optimal idari birim büyüklüğu vardır. Söz konusu optimum, her bir idari birim için hizmetlerin en düşük ortalama maliyet ile üretilebileceği birey sayısı olarak tanımlanmaktadır.
- Optimum büyüklüğu altındaki idari birimler, ortalama maliyetleri azaltmak için yeni tüketici-seçmeni kendi sınırlarına ekerler.

Tiebout' a göre bir ülkede yerel idareler mali özerkliğe sahip olduklarında, söz konusu bu idareler hizmet sunumlarını yöre halkının istek ve tercihlerini dikkate alarak gerçekleştireceklerdir (alcalı, 2018: 31).

Mali özerklik çerçevesinde teori geliştiren diğer bir bilim insanı da Wallace E. Oates (1972)' tir. Oates, Tiebout' un basit ama güçlü fikrini yerelleşmenin optimal seviyesi hakkında daha kapsamlı teori geliştirmek için başlangıç noktası olarak almıştır (Hankla, 2009: 633). Bu teoriye göre yerel idareler daha etkin kamu hizmeti sunmaktadır. Oates yerel idarelerin istek ve tercihlerdeki farklılıklara daha kolay uyum sağlayabileceklerini ve bu istek ve tercihler konusunda merkezi idareye göre daha kolay bilgi edinme avantajına sahip olabileceklerini belirtmektedir (Meloche vd., 2004: 2). Çünkü yerel idareler halka en

yakın yönetim birimleri olmaları sebebiyle yerel imkânları daha iyi anlayabilecektir. Oates “*Yerelleşme Yaklaşımı*”nda, dışsallıklar ve ölçek ekonomilerinden bahsederek iki sınırlayıcı varsayımı temel almıştır. Ona göre, kamu hizmetleri merkezi idare veya yerel idare ile birlikte sunulduğunda da bu hizmetlerin maliyeti aynı kalmaktadır. Ayrıca kamu hizmetlerinin sunulmasında dışsallıklar söz konusu değildir. Oates, dışsallıkların ve ölçek ekonomilerinin olmadığı durumda yerelleşmiş sistemlerin tercih edileceğini, böylece daha verimli kamu hizmeti sunulacağını savunmaktadır (Akman, 2018: 120). Hizmetlerin etkin bir şekilde sunulması; bireyin ödediği vergi ile hizmetten sağladığı faydanın son biriminin eşitlenmesi anlamına gelmektedir (Çetinkaya, 2017: 29).

Diğer bir teori ise, Geofferey Brennan ve James M. Buchanan (1980) tarafından geliştirilen “*Leviathan Hipotezi*” dir (Tekinbaş ve Dikeç, 1991: 88). Brennan ve Buchanan, Thomas Hobbes’ in “*Leviathan*” na atıfta bulunarak (Esener, 2019: 4) mali özerkliğin kamu sektörü büyüklüğü açısından önemini savunmuşlardır. Bu teoriye göre, yerel idarelerin sayısı ne kadar fazla olursa kamu harcamalarının toplam miktarı da aynı oranda azalmaktadır (Prud’homme, 1991: 212). Bu durum hantal devlet yapılarının ortaya çıkmasının önüne geçecektir (Esener, 2019: 4). Brennan ve Buchanan’ a göre diğer veriler eşit olduğunda, devlet ne kadar merkezi değilse o kadar küçük olmalıdır (Meloche vd., 2004: 4).

Mali Özerklik ve Vergilendirme

Kamusal hizmetlerin sunumunda yerel idareler önemli bir role sahiptir. Yerel idareler tarafından üstlenilen hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekir. Bu bağlamda yerel idareler, merkezi idareye bağlı olmadan güçlü gelir kaynaklarına sahip olmaları gerekmektedir. Yerel idarelerin gelir kaynakları; vergi gelirleri, harç gelirleri, sübvansiyonlar, hibe ve borçlardır (Çetinkaya, 2017: 32). Sözü edilen gelir kaynaklarının başında ise vergi gelirleri gelmektedir. Çünkü yerel idarelerin vergi gelirleri mali özerkliklerinin temelini oluşturmaktadır (Egeli ve Diril, 2012: 33). Nitekim yerel idarelerin mali özerkliğinden bahsedebilmek için bu idarelere vergilendirme yetkisinin tanınması gerekmektedir (Özer, 2015: 534). Mali özerklik ve vergilendirme yetkisi ilişkisi de bu noktada önem kazanmaktadır.

Bir ülkede mali özerklik seviyesinin tespitinde etkili olan vergilendirme yetkisinin idareler arası paylaşımı genel olarak üç farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bunlar (Çetinkaya, 2017: 34);

- **Geniş Mali Özerklik:** Bu sistemde yerel idarelere belirli vergi alanları bırakılmaktadır. Diğer bir ifadeyle vergilerin konularını, yükümlülüklerini, matrahlarını, oranlarını ve diğer koşulları belirleme gibi bağımsız yetki hakkının yerel idarelere devredilmesidir (Çetinkaya, 2017: 34).
- **Sınırlı Özerklik:** Bu sistemde vergilendirme yetkisi sınırlı ölçüde yerel idarelere devredilmektedir. Yasama yetkisi yerel idarelere devredilmemekte sadece bazı vergilerin tarh, tahakkuk ve tahsil yetkisi yerel idarelere devredilmektedir. Aynı zamanda, merkezi idarenin belirlediği belirli sınırlar çerçevesinde vergi oranlarının belirlenmesi de yerel idarelere devredilmiştir (Çetinkaya, 2017: 34). Yerel idarelere verilen sınırlı vergilendirme yetkisi, merkezi idareye olan bağımlılıklarını arttırmaktadır. Dolayısıyla yerel idarelerin mali özerkliği oldukça zayıf düzeyde kalmaktadır. Bu durum yerel idarelerin kaynaklarını etkin ve verimli kullanamamasına yol açmaktadır (Egeli ve Diri, 2012: 32).
- **Merkezi Bağlılık:** Vergilendirme yetkisi merkezi idareye aittir. Yerel idarelere sadece merkezi idarenin elde ettiği vergilerden belli ölçüde pay aktarılmaktadır (Çetinkaya, 2017: 34). Payların verilmesinde, nüfus ölçüsü, göç, az gelişmiş ve özel bölge olma, terör, hızlı kentleşme, vergi kapasitesi, eğitim gören çocuk sayısı, yaşlı nüfusun yoğunluk sayısı, şehir merkezine uzaklık (Nadaroğlu ve Keleş, 1991: 40) gibi kriterler dikkate alınmaktadır.

Vergilendirme yetkisinin merkezi idare ile yerel idare arasında paylaşılmasının bazı avantajları bulunmaktadır. Yerel idareler açısından bu avantajlar şu şekilde sıralanmaktadır (Mikesell, 2003' den Aktaran: Topal, 2010: 126):

- Yerel idarelerin yerel koşulları iyi tanınması, bu koşullara adapte olması ve vergi mükelleflerine ait bilgilerin kaydının kolay tutulması vergi tahsilatını kolaylaştırmaktadır.
- Yerel idarelerin bulundukları bölgeye yakınlıkları nedeniyle yerel iş çevrelerini daha iyi tanıyabilmektedir. Böylece yerel ekonomik faaliyetlerin vergilendirilmesi kolaylaşmaktadır.

- Yerel idareler, gelir kaynakları üzerinde daha etkin ve hızlı kontrol mekanizması geliştirmektedir. Vergilendirme yetkisinin yerel idarelere verilmesi, şeffaf ve hesap verilebilir bir idari yapının ortaya çıkmasını sağlamaktadır.
- Vergileme yönetiminin küçük ölçeklerde örgütlenmesi, vergileme ile ilgili yeni yaklaşım ve tekniklerin geliştirilmesini olanaklı kılmaktadır.

Merkezi bir vergi yönetimi ise merkezi idare açısından bazı avantajlı durumlara neden olmaktadır. Örneğin; merkezi bir vergi yönetimi ölçek ekonomileri ölçüsünde maliyet tasarrufları sağlamaktadır. Merkezi bir vergi yönetimi, bölgesel farklılıkları azaltan vergisel faaliyetleri daha iyi başarabilmektedir. Ayrıca idareler arası yatay eşitsizliği azaltmak için gelir transferlerini kolaylaştırmaktadır (Topal, 2010: 126).

2.3.2. Optimum Hizmet Alanının Belirlenmesi

İdareler arası kamusal hizmetlerin paylaştırılmasında etkinliğin sağlanabilmesi ve toplumsal refahın en üst düzeye çıkarılabilmesi için ölçek sorunuyla ilgili düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada “*Optimum Büyüklük*” kavramı devreye girmektedir. Optimal büyüklük ile kamusal hizmetlerin etkin şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacak nüfusa ve alana sahip bir yerel idare büyüklüğü kast edilmektedir (Akdede ve Acartürk, 2005: 6; Kızılboga ve Alıcı, 2013: 360). Optimum büyüklük kavramına ilişkin literatür incelendiğinde birçok tanım yapıldığı görülmektedir. Örneğin Tortop’ a göre (1995: 21) optimum büyüklük, “*belediyenin kamu hizmetlerini etkin bir şekilde sunulmasını sağlayacak nüfusa ve alana sahip olması*” anlamına gelmektedir. Teyyare ve Keskin’ e göre ise (2017: 348) “*kamusal mal ve hizmetlerin en etkin şekilde sunulabileceği alan ya da nüfus düzeyi*” olarak tanımlanmaktadır. Tuncer (2007: 94) optimum büyüklüğü “*azalan marjinal maliyetlerin son bulup tekrar yükselmeye başladığı alan*” olarak ifade etmektedir.

Literatürdeki tanımlardan da görüldüğü üzere optimum büyüklüğün belirlenmesinde hizmet kalitesi ve nüfus yoğunluğu önemlidir. Bu bağlamda, yerel idarelerin hizmet sunmakla görevli oldukları optimum büyüklükte olması, hizmetin etkin ve verimli yürütülmesinin ön koşuludur (Namazcı, 2018: 166). Diğer bir ifadeyle hizmet alanı ve hizmet kaynağı arasındaki mesafenin yakınlığı optimum hizmet alanının belirlenmesi açısından önemlidir (Korlu, 2019: 233). Optimum büyüklük hizmetlerin niteliği ve türlerine göre değişmektedir (Tortop, 1995: 23). Nitekim bu değişim, hizmetleri gerçekleştiren yerel idarelerin optimum alan farklılığı ile ilgilidir. Şöyle ki, süreklilik

isteyen hizmetleri en yakın belediye idaresi; uzmanlık gerektiren hizmetleri ise üst idareler etkin sunulabilmektedir (Korlu, 2019: 233).

Optimum hizmet alanının belirlenmesi hizmeti sağlayan arz şartları ve bölgede yaşayanların talep şartları olarak ikiye ayrılmaktadır. Hizmeti sağlayan arz şartları, kişi başına düşen gelir, hizmet maliyetleri ve nüfus, hizmetin dışsallığı ve üretim büyüklüğü faktörlerinden oluşmaktadır. Bu faktörlerin her biri optimal alanın belirlenmesinde ayrı ayrı etki oluşturmaktadır. Dolayısıyla durumları da ayrı ayrı irdelenmiştir (Çetinkaya, 2017: 42).

- 1) ***Kişi Başına Düşen Gelir ve Hizmet Maliyetleri:*** Yerel idarenin yetki alanı içinde ikamet eden halkın sunulan kamusal hizmetlerin maliyetleri ile o alanda ikamet etmeleri sonucu elde ettikleri gelir arasındaki ilişkinin düzeyi optimum hizmet alanını belirlemektedir (Çetinkaya, 2017: 43). Diğer bir ifadeyle optimum hizmet alanı, kişi başına düşen gelir ve hizmet maliyetleri arasındaki farkın maksimum olduğu noktadır (Teyyare ve Keskin, 2017: 350). Ancak bölgede görülen nüfus artışı (doğum, göç vb.) zaman içerisinde yerel hizmetlerin sunum maliyetleri ile bireylerin bölgeden elde ettikleri gelir seviyesi üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Çünkü nüfus artışı hizmet kalitesinin düşmesine ve kişi başına düşen gelirin azalmasına yol açmaktadır. Yerel idareler optimum hizmet alanına yeniden ulaşmak için hizmetlerin miktarını arttırmaktadır. Ancak artan hizmet miktarı bireylere yeni maliyetler yüklemektedir (Çetinkaya, 2017: 45).
- 2) ***Kişi Başına Düşen Hizmet Maliyetleri ve Nüfus:*** bir bölgede sunulan kamusal mal ve hizmetin maliyetinin sabit kaldığı varsayımı altında bölge nüfusundaki artış, kişi başına düşen hizmet maliyetlerinin azalmasına neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle artan nüfus düzeyi, kamusal hizmetlerin maliyetini azaltmaktadır. Nüfus artışının hızlanması halinde ise *kalabalıklaşma maliyetine* sebep olmaktadır. Kalabalıklaşma maliyeti, “*nüfusun belli bir bölgede yoğunlaşması ile hizmet sunum kalitesinin azalması ve zaman kaybının ortaya çıkması sonucu oluşan maliyettir*”. Kalabalıklaşma maliyetinden kurtulmak ve yeniden optimum hizmet alanının sağlanması için yeni kamu yatırımlarının yapılması gerekmektedir. Yeni yatırımlar bölgenin cazibesini artmasına ve hizmet maliyetlerinin değişmesine sebep olsa da zamanla tekrar kalabalıklaşma maliyetleri ortaya çıkmaktadır (Çetinkaya, 2017: 47; Teyyare ve Keskin, 2017: 351).

- 3) **Hizmetin Dışsallığı:** Bir bölgede yerel hizmetin faydasının kapsadığı alan ile idarenin sınırlarının kesiştiği nokta optimal hizmet alanını belirlemektedir. Hizmetin faydasının yayıldığı alan genişledikçe, ilgili idarenin sınırlarının da genişlemesi gerekmektedir (Teyyare ve Keskin, 2017: 352).
- 4) **Üretim Boyutu:** Yerel idarelerin, nüfus artışını ve hizmete olan talebi dikkate alarak yatırım harcamalarını planlamaları kişi başına düşen hizmet maliyetlerini azaltmaktadır. Böylece hizmet alanı optimum noktaya ulaşmaktadır (Çetinkaya, 2017: 51).

Optimum hizmet alanının belirlenmesinde o bölgede yaşayan halkın talep şartları da, arz şartları kadar önemli bir konudur. Talep şartları içerisinde yerel halkın tercih benzerlikleri ve yerel idarelerin kuruluş maliyetleri yer almaktadır. Bunlar yerel halkı tercih benzerlikleri ve yerel idarelerin kuruluşu ve idari maliyetleridir (Çetinkaya, 2017: 51-56).

2.3.3. İdareler Arası Hizmet Bölüşümünün Etkinlik ve Dışsallık Açısından Ele Alınması

Merkezi idare ve yerel idareler arası hizmetlerin paylaştırılmasında sorun hangilerinin yerel hizmet sayılacağı ya da hizmetlerin belirlenmesinde nelerin etkili olacağıdır. Bu soruların iktisat ve maliye biliminde irdelenmesi karşımıza etkinlik ve dışsallık konularını çıkarmaktadır. Etkinlik kavramı, girdi (maliyet) ve çıktı (fayda) şeklinde formülize edilmektedir (Ceritli, 2002: 10). Eldeki kaynakların en yüksek çıktı (fayda) verecek şekilde kullanması olarak tanımlanan etkinlik kavramı kamu kesiminde kullanılmaktadır (Çetinkaya, 2017: 57). Kamu ekonomisinde etkinlik, kamu hizmetlerinin yapılması sonucunda harcanan paraların karşılığının çıktı cinsinden ölçülmesidir (Arslaner ve Yavan, 2016: 280). Etkinlik, idarelerin kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda amaç ve hedeflerine ulaşma derecesini ilgilendirmektedir

İdareler arası hizmetlerin paylaştırılmasında etkinliğe ulaşılmasında üç faktör üzerine durulmaktadır. Bu faktörlerden ilki “*yapılan üretimin büyüklüğüdür*”. Üretimin büyüklüğü faktörü kamusal hizmetin faydasının yayıldığı alan ile ilgilidir. Hizmetin faydası belirli bir bölge alanını aşıyor ve ulusal sınırlara geçiyorsa hizmet üretimi büyük ölçekli demektir. Bu tür hizmetlerin sunumlarından merkezi idare sorumlu tutulması etkinliği sağlamaktadır. Diğer yandan hizmetin faydası belli bölge sınırları içinde kalıyorsa

hizmetin üretimi küçük ölçeklidir. Bu durumda bu tür hizmetlerin sunumlarından ise yerel idareler sorumlu tutularak etkinlik sağlanmaktadır (Çetinkaya, 2017: 58). Kısaca idareler arasında etkinliği sağlamada en uygun hizmet alanı büyüklüğünün gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda merkezi idarenin, savunma hizmetleri, güvenlik hizmetleri ve dış ilişkiler gibi (Yetkin, 2013: 88) büyük ölçekli üretimlerinde toplumun geneli için toplam maliyetler artarken kişi başına hizmet maliyetleri azalmaktadır (Arslaner ve Yavan, 2016: 279). Yerel idarelerin çöp toplama hizmetleri, itfaiye hizmetleri ile cadde ve sokakların temizliği gibi küçük ölçekli üretimlerinde ise kişi başına hizmet maliyetleri azalmaktadır (Çetinkaya, 2017: 58). İkinci faktör ise “*toplumun hizmet tercihlerinin kolay yansıtılmasıdır*”. Bu faktöre göre toplumsal tercihlerini hangi idare tarafından iyi tespit ediliyorsa o idare tarafından hizmetin üretilmesi, etkinliğe ulaşma açısından önemlidir (Arslaner ve Yavan, 2016: 279).

Etkinliğin değerlendirilmesinde üçüncü ve son faktör “*subsidiarite ilkesidir*”. Subsidiarite (hizmette yerellik) ilkesi, genel olarak kamusal hizmetlerin mümkün olduğunca vatandaşlara en yakın hizmet birimleri tarafından diğer bir deyişle yerel idareler tarafından yerine getirilmesi anlayışına dayanmaktadır (Ökmen ve Çağatay, 2014: 92). Hangi hizmetlerin hangi idareye bırakılacağına, yetkilerin kapsamı, niteliği ve etkinlik ilkeleri ön planda tutulmalıdır (Çetinkaya, 2017: 60). Bu ilke ile ilgili olarak Avrupa Konseyi’nin 1985 yılında imzaya açtığı ve Türkiye’nin de 1988 yılında imzaladığı “*Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı*” ‘nın 4. Maddesinin 3. Fıkrasında subsidiarite ilkesine yer verilmiştir. Buna göre, “*kamusal görevler genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından icra edilir. Bu görevlerin başka makamlara verilmesinde görevlerin kapsam ve niteliği ile etkinlik ve ekonomik gerekler göz önünde bulundurulmalıdır*” (Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, md., 4). Bu sayede toplumsal tercihlerin idareler tarafından belirlenmesi ve yerine getirilmesinde mevcut kaynaklar, ekonomik açıdan en üst seviyede fayda sağlayacaktır. Fakat kamusal kaynak kullanımında maksimum fayda sağlamak için hizmet sunumu sonucunda dışarıya dağılan faydanın olmaması gerekir. Diğer bir deyişle, kamusal hizmet sunumu sonucunda hizmet maliyetine katlanmış olup hizmetin faydasından yararlanması gerekenler dışında başkalarının da yararlanmaması yani dışsallıkların ortaya çıkmaması durumu önemlidir. Dışsallık negatif ya da pozitif şekilde ortaya çıksın hizmetlerin en optimum şekilde sunumu için bütün dışsallıklar ortadan kaldırılmalıdır (Çetinkaya, 2017: 61). Kamusal

hizmetlerin hangi idare tarafından sunulacağını belirlenmesinde dışsallığın ortaya çıktığı alanın büyüklüğü etkilidir. Şöyle ki, bir hizmetin faydası ulusal sınırlara yayılıyorsa, bu hizmet merkezi idare tarafından sunulmalıdır. Tam tersi durumda yani faydası kendi alanı içinde kalan hizmetler ise yerel idareler tarafından sunulmalıdır (İpek, 2017: 25). Dışsallık açısından değerlendirildiğinde, sunulan bir hizmetin faydası kendi alanının dışına aşıyorsa, söz konusu hizmetten maliyetine katlanmayanlar da faydalanmaktadır. Bu da hizmetin yetersiz ve etkinsiz sunumuna neden olmaktadır. Bu bağlamda, etkin ve verimli bir hizmet sunumu için fayda ya da maliyet dışsallıklarına sebep olan hizmetlerin merkezi idare tarafından sunulması gerekir (Arslaner ve Yavan, 2016: 280).

2.3.4. Mahalli İdareler Tarafından Gerçekleştirilen Mal ve Hizmetler

Mahalli idareler genel olarak, *“özerk ve dinamik yapıları sebebiyle, bürokratik ve hantal merkezi yönetim kuruluşlarından farklı olarak, alternatif hizmet yöntemleri kullanabilen, kaliteye ve etik değerlere önem veren, beldenin sorunları ile halkın istek ve beklentilerini çok iyi karşılayan ve buna uygun hizmetler üreten müteşebbis birimler”* olarak değerlendirilmektedir (Yücel vd., 2012: 32).

Mahalli idareler tarafından sunulan hizmetler genel olarak *“zabıta hizmetleri, imar planlarının hazırlanması, itfaiye hizmetleri, sokakların aydınlatılması, defin ve mezarlıklar hizmetleri, köprü ve kavşakların inşası, park ve bahçeleri düzenleme hizmetleri, yerel kütüphane hizmetleri, ilkokullara yardım hizmetleri, kültür- sanat ve spor hizmetleri, şehir içi ulaşım hizmetleri, yükseköğrenim hizmetleri, temel sağlık hizmetleri, su ve kanalizasyon ile yol- alt yapı hizmetleri, çöp toplama hizmetleri”* şeklinde sıralanmaktadır (5393 sayılı Belediye Kanunu, md. 14).

Mahalli idarelerin merkezi yönetimden ayrı olarak hizmet sunumunun başında yerel yönetimlerin varoluş nedenleri yatmaktadır. Mahalli idarelerin varoluş nedenleri, ekonomik, siyasi ve idari olarak üç grupta ele alınmıştır. Mahalli idarelerin ekonomik yaklaşımına göre; kamu hizmetlerini talep eden yöre halkının tercihlerine uygun hizmetlerin sağlanması bunun yanında bazı hizmetlerin faydasının yayıldığı bölgenin büyüklüğüne ve ekonomik varlığına göre şekillenmektedir. Böylece hızlı, doğru ve sağlıklı hizmet sunumu gerçekleşirken kaynak israfının da önüne geçilmektedir (Çetinkaya, 2017: 11). Siyasi yaklaşıma göre, mahalli idareler demokrasi kavramı ile anılmaktadır. Demokrasi genel olarak halkın kendi kendini yönetmesi olarak tanımlanmakta ve mahalli

idarelerin var oluş temelinde de bu kavram yer almaktadır. Çünkü belli bir bölgede yaşayan halkın yönetime dâhil edilerek ihtiyaç duydukları hizmetlerin kendilerinin seçeceği temsilciler aracılığı ile gerçekleşmesi halkın demokrasi kültürüne sıkı sıkıya bağlanmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda halkın seçtiği temsilcilerin yöre halkı içerisinde olmaları ihtiyaçların daha iyi belirlenmesine olanak sağlamaktadır (Çetinkaya, 2017: 15). İdari yaklaşımda ise, mahalli idarelerin var olma sebebini demokratik bir yapının olmazsa olmazı olarak görülmektedir. Mahalli idarelerin seçimle göreve gelmeleri ve kendi organlarıyla birlikte serbest karar almaları idari anlamda özerkliğe sahip olduklarını göstermektedir. İdari özerklik ile mahalli idarelerin hareket alanları genişlemekte böylece hizmetlerin yürütülmesinde aksaklıkların önüne geçilmektedir (Yücel vd., 2016: 13).

Mahalli idarelerin yukarıda da ifade edildiği gibi zamanında, doğru ve kaliteli hizmet sunumu gerçekleştirmesi gibi bir takım sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumlulukları yerine getirebilmesi için yerel yönetimlerin mali kapasiteye sahip olması gerekmektedir. Aksi durumda yerel yönetimlere olan ihtiyaç ortadan kalkmaktadır. Söz konusu mali kapasite, mahalli idarelerin kendilerine ait gelir kaynakları olabileceği gibi merkezi yönetim tarafından aktarılan kaynaklar da olabilmektedir.

Mahalli idarelerin yöre halkının taleplerini karşılayacak hizmet sunumu gerçekleştirebilmesi için gerekli harcamayı yapabilecek mali kaynaklara sahip olması gerekmektedir. Mali kaynakların gerekli yönetim birimleri arasında paylaşılması, doğru kararlar alınarak harcamaların yapılmasına ve böylece kaynak tasarrufunun sağlanabilmesinde önemli bir paya sahip olacaktır (Özer, 2015: 537).

2.4. Hizmet Kalitesi ve Bölüşümünde Vergilendirme

Küreselleşmenin etkisinin daha yoğun hissedildiği 1980'li yıllarda toplumların sosyo-ekonomik yapılarında değişimlerin yaşanması, özel kesimde olduğu gibi kamu kesiminde de hizmet kavramının içeriğini etkilemiştir. Söz konusu dönemler, vatandaşların kamu hizmetlerinin niteliği ile ilgilenmeye başladığı yıllardır. Vatandaşlar kamusal hizmetlerin belirlenmesi, sunulması ve değerlendirilmesi süreçlerinde bilinçlenmişlerdir. Bu bilinç düzeyi, vatandaş odaklı yönetim anlayışını gerekli kılmıştır. Bunun sonucunda da vatandaşların kamu hizmetlerine ait kalite beklentisini de artırmıştır (Çetinkaya vd., 2016: 1252). Kamusal mal ve hizmetler yerine getirilirken kalite üzerinde durulması gereken bir

konudur. Hizmet kalitesi vatandaş memnuniyetiyle yakından ilişkilidir. Çünkü kamu mal ve hizmetlerin kalitesinin ölçülmesinde en net kararı vatandaşlar vermektedir (Akyol ve Kara, 2019: 141). Kamu hizmetlerinden memnuniyet, vatandaşların vergisel yükümlülüklerini doğru, eksiksiz ve zamanında ödemesini etkilemektedir (Serim, 2015: 144). Yine kamu hizmetlerinin ölçülebileceği yerlerden biri de kentlerdir (Akyol ve Kara, 2019: 141). Bu noktada kamusal hizmetlerin sunumunda vatandaşla ilişkileri açısından belediyeler ön plana çıkmaktadır.

Genel anlamda belediyeler, yerel ve ortak ihtiyaçları karşılamak amacıyla kurulmuş halka en yakın hizmet birimleridir. Belediyelerin, eğitim ve çevre hizmetlerinden, kültür hizmetlerine kadar çeşitli hizmetleri bulunmaktadır. Nitekim belediyeler belirli yasalar çerçevesinde bu hizmetleri vatandaşa sunmak zorundadır. Dolayısıyla, kar amacı gütmeyen belediyelerde rekabet ortamı da bulunmamaktadır. Fakat her ne kadar belediyeler arasında bir rekabet durumu söz konusu olmasa da sundukları hizmetlerin vatandaş tarafından algılanması ve hizmetlerden memnuniyet duyulması, kendilerini olumlu ve olumsuz yönleri ile değerlendirebilmeleri açısından önem arz etmektedir. Bu yüzden vatandaş memnuniyeti sunulan kamu hizmetine bağlı bir durum olarak görülmektedir.

Kavram olarak yapılarında farklılık bulunsa da, genellikle birbirlerinin yerine kullanılan vatandaş memnuniyeti ile hizmet kalitesi arasında yakın bir bağ bulunmaktadır. Çünkü belediyeler vatandaşın beklenti ve ihtiyaçlarını doğru şekilde algılayıp, belirleyebildiği oranda başarılı varsayılmakta ve tekrar seçilebilmektedir (Çetinkaya vd., 2016: 1254). Belediyelerin hizmet kalitesinde vatandaş memnuniyetinin sağlanması bir takım unsurlara bağlıdır. Bu unsurlar şu şekildedir (Topal vd., 2019: 6):

- Belediye yöneticilerine ulaşmada kolaylığın sağlanması,
- Hizmetlere ilişkin alınan kararlarda katılımın sağlanması,
- Gerçekleştirilen faaliyetler hakkında bilgi verilmesi,
- Gelişen, şeffaf ve istikrarlı yönetim anlayışıdır.

Belediyelerin sunduğu hizmetlerin niteliği ve memnuniyet düzeyi, vatandaşların bu hizmetlere yüklediği anlam ve önem, vatandaştan vatandaşa değişim göstermektedir. Başka bir ifadeyle, memnuniyeti tek taraflı, bağımsız düşünmek yanlış bir yaklaşımdır (Adaman ve Çarkoğlu, 2000: 178). Vatandaşların geçmiş deneyimleri, yaş, cinsiyet, gelir

durumu, eğitim seviyesi gibi faktörler vatandaş memnuniyet dereceleri üzerinde oldukça etkilidir (İnce ve Şahin, 2011: 8).

Bu açıdan belediyeler bir performans ölçümüne giderek, halkın değişen talep ve ihtiyaçlarına ne kadar cevap verebildiği ve bu faaliyetleri gerçekleştirirken ne derece “etkin” ve “verimli” olduğu konusunda kendilerini değerlendirmesi gerekmektedir (Adaman ve Çarkoğlu, 2000: 178).

Belediyeler hizmetlerini etkin ve verimli sunabilmeleri için yeterli gelir kaynaklarına sahip olabilmeleri gerekmektedir. Kamu mal ve hizmetlerin yürütülmesinde en önemli finansman kaynağını vergi gelirleri oluşturmaktadır. Yerel idarelerin gelir sağlama imkânı ise yerel vergi tabanlarının rasyonelleşme ile mümkündür. (Türkoğlu, 2014: 427). Yerel idareler tarafından salınan yerel vergiler vatandaşlar tarafından yeterince iyi algılanmadığı takdirde yerel hizmetlerin maliyeti düşecektir. Böylece yerel hizmetlerin arzının yükselmesine neden olmaktadır. Yerel idareler, yerel vergi kaynaklarına kolay ulaşabiliyorsa, vergi etkinliği açısından merkezi idareye kıyasla daha avantajlı durumdadır. Başka bir deyişle yerel vergiler geliştikçe devletin ekonomiye müdahalesi azalacaktır (Türkoğlu, 2014: 427).

Çalışmanın bu kısmında öncelikle vergilendirmeyi açıklayan teorilerine değinilecek olup, daha sonra vergilemenin psikolojik ve sosyolojik yönü içerisinde vergilerin mükellef üzerindeki yarattığı etki ve bunun yarattığı vergi uyumu ve uyumsuzluğu kavramları incelenecektir.

2.4.1. Vergilendirmeyi Açıklayan Teoriler

Vergilendirmenin varlığını açıklamaya çalışan çeşitli teorik çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan ilki verginin meşruluğu ile ilgilidir. İlk etapta bazı araştırmacılar verginin meşruluğunu desteklerken, bazıları ise meşru olmadığını kabul etmektedirler. Meşruluk tartışması daha sonra yerini, vergi ile alınan kamu hizmeti arasındaki ilişkinin durumuna bırakmıştır (Sağbaş ve Saruç, 2010: 9).

Günümüzde ise bu tartışmalar devam etmekte ve daha çok şu sorular etrafında durulmaktadır (Yıldırım, 2019: 10):

- “*Vergi neden ve neye dayalı alınmalıdır?*”

- “Vergilemede adalet nasıl sağlanmalıdır?”
- “Vergileme zorunlu bir ödeme olduğuna göre devletin vergileme yetkisinin gerekçesi nedir?”

Bu sorulara cevap bulmak için birçok yaklaşım ortaya atılmıştır. Ancak içlerinde en çok iki yaklaşım genel kabul görmüştür. Bunlar, “ *faydalanma teorisi*” ve “ *ödeme gücü teorisi*”dir.

2.4.2. Vergilendirmede Faydalanma Teorisi

Faydalanma teorisine göre bireyler, kamu mal ve hizmetlerden sağladıkları fayda oranında vergilendirilmelidir. Bu kuramda vergi, piyasa sisteminde olduğu gibi kamu malların fiyatı olarak kabul edilmektedir (Edizdoğan, 2000: 140).

Faydalanma teorisinin geçmişi, Adam Smith’e ve hatta daha da önceki filozofçalardan John Locke, David Hume ve Thomas Hobbes’a kadar dayanmaktadır. Bu filozoflara göre, vergi devletin vatandaşları koruması karşılığında ödedikleri bir fiyat veya bireylerin organize olmuş bir toplumda yer alabilmeleri için ödedikleri bir çeşit bedel olarak tanımlanmaktadır (Yereli ve Ata, 2011: 25). Aynı zamanda faydalanma teorisi 17.ve 18. yüzyılda doğal düzen fikrini savunan Alman ve İngiliz siyasi filozoflar tarafından benimsenmiştir. Zaman içerisinde doğal düzen fikri yerini faydalanma teorisinin bir parçası olarak görülen toplumsal sözleşme teorisine bırakmıştır (Şentürk, 2017: 4). Jean Jacques Rousseau’nun Toplumsal Sözleşme kuramı ile faydalanma teorisine ilgi artmıştır. Rousseau’ya göre, devletin vergi alması, sunduğu mal ve hizmetin faydasından yararlanmaktan kaynaklanmaktadır (Mutlu, 2009: 8).

Faydalanma teorisi, 18. Yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başında İngiltere’de kabul edilerek vergilemede bir kural haline gelmiştir. 18. yüzyılda faydalanma teorisine göre vergi alınması gerektiği Justice Holmes tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “*vergiler medeni toplum olmak için yaptığımız ödemelerdir*” (Dodge, 2005’ den Aktaran: Şentürk, 2017: 3.) 19. yüzyıl sanayileşmenin gerçekleştiği, nüfusun arttığı, kente göçlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu yeni dönemle birlikte faydalanma teorisine farklı bir yaklaşım getirilmiştir. Bu dönemde John Stuart Mill faydalanma teorisine yeniden geliştiren isim olmuştur. Mill’e göre “*bir şeyin kendine eşit olan başka bir şeyle değiştirilmesi*” fikri ile devletin sunduğu mal ve hizmetlerden fayda sağlayan toplumda herhangi bir bireyin, bu

faydanın karşılığı olarak vergi ödemelidir (Şentürk, 2017: 3). Tüm düşünce sistemlerinde ortak nokta devletin toplum düzenini sağlaması ve bireyleri korumasıdır. Bireyler de bu hizmetlerin karşılığı olarak devlete bir bedel ödemek zorundadır (Şentürk, 2017: 4).

Vergiye Hizmet Bedeli Olarak Açıklayan Görüş

Vergiye hizmet bedeli olarak açıklayan görüşe göre vergi, devlet tarafından sunulan iç ya da dış güvenlik, adalet ve dış temsilcilik gibi hizmetlerin bir karşılığı olarak verilen bir bedeldir (Şentürk, 2017: 4). Başka bir ifadeyle vergi, piyasa ekonomisinde sunulan mal ve hizmetlerin karşılığında alınan fiyat gibi devletin bireylere sunmuş olduğu kamusal mal ve hizmetlerin bedeli olarak görülmektedir. Bu yaklaşımda vergi bir çeşit “*fiyat*” gibi ele alınmaktadır (İpek, 2017: 129).

Ancak günümüzde bu görüşün de geçerliliğini kaybetmiş olduğu söylenebilir. Verginin kamusal mal ve hizmetin değeri olarak görülmesi muhtemel değildir. Çünkü her bireyin bu bedeli ödeme gücü bulunmamaktadır. Piyasa ekonomisinde ise bedelini ödeyen bireyler o mal ve hizmetlerden yararlanmaktadır. Ancak kamusal mal ve hizmetler için böyle bir durum mümkün değildir. Bedelini ödemeyen bireyler de kamusal mal ve hizmetlerden faydalanmak zorundadır (Yereli ve Ata, 2011: 25).

Vergiye Sigorta Primi Olarak Açıklayan Görüş

Vergiye sigorta primi olarak açıklayan bu görüşe göre, vergi sigorta şirketine verilen bir pay gibi görülmektedir. Nasıl ki bireyler can, mal gibi riskler için güvenlik hizmeti sunan şirketlere bir prim ödüyorsa, devletin sunmuş olduğu güvenlik hizmeti için de bir pay ödemelidir. Bu görüşe göre vergiler devletin bireylere sağladığı can ve mal güvenliğinin bir bedeli olarak görülmektedir (Şentürk, 2017: 4).

Charles de Secondat Baron de Montesquieu bu görüşü “*vergi, kalanını emniyet altına almak için her vatandaşın malından devlete verdiği kısımdır. Devletin geliri, sunmuş olduğu güvenlik hizmeti veya sağladığı huzur ortamı için, devlete vatandaş tarafından ödenen bir sigorta primidir*” görüşünü ileri sürmüştür (Seligman, 1894; Bastable, 1917’ den Aktaran: Şentürk, 2017: 4). Ayrıca buna ilaveten Rousseau ve Emile de Girardin de vergiyi, bireylerin haklarını güvence altına almak için devlete verdiği sigorta primi olarak değerlendirmişlerdir (Şentürk, 2017: 4).

Ancak belirtilen bu görüşlerin vergilemeyi açıklamada yetersiz kaldığı ileri sürülebilir. Çünkü sigorta şirketlerinde amaç kar elde etmektir ve ödenen pay gönüllü mübadeledir. Devlet için öncelikli durum toplumun çıkarlarıdır ve vergileme ise zorunlu bir mübadeledir. Sigorta şirketlerinde bireyin uğramış olduğu zararı ödeme garantisi söz konusu iken devlet için böyle bir durum geçerli değildir. Öte yandan sigorta primi, sigorta şirketlerinin sınırlı alandaki faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Devlet ise vatandaşlardan topladığı vergileri mali ve mali olmayan nitelikteki faaliyetleri gerçekleştirmek için kullanmaktadır (Akdoğan, 1993: 112).

Vergiye Genel Giderlere Katılma Payı Olarak Açıklayan Görüş

Fayda kuramının son görüşüne göre ise, toplum bir tür üreticiler birliğine benzetilmekte ve devlet de bu birliğin sosyal giderlerini karşılayan araç olarak görülmektedir. Burada vergi, devletin üreticiler birliğine sağladığı kamusal mal ve hizmetin katılım payı gibi nitelendirilmektedir (Yereli ve Ata, 2011: 26). Nasıl ki bireylerin şirketlerden bir pay alabilmesi için öncelikle şirketin sermayesine hisse senedi alarak katılması gerekmekte aynı şekilde toplumu oluşturan bireyler devletin sunduğu kamusal mal ve hizmetlerden yararlanmak istiyorsa, bu hizmetlerin finansmanına katılmalıdır (Mutlu, 2009: 9).

Verginin alınma haklılığını açıklayan bu görüş de diğer görüşler gibi gerçeğe uygun düşmemekte ve günümüzde uygulanmamaktadır. Her şeyden önce devleti şirkete, toplumu oluşturan bireylerin de üretici birliğine benzetilmesi yanlıştır. Çünkü bireyler bulundukları toplumun bir parçasıdır ve bulunduğu toplumun siyasi ya da hukuki sorumluluklarını yerine getirmede zorunludur. Ancak üreticiler birliğinde böyle bir zorunluluk söz konusu olamaz, birey istediği zaman üyelikten çıkabilir (İpek, 2017: 130). Diğer yandan iki kurumu birbirine benzetmek de oldukça yanlıştır. Her iki kurumun işleyiş tarzları, hukuki kuralları, denetim ve yönetim şekilleri oldukça birbirinden farklıdır (Akdoğan, 1993: 113).

2.4.3. Vergilemede Ödeme Gücü Teorisi

Vergilemede ödeme gücü teorisine göre, bireylerin devletin sunduğu kamusal mal hizmetlerden sağladıkları fayda oranında finansmanına katılmayı savunan görüşünden vazgeçilmiş, yerine kamusal mal ve hizmetlerin finansmanına bireylerin ödeme güçleri dikkate alınarak katılmaları öngörülmüştür (Nadaroğlu, 1996: 226). Başka bir deyişle

ödeme gücü ilkesinde, faydalanma teorisindeki gibi kaynak dağılımında etkinlik düşünülmemekte, buradaki tek amaç gelir dağılımında adaleti sağlamaktır (Edizdoğan, 2000: 142). Bireyin kendisine ve ailesine yetebilecek asgari gelirin üzerindeki gelirin “*vergi ödeme gücü*” denilmektedir ve vergilendirme yetkisine sahip herkes ödeme gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür (Sağbaş ve Saruç, 2010: 11).

Ödeme gücü teorisi, kamusal mal ve hizmetlerin maliyetinin adil bir şekilde nasıl paylaştırılacağını araştırmaktadır (Edizdoğan, 2000: 142). Buna göre Adam Smith Milletlerin Zenginliği eserinde ödeme gücünün gerekliliğini şu şekilde ifade etmiştir; “*Bir devletin tebaasının her biri, hükümetin devamına iktidarı oranında, yani devletin himayesi altında elde ettiği gelirle orantılı olarak iştirak etmelidir*” (Nadaroğlu, 1996: 220). A. Smith her ne kadar ilk başta faydalanma yaklaşımını benimsemiş olsa da, kamu harcamalarının maliyetinin bireylere sağladığı fayda oranında dağıtılması gerektiğini ancak böyle bir durumda ödeme gücüne elverişli bir vergilemenin olacağını ileri sürerek ödeme gücü yaklaşımına yönelmiştir (Mutlu, 2009: 8).

Türkiye’ de ödeme gücü ilkesi 1982 Anayasanın 73. maddesinin I. fıkrasında “*Siyasi Haklar ve Ödevler*” başlığı altında ele alınmıştır. Buna göre, “*Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali (ödeme) gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır*”.

Ödeme gücü teorisinde amaç, vergi yükü dağılımında adaleti sağlayarak gelir paylaşımındaki adaletsizlikleri ortadan kaldırmaktır (Edizdoğan, 2000: 142). Diğer bir ifadeyle bu teoride vurgulanmak istenen husus vergi yükümlülerinin vergi ödeme dolayısıyla katlandıkları fedakârlıkta eşitliğin sağlanmasıdır (İpek, 2017: 163). Ayrıca ödeme gücü ilkesi anlayışı bireylerin gelir, servet ve harcamaları üzerinden alındığı için günümüz vergileme sisteminde benimsenmektedir (Demir, 2016: 58).

2.4.4. Vergilendirmenin Psikolojik ve Sosyolojik Yönü

Bu bölümde bireyin ve toplumun vergiler karşısındaki tutum ve davranışlarının etkileri psikolojik ve sosyolojik yön bağlamında incelenmektedir.

Vergi Psikolojisi Yönü ve Vergi Psikolojisinin Amaçları

Vergi psikolojisi, “*vergiler karşısında bireylerin algılamalarını, tutum ve davranışlarını inceleyen*” bir araştırma alanıdır (Aktan, 2012: 167). Kamu maliyesinin bir

alt disiplini olan vergi psikolojisinin günümüzdeki duruma gelmesinde en çok katkısı, Avrupa ve Amerika’ da 1970’li yıllarda vergi psikolojisinin ilk öncülerinden biri olan Alman iktisatçı Gunter Schmolders yapmıştır. Schmolders vergi psikolojisi alanında yaptığı araştırmalarında farklı toplumların vergiye bakışını ve tahammül düzeyini ölçmeye çalışmıştır. Yine bir grup maliyeci Schmolders’in analizleri etrafında şekillendirdikleri sosyo-psikolojik çalışmalarda bulunarak bireylerin vergiye karşı görüş ve tutumlarını incelemişlerdir (Aktan, 2012: 167).

Kamu harcamalarının en önemli finansman aracı vergiler olarak görülmektedir. Devlet bu vergileri alırken yükümlülerde farklı tepkilerin oluşmasına yol açmakta ve vergilerden beklenen hedeflerde istenmeyen bozulmalar yaşanmaktadır. Bu nedenle vergileme konusunda yükümlüler tarafından gösterilen tepkilerin psikolojik açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü vergi psikolojisi araştırmaları dikkate alınarak hazırlanan vergi politikaları ile vergi uyumu gerçekleşecek ve devletin istediği hedeflere ulaşması sağlanmış olacaktır (Taşkın, 2010: 70). Diğer bir ifadeyle vergileme yetkisine sahip otoritenin, vergilemeye ilişkin düzenlemeler yaparken yükümlülerin tutumlarını ve bu tutumların nedenlerini incelemesi ve vergi politikalarını bu tutumlara göre belirlemesi, vergi gelirlerinin artmasına sebebiyet verecektir (İpek ve Kaynar, 2009: 174).

Vergi psikolojisinin, vergi politikalarını verimli kılma amacı, vergi uyumunu kolaylaştırma amacı ve toplumsal ilişkileri düzenleme amacı gibi bazı amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar ile ilgili bilgilere aşağıda yer verilmektedir.

- 1) ***Vergi Politikalarını Verimli Kılma Amacı:*** Bir toplumda vergilerle amaçlanan hedeflere ulaşmak için, oluşturulan politikalarda yükümlülerin tepkilerinin dikkate alınması gerekmektedir. Devlet tarafından uygulanan bir verginin başarı göstermesi, söz konusu vergiye tabi olacak yükümlülerin psikolojisine bağlıdır. Yükümlülerin vergi karşısındaki tepkisini bu psikoloji belirlemektedir. Nitekim yükümlü vergi politikalarından memnun ise devlet, vergilerle amaçladığı hedeflere ulaşacaktır. Yükümlülerin fikirlerinin alınmadığı durumda ise vergiye karşı olumsuz tavır takınılacaktır (Akdeniz, 1968: 29).
- 2) ***Vergi Uyumunu Kolaylaştırma Amacı:*** Mali literatürde vergi uyumu, “beyannamenin verildiği zamanda uygulanan vergi yasaları, yönetmelikler ve yargı kararlarına uygun olarak vergi yükümlülüğünün beyannamede tam olarak

belirtilmesi ve beyannamenin zamanında ilgili yerlere verilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır (Tunçer, 2002: 109). Bu durumda vergi uyumundan söz edebilmek için; vergiye tabi gelirin doğru olarak beyan edilmesi, gelir düzeltmeleri, yapılan harcamalar, vergi muafiyetleri ve vergi kredileri gibi gelirden düşülmesi gereken unsurların doğru olması, vergi beyannamesinin zamanında doldurulması ve vergi yükümlülüğünün doğru bir şekilde hesaplanması gerekmektedir (İpek ve Kaynar, 2009: 117).

- 3) ***Toplumsal İlişkileri Düzenleme Amacı:*** Toplumda vergisel düzenlemelerin oluşturulmasında vergilerin adil ve dengeli dağıtılması toplumun huzuru için son derece önem arz etmektedir. Uygulanan vergi politikalarının bireylere yüklediği sorumlulukların toplum içinde bazı kesimler tarafından daha hissedilir şekilde olması bireyler arasında gelir dağılımında adaletsizliğe ve toplumsal barışın zedelenmesine yol açmaktadır (Aydoğan, 2017: 17). Bu durumda yükümlüler daha fazla vergi ödediğini düşünecek ve vergiye karşı olumsuz tutum ve davranış sergileyeceklerdir. Yükümlülerin vergisel yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri ve toplumun huzurunun yeniden sağlanması için, vergi psikolojisi çalışmalarında gelir dağılımında adaletli bir yapı oluşturabilecek politikalar geliştirilmelidir (Aydoğan, 2017: 17).

Vergi Sosyolojisi Yönü

Vergi psikolojisi kavramıyla yükümlülerin vergilere karşı sergiledikleri tutum ve davranışlara ve hangi durumlardan etkilendiğine değinildi. Bu etkilere sosyal ve kültürel faktörlerin dâhil edilmesiyle verginin sosyolojik yönü ortaya çıkmaktadır. Vergi algısı üzerinde etkili olan sosyal ve kültürel faktörler; vergi ahlakı, vergi bilinci, örf ve adetler, sosyal sermaye, kültür ve sosyal normlardan oluşmaktadır (Taşkın, 2010: 73).

Vergi yükümlülerinin vergiye karşı sergilediği tutum ve davranışlarda en önemli etkenlerin başında vergi ahlakı ve bilinci gelmektedir. Vergi ahlakı, bireylerin vergi ödeme konusundaki içsel motivasyonu olarak değerlendirilmekte ve yükümlülerin vergisel ödevlerini zamanında ve eksiksiz bir şekilde yerine getirmeleri şeklinde ifade edilmektedir. Vergi bilinci ise mükelleflerin vergi ödeme konusundaki istek düzeyidir (Organ ve Yegen, 2013: 243). Vergi ahlakının yüksek olduğu yükümlüler vergilerin ödenmesinden büyük bir haz duyarken, ödenmemesi durumunda ise rahatsızlık hissetmektedirler. Vergi ahlakının

düşük olduğu yükümlüler ise, vergiyi ödememek için her türlü yola başvurumaktadırlar. Ortaya çıkan bu farklılık, yükümlülerin vergiyi algılama biçimi ile ilişkisinden kaynaklanmaktadır. (Şenyüz, 1995'den Aktaran: Taşkın, 2010: 73). Devlet ile yükümlü arasında oluşan güven ilişkisi ile ülkeler arasındaki kültür farkı vergi ahlakını etkilemektedir. Vergi ahlakından kaynaklanan olumsuzluğu bertaraf etmek ve toplumda vergi ahlak seviyesini arttırmak için yükümlülere devlet ve kurumlarının tanıtılarak, vergilerin içsel kabulü sağlanmalıdır (Aydoğan, 2017: 18). Dolayısıyla vatandaşların devlete ve kurumlarına olan güven düzeyinin artması vergi ahlakını önemli ölçüde artırmaktadır (Alm ve Togler, 2006: 7).

Yükümlülerin dini inançlarının da vergiye karşı sergilenen tutum ve davranışlar üzerinde bir etkisi bulunmaktadır. Din ve ahlak arasında yakın bir bağ bulunmaktadır. Dinin emir ve yasaklarına uyan kişilerin vergi ahlakının yüksek olduğu kabul edilmektedir. Buna göre, dinin emir ve yasaklarına riayet eden yükümlü vergisel yükümlülüklerini zamanında yerine getirmektedir (Aktan, 2012: 176; Aydoğan, 2017: 18).

Sosyal sermaye bakış açısıyla bakıldığında ise, güven ve görev ahlakının kökleştiği toplumlarda, yükümlüler vergisel yükümlülüklerini gönüllü olarak yerine getirmektedirler (Aktan, 2012: 176).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Belediye seçimlerinde yerel kamu hizmetlerinin kalitesinin ve vergilerin seçmen algısı üzerindeki etkisinin saha çalışmasıyla açıklandığı bu bölümde ilk olarak Çanakkale Belediyesi hakkında genel bilgilere değinilmektedir.

3.1. Çanakkale Belediyesi

Çanakkale Belediyesi 1912 yılında kurulmuş olup ilk belediye başkanı Operatör Aziz Bey (1912-1914)'dir. Günümüze kadar belediyede 27 belediye başkanı görev yapmıştır. Çanakkale belediyesi; yerel halkın mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını daha etkin ve verimli yerine getirebilmek için bir takım vizyon ve misyon belirlemiş ve çalışanları da belirli temel değerler ışığında hareket etmektedir. Kent Belediyesi'nin 2020-2024 stratejik planında yer alan misyon, vizyon ve temel değerleri şunlardır;

Belediyenin misyonu;

“Kaynaklarını etkin ve verimli bir şekilde kullanarak yerel ve ortak hizmet gereksinimlerini yenilikçi, katılımcı, toplumcu, çevreye duyarlı ve insan odaklı bir şekilde yerine getirmektir”.

Vizyonu; *“Eğitim, kültür, turizm, tarım ve kent yönetiminde gelişen, yerelde kentsel barışı ve dayanışmayı sağlayan, çevre bilincine sahip, sürdürülebilir kent” niteliğine sahip olmaktır.*

Belediyenin ve çalışanlarının temel değerleri ise;

“Katılımcı, saydam, hesap verir, nitelikli hizmet sunmak, hizmet sunumunda samimi; tarafsız ve adil, kent kaynaklarını hakça paylaşmak, israf ve savurganlıktan uzak durma, planlı ve çözüm odaklı çalışma, bilgi ve bilime önem vermek, vatandaş memnuniyetini esas almak, teknolojik gelişmelere ve değişmelere açık, tarihi ve kültürel değerlere sahip çıkmak ve kent estetiğini ön planda tutmak” olarak belirtilmiştir.

Bu doğrultuda Çanakkale Belediyesi 14 faaliyet alanı içerisinde 68 hizmet birimi ile vatandaşlarına hizmet vermektedir. Çanakkale Belediyesi'nin hizmet sunumunda özetle, kent üzerinde bulunan çevresel tehditlerin etkisini en aza indirmek, halkın sağlıklı su

tükete bilmesi için kentin su varlığını sürdürülebilir kılmak, kentte yer alan doğal kaynak ve değerler temel alınarak güvenli ve yaşanabilir kentsel gelişmeyi sağlamak, belediyenin mali yapıları güçlendirilerek nitelikli personel yetiştirmek, kenti ve kentliyi ilgilendiren tüm kararlarda halkın etkin katılımını sağlamak ve kent sağlığını tehdit eden unsurları ortadan kaldırmak gibi birçok amaç ve hedefleri bulunmaktadır.

3.2. Literatür Taraması

Literatürde hem siyasi iktidar hem de belediye seçimlerinde seçmen tercihlerini ya da algılarını etkileyen faktörlerin incelendiği birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Seçmen davranışlarını inceleyen çalışmaların çoğunda, seçim ekonomisi teorisinde konu edilen faktörlerin temel alındığı görülmektedir. Bu çalışmalarda ayrı ayrı yada bir arada seçmen tercihlerini etkileyen politik, sosyolojik, demografik, vergileme ve hizmet kalitesi gibi faktörler ele alınmıştır (Usta ve Memiş, 2009; Göker ve Doğan, 2010; Demir, 2013; Beren, 2013; Teyyare ve Avcı, 2016; Kavas, 2017; Coşkun ve Çetin, 2019).

Seçmen tercihlerinin oluşumunda vergi boyutunu inceleyen çalışmalardan biri Demir' in (2013) Türkiye genelinde 7 büyükşehir ve 1250 vergi mükellefi ile gerçekleştirmiş olduğu çalışmasıdır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre mükelleflerin yaklaşık %33 vergi yüklerini azaltacak siyasi partilere oy vereceklerini belirtmektedir. Bu tercih değişimine etki eden ve önemli olarak görülen diğer faktörler ise gelir düzeyi, vergi yükü, ülkenin genel ekonomik durumu, rekabet, yolsuzluk, vergi ahlakı ve çevre baskısıdır (Demir, 2013). Vergi boyutuyla ilgili olan diğer çalışma Tunçer ve Arıman' ın (2016) vergi faktörlerinin seçmenlerin siyasi tercihleri üzerindeki etkisini Trabzon ili örneği üzerinden inceledikleri çalışmadır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre seçmenlerin siyasi tercihlerine etki eden faktörlere katılım durumları (%53) genel ekonomik durum, (%33) vergi ve (%13) aile ve çevre olarak sıralanmıştır. Bir diğer çalışmada; Dökmen ve Ova (2016) vergilerin seçmen davranışları üzerindeki etkisini Sakarya ili örneği üzerinden incelemişlerdir. Sakarya ilinde 445 katılımcı seçmen ile yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgulara göre, seçmenlerin siyasi tercihlerinin belirlenmesinde vergilerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca seçmenlerin vergi politikalarına duyarlı görülmüştür. Çalışma kapsamında seçmen tercihlerinde vergi politikalarının yanı sıra siyasi partilerin ekonomik başarısı, ülkedeki siyasi gündem ve seçmenlerin sahip olduğu ideolojik faktörlerin de etkili olduğunu sonuçlarına ulaşılmıştır. Demir ve Berksoy ise (2017)

Türkiye’ de seçmenlerin vergileme üzerindeki etkilerinin analiz etmişlerdir. 1945- 2014 yıllarını kapsayan analiz sonuçlarına oy maksimizasyonu ile hareket eden politikacıların *“siyasal rekabet, kurumsal yapı ve bilgi düzeyine ilişkin uygun şartların varlığında bir maliye politikası değişkeni olan vergi yükünü seçim kazanma amacıyla manipüle edebileceklerine ilişkin standart teorik varsayımlarla paralellik gösteren* bir sonuç elde edilmiştir. Demir ve Berksoy’a (2017) göre seçimler ve vergi gelirleri arasında uzun-dönemde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Literatürde vergi ile seçmen tercihleri arasındaki pozitif yönlü ilişkiye dair elde edilen bulguların aksine Sağbaş ve Saruç (2003) tarafından 411 kişi üzerinde yapılan araştırmada vergi politikalarının seçmenlerin parti tercihleri üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Verginin seçmen tercihi üzerindeki etkisinin bir diğer boyutu esasında seçmenin hissettiği vergi yüküdür. Diğer taraftan vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin payının fazla olması mali anesteziye yoğun bir şekilde maruz kalan seçmenin vergi bilincinin düşük düzeyde olması ile açıklanmıştır (Demir, 2013). Türkiye’de belediyelerin gelir yapısı incelendiğinde belediye gelirleri içerisindeki en önemli payın yaklaşık olarak %65’lik bir payla genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan payın olduğu görülmektedir. Türkiye’de belediyeler mali açıdan özerk olmadıkları gibi gelir yönüyle merkeze bağımlıdır. Belediyenin öz gelirleri içerisinde yer alan ve önemli bir kısmını oluşturan yerel vergiler ise oldukça düşük seviyelerdedir (Eroğlu, 2020). Dolayısıyla yerel seçmenler yerel vergilerle ilgili olarak düşük düzeylerde vergi yükü hissetmektedirler.

Hizmet kalitesinin seçmen davranışları üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar değerlendirildiğinde bu çalışmalara örnek olarak Usta ve Memiş’in (2009) hizmet kalitesinin seçmen bağlılığı üzerindeki etkisini inceledikleri çalışma örnek verilebilir. Giresun il merkezinde 293 seçmen üzerinden yürütülen çalışmanın sonuçlarına göre belediye hizmet kalitesi seçmen üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahiptir. Usta ve Memiş’e göre (2009) *“seçmen bağlılığı üzerinde etkili olan en önemli algılanan belediye hizmet kalitesi faktörü, seçmenlerin bilgilendirilmesi ve önemsenmesidir”*. Kavas (2017) belediye hizmetleri ve seçmen davranışı arasındaki ilişkiyi Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneğinden hareketle incelediği çalışmasında dikkat çekici sonuçlara ulaşmıştır. Çalışmada incelenen belediyeler iktidar ve ana muhalefet partisinin belediye başkanlıklarını kazandığı belediyelerdir. Bu çalışma ayrıca seçmen davranışının siyasi iktidardaki partiye ve muhalefet partisine göre değişiklik gösterip göstermediği açısından

önemlidir. Nitekim çalışmada elde edilen bulgulara göre *“Altındağ’da hem ilçe belediye başkanlığı hem de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, partinin liderine olan güven, partiye olan bağlılık gibi değişkenler, seçmenin kararında en etkili değişkenlerdir”*. Yenimahalle’de ise *“yerel seçimlerde seçmen kararı, Altındağ Belediyesine göre farklılaşmaktadır”*. Yenimahalle’de hem ilçe belediye başkanlığı hem büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, belediye hizmetleri seçmenin kararında en etkili değişken olarak ortaya çıkmıştır. Yenimahalle Belediyesi’nde kentsel altyapı ve çevre koruma hizmetlerinin, seçmen oy verme kararında etkili olduğu görülmektedir. Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde yapılmış olan bu alan araştırmasının en önemli sonucu; yerel seçimlerde iktidar partisinin temsil edildiği Altındağ Belediyesi’nde seçmen kararında, parti ve parti lideri etkili görülürken; Ana Muhalefet Partisi’nin temsil edildiği Yenimahalle Belediyesi’nde, belediye hizmetlerinin ön planda olduğu görülmektedir.

Literatürde seçmen davranışını etkileyen faktörler içerisinde ekonomik boyutun daha fazla ön plana çıktığı ve dolaylı olarak vergi ve hizmet kalitesi ile ilgili sonuçlara ulaşılan çalışmalara da yer almaktadır. Bu çalışmalardan birine Teyyare ve Avcı’ nın (2016) 2014 yerel seçimlerinde Zonguldak ili sınırları içinde ikamet eden 860 kişiyi kapsayan bir anket çalışması örnek verilebilir. Çalışmada elde edilen bulgulardan biri başkan adayının geçmişte yapmış olduğu çalışmaların, gelecekte yapacağı icraat ve projelerin seçmenlerin oy verme davranışının üzerinde önemli bir etkisinin olmasıdır. Bir diğer çalışmada ise Coşkun ve Çetin (2019) Muş ili merkez ilçede ikamet eden 380 kişi ile gerçekleştirdikleri anket çalışmasında az da olsa belirli bir seçmen kitlesinin belirtilen unsurlar dışında belediye hizmetlerinin kalitesine ve niteliğine göre oy verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Seçmen tercihlerinin incelendiği çalışmalarda seçmenlerin, seçim öncesi dönemde iktidarın yapmış olduğu hizmetleri ve bu hizmetlerin kalitesini değerlendirip oy verdiği gözlemlenmiştir. Buna göre eğer seçmen sunulan hizmetlerden memnun ise aynı siyasi partiye ya da adaya oy vermektedir. Bu hizmetlerin neler olduğu ise seçmenlerin çıkarlarına göre değişmektedir (Kavas, 2017: 85). Vergi oranlarının düşük olması ile kamu harcamalarının yüksek düzeyde ve en az maliyetle yani en düşük oranda vergi ile karşılanması durumunda oy tercihlerinin değişeceği gibi kamu hizmetlerinin kötü gerçekleştirilmesinin seçmen üzerinde olumsuz izlenim bırakmaktadır (Dökmen ve Ova, 2016: 35). Dolayısıyla diğer faktörlerin yanı sıra seçmen çoğu zaman oy tercihini

belirlerken belediye tarafından gerçekleştirilen hizmetlerin kalitesine ve aynı zamanda belediye vergilendirme sürecinin gelirleri üzerindeki etkisine göre hareket etmektedir.

3.3. Araştırma Yöntemi

Çalışmanın bu bölümünde Çanakkale ili merkez ilçede uygulanan anketin amacı, kapsamı, veri toplama yöntemi ve araştırmada elde edilen bulgular yer almaktadır.

3.3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Çanakkale Belediyesi seçimlerinde belediye tarafından gerçekleştirilen hizmetlerinin kalitesinin ve belediye tarafından toplanan vergilerin seçmen algısı üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

3.3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamını Çanakkale Belediyesi'nin sunmuş olduğu hizmetlerden yararlanan vatandaşların memnuniyet düzeylerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Çalışma Çanakkale Belediyesi merkez ilçe sınırlarını kapsamaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar sadece Çanakkale ili merkez ilçe belediye vergi ve hizmetlerine yönelik vatandaş algısını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu çalışma alanına Çanakkale ili merkez ilçe sınırları içinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri okur-yazar vatandaşlar girmektedir.

3.3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 1

Araştırmanın hipotezleri

1	H₀: Cinsiyetler arasında belediyenin hizmet kalitesinin, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur. H₁: Cinsiyetler arasında belediyenin hizmet kalitesinin, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır.
2	H₀: Cinsiyetler arasında belediyelerin vergilendirmeye karşı tutumu, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur. H₁: Cinsiyetler arasında belediyelerin vergilendirmeye karşı tutumu, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır.

Tablo 1' in devamı

3	H₀: Cinsiyetler arasında diğer faktörlerin (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur. H₁: Cinsiyetler arasında diğer faktörlerin (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır.
4	H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
5	H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
6	H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
7	H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
8	H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
9	H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önünde alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önünde alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
10	H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
11	H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
12	H₀: Yaş gurubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Yaş gurubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
13	H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 1' in devamı

14	H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.
15	H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

3.3.4. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket soruları oluşturulurken literatür incelenmiş ve bu araştırmanın konusuna benzer birçok çalışma ele alınarak sorular ankete uygulanmıştır. Katılımcıların ankete olumlu yaklaşımını sağlayabilmek adına anket formu 10-15 dakika sürecektir şekilde mümkün olduğunca anlaşılır ve basit olmasına dikkat edilerek üç sayfaya sığdırılmıştır. Anket uygulama aşamasına geçmeden önce deneme amaçlı yeterli sayıda ön test çalışmaları yapılarak soruların anlaşılabilirliği ölçülmüştür. Yetersiz sorularda gerekli değişiklikler yapılarak ortaya çıkan eksiklikler giderilmiştir. Oluşturulan anket Çanakkale Belediye seçimlerini temsil etmek üzere merkez ilçedeki nüfusun dağılımı esas alınarak, rassal olarak seçilmiş 200 kişiye yüz yüze uygulanmıştır. Veriler 2020 yılının Ekim ve Kasım ayları içerisinde yaklaşık bir buçuk aylık zaman dilimi içerisinde toplanmıştır.

Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, demografik değerlendirmeleri içeren 6 adet soru bulunmaktadır. İkinci kısım, belediye tarafından gerçekleştirilen hizmetlerin kalitesi, vergi algısı ve diğer (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) düşünceler olarak belirlenen üç faktöre yönelik toplam 37 adet soru belirlenmiştir. Bu sorular ile verilen ifadelerle memnuniyet derecesini; 1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Tamamen Katılıyorum şıkları ile ölçmek amaçlanmıştır.

3.3.5. Verilerin Analiz Edilmesi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi SPSS 25 paket programında test edilmiştir. Seçmenlerin belediye seçimlerinde oy kullanma tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla 37 sorudan oluşan ölçek yerel hizmet kalitesi, yerel vergi algısı ve

diğer faktörler alt boyutlarında incelenmiştir. Analizlerde güvenilirlik, ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık testleri yapılmıştır. Ölçeğin normallik testi yapılarak iki ve ikiden fazla değer alabilen değişkenler için Mann-Whitney U testi Kruskal–Wallis H testi uygulanmıştır. Anket yolu ile elde edilen bulgular tablo haline getirilmiştir.

3.3.6. Araştırmanın Güvenilirliği

Güvenilirlik “*bir testin veya ölçeğin ölçmek istediği şeyi tutarlı ve istikrarlı bir biçimde ölçme derecesidir*”. Güvenilir bir test veya ölçek benzeri şartlarda tekrar uygulandığında benzeri sonuçlar verir. Bir test veya ölçek ne derece güvenilir ise ondan elde edilen veriler de o derece güvenilirdir.

Tablo 2

Ölçeklerin Güvenilirlik Analiz Sonuçları

Faktörler	Cronbach’s Alfa	N of Items
Tüm ölçek	0,910	37
Belediye hizmet kalitesi	0,936	14
Yerel vergi algısı	0,892	12
Diğer faktörler	0,710	11

Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda 37 sorudan oluşan ölçeğin bütünüünün Cronbach’s Alfa değeri %91 olduğu için ölçeğin güvenilirliği çok yüksektir ($0,80 < 0,91 < 1,00$). 14 sorudan oluşan ölçeğin hizmet kalitesi alt boyutunun Cronbach’s Alfa değeri %93,6 olduğu için hizmet kalitesi alt boyutunun güvenilirliği çok yüksektir ($0,80 < 0,936 < 1,00$). 12 sorudan oluşan ölçeğin yerel vergi algısı alt boyutunun Cronbach’s Alfa değeri %89,6 olduğu için yerel vergi algısı alt boyutunun güvenilirliği çok yüksektir ($0,80 < 0,896 < 1,00$). 11 sorudan oluşan ölçeğin diğer faktörler alt boyutunun Cronbach’s Alfa değeri %71 olduğu için diğer faktörler alt boyutunun güvenilirliği yüksektir ($0,70 < 0,71 < 0,79$).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmanın bu bölümünde takip eden başlıklarda Çanakkale ili merkez ilçede gerçekleştirilen anket çalışmasına ait bulgular yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde Çanakkale ili merkez ilçe sınırları içinde uygulanan ankete ilişkin elde edilen bulgular aşağıda belirtilmiştir.

4.1.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine ve Ölçeğe İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ankete katılan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorulara verdikleri cevaplar sonucunda frekans dağılımları ve ölçeğe ilişkin verilen cevapların ortalaması, standart sapması, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 4 ve 5’de gösterilmektedir.

Tablo 3

Demografik özelliklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler

		Frekans
Cinsiyet	Kadın	100
	Erkek	100
Eğitim Durumu	İlköğretim	56
	Lise	55
	Üniversite	89
Meslek/ Konum	Memur	28
	Yönetici- Müdür	15
	İşçi	17
	Çiftçi	6
	Esnaf	21
	Doktor-Mühendis vb.	10
	İşveren	15
	Emekli	19
	Ev hanımı	22
	Öğrenci	14
	Avukat	1
	Akademisyen	7
	Araştırma Görevlisi	2
	Çalışmıyor	6

Tablo 3' ün devamı

Gelir Düzeyi	Öğretmen	3
	Grafiker	2
	Satış Danışmanı	3
	Taksici	3
	Acil Tıp Teknisyeni	3
	Emlakçı	1
	Muhasebeci	1
	Eczacı	1
	1000 TL'den az	38
	1000-1999 TL arası	16
Yaş	2000-2999 TL arası	39
	3000-3999 TL arası	38
	4000-4999 TL arası	29
	5000 TL ve üzeri	40
	18-28 yaş arası	41
	29-39 yaş arası	63
	40-50 yaş arası	38
	51-61 yaş arası	31
	62-72 yaş arası	25
	73-83 yaş arası	2
Son Belediye Seçimlerinde Oy Kullanma Durumu	Evet	185
	Hayır	15

Araştırma kapsamına alınan katılımcıların cinsiyet durumu incelendiğinde; 100 kişi kadın, 100 kişi erkek olarak dağılım göstermektedir. Eğitim durumu incelendiğinde; 56 kişi ilköğretim mezunu, 55 kişi lise mezunu ve 89 kişi üniversite mezunu olarak dağılım göstermektedir. Ankete katılım gösteren en çok meslek grubuna giren 28 kişi memur, 22 kişi ev hanımı, 21 kişi esnaf, 19 kişi emekli ve yukarıda geriye kalan kişilerin meslek dağılımı gösterilmektedir. Gelir düzeyi incelendiğinde; geliri 1000 TL'den az olan 38 kişi, geliri 1001-1999 TL arasında olan 16 kişi, geliri 2000-2999 TL arasında olan 39 kişi, 3000-3999 TL arasında olan 38 kişi, geliri 4000-4999 TL arasında olan 29 kişi ve geliri 5000 TL ve üzeri gelire sahip olan 40 kişi olarak dağılım göstermektedir. Katılımcıların yaş değişkeni incelendiğinde en küçük yaş 18 ve en büyük yaş ise 78'dir. Yaş değişkeninin ortalaması 41,91 ve standart sapması 14,379 olarak hesaplanmıştır. Son belediye seçiminde oy kullanma durumu incelendiğinde 185 kişi oy kullanmıştır, 15 kişi ise oy kullanmamıştır.

Tablo 4

Ölçeğe ilişkin tanımlayıcı istatistikler

	N	Mean	Kesinlikle Katılıyor m/Katılıyor um	Kesinlikle Katılmıyor um/Katılmı yorum
Belediye başkan adayının benim yaşantımda önem arz eden problemleri, gündemine alması oy verme tercihim olumlu etkiler	200	4,66	95%	4%
Belediye başkan adayının gündemdeki konular üzerine geliştirdiği çözüm önerileri oy verme tercihim olumlu etkiler	200	4,52	91.5%	6%
Belediye başkan adayının ortaya koymuş olduğu projeler ve seçim vaatleri oy verme tercihim olumlu etkiler	200	4,50	92%	7%
Belediye başkan adayının bölgemde bulunan sorunları gündeme getirmesi oy verme tercihim olumlu etkiler	200	4,43	81.5%	6.5%
Şehir içi ulaşım ve otopark hizmetlerinin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	200	4,38	88.5%	10%
Belediyenin sunduğu hizmetlerin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	200	4,21	87%	11.5%
Kentin yaşam kalitesini arttıran projeler oy verme tercihim olumlu etkiler	200	4,16	87.5%	11.5%
Bir sonraki yerel seçimde belediye tarafından gerçekleştirilen hizmetlerin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	200	4,05	81.5%	17%
Belediye başkan adayının meydanlardaki ruh hali oy verme tercihim olumlu etkiler	200	3,90	75.5%	20.5%
Partim veya liderimin almış olduğu bütün kararlar oy verme tercihim olumlu etkiler	200	3,81	71.5%	23%
İnancım ya da siyasal görüşüm oy verme tercihim olumlu etkiler	200	3,73	68%	27.5%
Yerel seçimlerde oy kullanırken adayların tecrübeli olması oy verme tercihim olumlu etkiler	200	3,65	68%	28.5%
İcraatlarını beğenmesem de, adayın ideolojisi oy verme tercihim olumlu etkiler	200	3,51	59%	30.5%

Tablo 4' in devamı

Belediyenin, ödediğim vergilerin karşılığında doğrudan fayda sağlayacağım hizmetleri sunması oy verme tercihim olumlu etkiler	200	3,40	58.5%	39%
Belediye vergilerinin adil olması oy verme tercihim olumlu etkiler	200	3,36	61%	37.5%
Belediye bütçesinin denk olması oy verme tercihim olumlu etkiler	200	3,30	37%	57%
Belediye başkan adayının karakteri oy verme tercihim olumlu etkiler	200	3,21	40.5%	56.5%
Belediyeye ödeyeceğim vergiler artarsa oy tercihim olumsuz etkilenir	200	2,77	36%	57%
Belediye tarafından toplanan vergilerin savurgan bir şekilde harcanması oy verme tercihim olumsuz etkiler	200	2,73	37.5%	57.5%
Seçim zamanlarında belediyelerin vergi tahsilatlarında mükellef lehine esnek davranması oy verme tercihim olumlu etkiler	200	2,70	38.5%	54.5%
Belediyenin topladığı yerel vergilerin az olması (Emlak vergisi, Çevre Temizlik Vergisi vb.) oy verme tercihim olumlu etkiler	200	2,53	31%	64.5%
Adayın mensup olduğu partinin iktidarda olması oy verme tercihim olumlu etkiler	200	2,09	17.5%	77.5%
Belediye tarafından toplanan yerel vergilerin yüksek olması oy verme tercihim olumlu etkiler	200	1,63	5%	90%
Belediye tarafından toplanan harçların yüksek olması oy verme tercihim olumlu etkiler	200	1,59	5%	91.5%

Ölçeğe ilişkin tanımlayıcı istatistikler analiz edildiğinde “*belediye başkan adayının benim yaşantımda önem arz eden problemleri, gündemine alması oy verme tercihim olumlu etkiler*” sorusuna katılımcıların %95’nin ($m=4.66$) **kesinlikle katılıyorum/katılıyorum** yönünde cevap verdiği görülmüştür. Katılımcıların yüksek düzeylerde katıldığını ifade ettikleri sorular sırasıyla şu şekildedir: “*Belediye başkan adayının gündemdeki konular üzerine geliştirdiği çözüm önerileri oy verme tercihim olumlu etkiler*”(91.5%, $m=4.52$). “*Belediye başkan adayının ortaya koymuş olduğu projeler ve seçim vaatleri oy verme tercihim olumlu etkiler*”(92%, $m=4.50$). “*Belediye başkan adayının bölgede bulunan sorunları gündeme getirmesi oy verme tercihim*

olumlu etkiler” (81.5%, m=4.43). Anket soruları içerisinde kesinlikle katılıyorum/katılıyorum yönündeki en yüksek skoru belediye başkan adayının sahip olduğu niteliklerin aldığı görülmektedir. Belediyeler tarafından gerçekleştirilen hizmetlerin kalitesinin seçmenin oy verme tercihini belirleyip belirlemediğine yönelik sorulara verilen cevapların dağılımına bakıldığında ise şu seçmenlerin yüksek düzeyde katıldıkları yönünde cevaplar vermiş olduğu görülmektedir. Hizmet kalitesi ile ilgili sorulara verilen cevapların (kesinlikle katılıyorum/katılıyorum) ortalaması ise şu şekildedir: “Şehir içi ulaşım ve otopark hizmetlerinin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler” (88.5%, m=4.38). “Belediyenin sunduğu hizmetlerin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler” (87%, m=4.21). “Kentin yaşam kalitesini arttıran projeler oy verme tercihim olumlu etkiler” (87.5%, m=4.16). “Bir sonraki yerel seçimde belediye tarafından gerçekleştirilen hizmetlerin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler”(81.5%, m=4.05). Buna karşılık belediyenin vergilendirme sürecine ilişkin seçmen tercihlerini etkileyip etkilemediğine yönelik verilen sorulara ise katılımcıların büyük bir çoğunluğunun **kesinlikle katılmıyorum/katılmıyorum** yönünde olduğu görülmüştür. Örneğin “Belediye tarafından toplanan harçların yüksek olması oy verme tercihim olumlu etkiler” sorusuna katılımcıların sadece %5’i nin katılmakta %95’i ise katılmamaktadır. Bu soru aynı zamanda en düşük ortalamaya sahiptir (m=1.59). Vergilendirmeye ilişkin katılımcıların verdikleri **kesinlikle katılıyorum/katılıyorum** yönündeki cevapların %’leri ise sırasıyla şu şekildedir: “Belediye tarafından toplanan yerel vergilerin yüksek olması oy verme tercihim olumlu etkiler” (5%, m=1.63). “Belediyenin topladığı yerel vergilerin az olması (Emlak vergisi, Çevre Temizlik Vergisi vb.) oy verme tercihim olumlu etkiler” (31%, m=2.53). “Seçim zamanlarında belediyelerin vergi tahsilatlarında mükellef lehine esnek davranması oy verme tercihim olumlu etkiler” (38.5%, m=2.70). “Belediye tarafından toplanan vergilerin savurgan bir şekilde harcanması oy verme tercihim olumsuz etkiler” (37.5%, m=2.73). Bazı sorulara verilen cevaplar ise dikkat çekicidir. Örneğin “Partim veya liderimin almış olduğu bütün kararlar oy verme tercihim olumlu etkiler” sorusuna katılımcıların vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir: **71.5% kesinlikle katılıyorum/katılıyorum, 23% kesinlikle katılmıyorum/katılmıyorum.** “İcraatlarını beğenmesem de, adayın ideolojisi oy verme tercihim olumlu etkiler” sorusuna katılımcıların vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir: **59% kesinlikle katılıyorum/katılıyorum, 30.5% kesinlikle**

katılmıyorum/katılmıyorum. “*İnancım ya da siyasal görüşüm oy verme tercihim olumlu etkiler*” sorusuna katılımcıların vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir: **68% kesinlikle katılıyorum/katılıyorum, 27.5% kesinlikle katılmıyorum/katılmıyorum.** “*Adayın mensup olduğu partinin iktidarda olması oy verme tercihim olumlu etkiler*” sorusuna katılımcıların vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir: **17.5% kesinlikle katılıyorum/katılıyorum, 77.5% kesinlikle katılmıyorum/katılmıyorum.**

Tablo 5

Seçmen tercihlerini etkileyen faktörlerin ortalaması

	Minimum	Maximum	Mean
Hizmet kalitesinin seçmen tercihlerini belirlemesi	1,00	5,00	3,90
Diğer Faktörlerin (ideoloji, din vb.) seçmen tercihlerini belirlemesi	1,00	5,00	3,82
Vergilendirmenin seçmen tercihlerini belirlemesi	1,00	5,00	2,74
Valid N (listwise)			

Anket soruları seçmen tercihlerini etkilemesi açısından ***hizmet kalitesi, vergilendirme ve diğer faktörler*** olmak üzere üç kategori altında toplanmıştır. Bu kategorilere verilen cevapların ortalaması incelendiğinde ilk sırayı genel olarak hizmet kalitesine yönelik sorular oluşturmakta olduğu görülmektedir. Katılımcılar, ortalama 3.90 (***katılıyorum yönündedir***) düzeyinde hizmet kalitesinin seçim süreçlerinde tercihlerini olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. İkinci sırada ise çok az bir farkla ideoloji, parti kültürü, karizmatik lider gibi daha çok belediye başkanına özgü nitelikler yer almaktadır. Diğer faktörlerin seçmen tercihlerini olumlu etkilemesine yönelik sorulara verilen ortalama cevap ise 3.82’dir. Son olarak vergilendirmenin seçmen tercihlerini olumlu etkilemesine yönelik sorulara ise katılımcılar ortalama 2.74 düzeyinde cevap vermişlerdir. Bu verilerden hareketle Çanakkale’de yerel seçimlerde seçmenlerin tercihlerini belirlerken daha çok belediyeler tarafından gerçekleştirilen hizmetlerin kalitesinden ve diğer faktörlerden etkilendiği söylenebilir.

4.2. Normallik Testi

Normallik testinde örneklem sayısı 30 ve daha az ise Shapiro-Wilk testi sonucuna, 30'dan daha fazla örneklem hacmi var ise Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna bakılmaktadır ($n=200>30$). Kolmogorov-Smirnov testinde soruların p değerleri $p=0,000$ olduğu için ölçeğin normal dağılıma sahip olmadığı görülmektedir. ($p=0,000<0,05$) **H_0 :** *Kabul. , H_1 : Red.*

H_0 : *Ölçek normal dağılıma sahip değildir.*

H_1 : *Ölçek normal dağılıma sahiptir.*

4.3. Non-parametrik Test İstatistikleri

Öncelikle ölçeğin normallik sınanması yapılmış ve ölçeğin normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla ölçekte iki değer alabilen değişkenler için Mann-Whitney U testi ve ikiden fazla değer alan değişkenler için ise Kruskal – Wallis H testi uygulanmıştır.

4.3.1. Mann- Whitney Wallis U Testi

Ankette iki değişkene sahip olan cinsiyet ile hizmet kalitesinin belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının ortaya konulmasına yönelik Mann- Whitney U Testi uygulanmıştır.

1 no'lu hipotez

H_0 : *Cinsiyetler arasında belediyenin hizmet kalitesinin, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur.*

H_1 : *Cinsiyetler arasında belediyenin hizmet kalitesinin, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır.*

Tablo 6

Cinsiyete göre belediye hizmet kalitesi algısı

	H_ortalama
Mann-Whitney U	4099,000
Wilcoxon W	9149,000
Z	-2,203
Asymp. Sig. (2-tailed)	,028

% 95 güven düzeyinde incelendiğinde; cinsiyetler arasında belediyenin hizmet kalitesinin, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır (**z**:-2,203,**p**:0,028). Mann-Whitney U test değeri 4099 ve $p=0,028<0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlıdır.**H₀: Red, H₁: Kabul** olur.

2 no'lu hipotez

H₀: Cinsiyetler arasında belediyelerin vergilendirmeye karşı tutumu, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur.

H₁: Cinsiyetler arasında belediyelerin vergilendirmeye karşı tutumu, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır.

Tablo 7

Cinsiyete göre belediye vergi algısı

	V_ortalama
Mann-Whitney U	4950,500
Wilcoxon W	10000,500
Z	-,121
Asymp. Sig. (2-tailed)	,904

% 95 güven düzeyinde incelendiğinde; Cinsiyetler arasında belediyelerin vergilendirmeye karşı tutumu, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur ($z:-0,121, p:0,904$). Mann-Whitney U test değeri 4950,50 ve $p=0,904>0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Yokluk hipotezi red edilemez. **H₀: Kabul, H₁: Red.**

3 no'lu hipotez

H₀: Cinsiyetler arasında diğer faktörlerin (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur.

H₁: Cinsiyetler arasında diğer faktörlerin (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır.

Tablo 8

Cinsiyete göre diğer faktör algısı

	ö_ortalama
Mann-Whitney U	4154,500
Wilcoxon W	9204,500
Z	-2,069
Asymp. Sig. (2-tailed)	,039

% 95 güven düzeyinde incelendiğinde; cinsiyetler arasında diğer faktörlerin (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır($z:-2,069, p:0,039$). Mann-Whitney U test değeri 4154,50 ve $p=0,039<0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlıdır. **H₀: Red, H₁: Kabul.**

4.3.2.Kruskall Wallis H Testi

Ankette ikiden fazla değer alan değişkenlerden eğitim durumu, gelir durumu ve yaş değişkenleri sorularında Kruskall-Wallis H testi uygulanmıştır.

4 no'lu hipotez

H₀: *Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.*

H₁: *Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.*

Tablo 9

Eğitim durumuna göre belediye hizmet kalitesi algısı

	H_ortalama
Kruskal-Wallis H	21,732
Df	2
Asymp. Sig.	,000

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 21,732 ve $p=0,000<0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlıdır(**$p=0,000<0,05$**). **H₀: Red, H₁: Kabul.**

5 no'lu hipotez

H₀: *Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.*

H₁: *Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.*

Tablo 10

Eğitim durumuna göre belediye vergi algısı

	V_ortalama
Kruskal-Wallis H	4,695
Df	2
Asymp. Sig.	,096

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 4,695 ve $p=0,096>0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($p=0,096>0,05$). **H₀: Kabul, H₁: Red.**

6 no'lu hipotez

H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 11

Eğitim durumuna göre diğer faktör algısı

	ö_ortalama
Kruskal-Wallis H	5,377
Df	2
Asymp. Sig.	,068

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 5,377 ve $p=0,068>0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($p=0,096>0,05$). **H₀:Kabul, H₁: Red.**

7 no'lu hipotez

H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 12

Eğitim durumuna göre tutum ölçeği

	ög_ortalama
Kruskal-Wallis H	5,807
Df	2
Asymp. Sig.	,055

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 5,807 ve $p=0,055>0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlı değildir($p=0,055>0,05$). **H₀: Kabul, H₁: Red.**

8 no'lu hipotez

H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 13

Gelir durumuna göre belediye hizmet kalitesi algısı

	H_ortalama
Kruskal-Wallis H	27,401
Df	5
Asymp. Sig.	,000

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 27,401 ve $p=0,000<0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlıdır ($p=0,000<0,05$). **H₀: Red, H₁: Kabul.**

9 no'lu hipotez

H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 14

Gelir durumuna göre belediye vergi algısı

	V_ortalama
Kruskal-Wallis H	7,737
Df	5
Asymp. Sig.	,171

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy

kullanmamaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 7,737 ve $p=0,171>0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlı değildir. ($p=0,171>0,05$). **H₀: Kabul, H₁: Red.**

10 no'lu hipotez

H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 15

Gelir durumuna göre diğer faktör algısı

	ö_ortalama
Kruskal-Wallis H	3,729
Df	5
Asymp. Sig.	,589

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 3,729 ve $p=0,589>0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlı değildir. ($p=0,589>0,05$). **H₀:Kabul., H₁:Red.**

11 no'lu hipotez

H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 16

Gelir durumuna göre tutum ölçeği

	ög_ortalama
Kruskal-Wallis H	13,721
Df	5
Asymp. Sig.	,017

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 13,721 ve $p=0,017<0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlıdır ($p=0,017<0,05$). **H₀: Red, H₁: Kabul.**

12 no'lu hipotez

H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 17

Yaş grubuna göre belediye hizmet kalitesi algısı

	H_ortalama
Kruskal-Wallis H	12,647
Df	5
Asymp. Sig.	,027

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Kruskal-Wallis H değeri 12,647 ve $p=0,027<0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlıdır ($p=0,027<0,05$). **H₀: Red, H₁: Kabul.**

13 no'lu hipotez

H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 18

Yaş grubuna göre belediye vergi algısı

	V_ortalama
Kruskal-Wallis H	3,276
Df	5
Asymp. Sig.	,658

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 3,276 ve $p=0,658>0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlıdır ($p=0,658>0,05$). **H₀: Kabul, H₁: Red.**

14 no'lu hipotez

H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 19

Yaş grubuna göre belediye diğer faktör algısı

	ö_ortalama
Kruskal-Wallis H	2,810
Df	5
Asymp. Sig.	,729

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. Kruskal-Wallis H değeri 2,810 ve $p=0,729>0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlıdır ($p=0,729>0,05$). **H₀: Kabul, H₁: Red.**

15 no'lu hipotez

H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır.

H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.

Tablo 20

Yaş grubuna göre tutum ölçeği

	ög_ortalama
Kruskal-Wallis H	5,559
Df	5
Asymp. Sig.	,352

%95 güven düzeyinde incelendiğinde; Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. Kruskal-

Wallis H değeri 5,559 ve $p=0,352>0,05$ olduğu için istatistiksel açıdan anlamlıdır ($p=0,352>0,05$). **H₀: Kabul, H₁: Red.**

Tablo 21

Yokluk hipotezi ve alternatif hipotezler

Sıra No	Hipotezler	Sonuç
1	H₀: Cinsiyetler arasında belediyenin hizmet kalitesinin, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur. H₁: Cinsiyetler arasında belediyenin hizmet kalitesinin, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır.	H₁:Kabul.
2	H₀: Cinsiyetler arasında belediyelerin vergilendirmeye karşı tutumu, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur. H₁: Cinsiyetler arasında belediyelerin vergilendirmeye karşı tutumu, belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır.	H₀: Kabul.
3	H₀: Cinsiyetler arasında diğer faktörlerin (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi yoktur. H₁: Cinsiyetler arasında diğer faktörlerin (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisi vardır.	H₁: Kabul.
4	H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₁: Kabul.
5	H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₀: Kabul.
6	H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₀: Kabul.
7	H₀: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Eğitim durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₀: Kabul.

Tablo 21' in devamı

8	H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₁:Kabul.
9	H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₀: Kabul
10	H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₀: Kabul
11	H₀: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Gelir durumu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₁:Kabul.
12	H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin hizmet kalitesine göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₁:Kabul.
13	H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, belediyenin vergilendirme tutumunu göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₀: Kabul
14	H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, diğer faktörleri (din, ideoloji, başkan adayının karakteri ve seçim vaatleri vb.) göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₀: Kabul
15	H₀: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmamaktadır. H₁: Yaş grubu farklılık gösteren bireylerin, tutum ölçeğimizi göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanmaktadır.	H₀: Kabul.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Demokrasiyi içselleştirmiş çağdaş toplumların yapı taşını yerel seçimler oluşturmaktadır. Seçim sürecinin en önemli aktörü ise şüphesiz seçmenlerdir. Seçmenlerin bu rolü, seçim mekanizması içinde seçmenlerin kendilerini yönetebilecek temsilcileri hür iradeleri ve oylama mekanizması aracılığı ile yönetime katılmalarını kapsamaktadır. Seçmenler, seçimle iş başına getirdikleri yöneticilerin yaptıkları faaliyetleri değerlendirmek ve seçim sürecinde önceki kullandığı oyunu yenilemek veya geri almak için denetim mekanizması geliştirirler. Seçmenlerin bu siyasal süreçte bir diğer değişle yerel seçimlerde geçmişte verdikleri ya da gelecekte verecekleri kararlarda ne tür bir davranış sergiledikleri maliye disiplininde sıklıkla tartışılmaktadır.

Yerel seçimlerin katılım oranları, seçmen eğilimleri ve tercihleri bakımından genel seçimlerden farklılık göstermektedir. Diğer bir deyişle yerel seçimler, genel seçimlere kıyasla belirli bir bölge içerisinde gerçekleşmektedir. Yerel seçimlerde seçmenler oy verme tercihinde bulunurken sosyolojik, psikolojik ve ekonomik faktörlere göre hareket etmektedir. Sosyolojik faktöre göre seçmen davranışının temelinde bireylerin dinsel bağlılıkları, aile etkisi, sosyo-ekonomik konumları gibi nitelikler ön plana çıkmaktadır. Psikolojik faktörde aile ve sosyal çevre ile ideolojik yönelimler seçmen davranışı üzerinde etkilidir. Ayrıca söz konusu bu faktörde seçmenin partiye duyduğu psikolojik sevgi bağı ön plana çıkmaktadır. Diğer bir deyişle seçmen, siyasi parti, aday ve parti politikaları arasında bağ kurarak seçim tercihinin şekillendirmektedir.

Ekonomik faktörde ise bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederek siyasi tercihte bulunduğu varsayılmaktadır. Yani birey kendisine en fazla fayda sağlayacağını düşündüğü adaya ya da partiye oy vermektedir. Bu bağlamda seçmen tercihinde birey esas alındığından dolayı psikolojik yaklaşım ile ortak yönü bulunmakta ancak bireyin rasyonel hareket etmesinden dolayı her iki yaklaşım birbirinden ayrılmaktadır. Başka bir ifadeyle seçmen subjektif durumlardan kaynaklı parti ya da adaya oy vermemektedir. Seçmen için önemli olan ekonomik rasyonalitesidir. Söz konusu faktörlerden her biri seçmenin oy verme tercihinde etkili olmakla birlikte bazı farklılıkları da beraberinde getirmektedir. Özellikle seçmenlerin geçmiş deneyimleri, yaş, cinsiyet,

gelir durumu, eğitim seviyesi gibi faktörler seçmen davranışlarının belirlenmesi açısından oldukça etkilidir.

Yerel seçimlerde yukarıda belirtilen üç faktörün yanı sıra hizmet kalitesi ve vergileme de seçmen tercihleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Zira seçmen ve belediyeler arasındaki ilişkinin değişmez en temel iki değişkeni vergiler ve kamusal hizmetlerdir. Çünkü yerel seçim dönemlerinde seçmenler kendilerine en az maliyet ile en fazla fayda sağlayacağını düşündüğü belediye başkan adayına oy vermektedir. Belediye başkan adayı ise oylarını arttırabilmek veya yeniden seçilebilmek amacıyla kentin yaşam kalitesini arttıran yerel hizmet ve projelere başvurmaktadır. Yerel hizmet ve projelerin finansmanı ise yerel vergilerden oluşmaktadır. Yerel vergiler belediyeler açısından gelir kaynağı iken, vatandaşlar içinse bir külfet olarak görülmektedir. Bu külfet yerel seçimlerde seçmenin oy verme davranışı üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak etkin rol oynayıp oynamadığı sorusunu akla getirmektedir.

Seçim sürecinde seçmen, siyasi süreçte oy vererek tercihte bulunduğu için seçimin asıl belirleyeni olarak görülmektedir. Seçmenlerin, seçim dönemlerinde ne tür bir davranış sergilediği her seçim döneminde incelenmektedir. Nitekim seçmen davranışının analiz edilmesi, belediye ile seçmenler arasındaki temel ilişkilerin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Seçime giren belediye başkan adaylarının seçmen davranışını öngörmeleri, seçim politikalarının belirlenmesinde kolaylık sağlamaktadır.

Araştırmanın problemini yerel seçimlerde seçmenlerin tercihlerini belirleyen faktörlerin neler olduğu, bu faktörler içerisinde çalışmanın temel bağlamını oluşturan hizmet kalitesi ve vergilemenin önemli bir faktör olup olmadığı, seçmenlerin hangi motivasyonlar ile sandığa gitmeye karar verdikleri soruları oluşturmaktadır.

Çanakkale belediye seçimlerinde yerel kamu hizmetlerinin kalitesinin ve vergilendirmenin seçmen algısı üzerindeki etkisinin değerlendirildiği bu çalışmada anket soruları seçmen tercihlerini olumlu etkilemesi açısından hizmet kalitesi, vergilendirme ve diğer faktörler olmak üzere üç kategori altında toplanmış ve ölçeklerin güvenilir olup olmadığı test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen verilerin %91 oranında güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Analize, katılımcıların demografik özellikleri itibariyle bakıldığında; ankete katılan 200 katılımcının 100'ü kadın, 100'ü ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Cinsiyet

yönünden eşit bir dağılımın söz konusu olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi üniversite olan katılımcıların oranı daha fazladır. Yine ankete katılan katılımcıların yaş grupları sonuçlarına bakıldığında 29-39 yaş, 18-28 yaş ve 51-61 yaş grubunun daha fazla katılım sağladığı görülmektedir. Katılımcıların meslek/konumlarına bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu memur ve esnaflardan oluşmakta ve 5000 TL üzerinde ve 2000-2999 TL arasında gelir düzeyine sahip olan katılımcıların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Anketin demografik kısmında bulunan bir diğer soruda ise katılımcılara son belediye seçimlerinde oy kullanma durumlarına yönelik bir soru sorulmuş ve 185 kişinin oy kullandığı görülmüştür.

Katılımcıların demografik özelliklerinin belediye hizmetlerinin kalitesi, vergilendirmenin ve diğer faktörlerin (ideoloji, din, başkan adayının karakteri, seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy verme tercihi üzerinde etkili olup olmadığına bakıldığında ise ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır;

1. Cinsiyetin, belediyenin hizmet kalitesinin ve diğer faktörlerin (ideoloji, din, başkan adayının karakteri, seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisinin olduğu, vergilendirmeye karşı tutum faktörünün ise oy kullanma durumuna etkisinin olmadığı,
2. Eğitim durumu farklılık gösteren seçmenlerin, belediyenin hizmet kalitesini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisinin olduğu, belediyenin vergilendirme tutumu ve diğer faktörlerin (ideoloji, din, başkan adayının karakteri, seçim vaatleri vb.) ise belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisinin olmadığı,
3. Gelir durumu farklılık gösteren seçmenlerin, belediyenin hizmet kalitesini ve tutum ölçeğini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisinin olduğu, belediyenin vergilendirme tutumu ve diğer faktörlerin (ideoloji, din, başkan adayının karakteri, seçim vaatleri vb.) ise belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisinin olmadığı,

4. Yaş grubu farklılık gösteren seçmenlerin, belediyenin hizmet kalitesini göz önüne alarak belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisinin olduğu, belediyenin vergilendirme tutumu, diğer faktörlerin (ideoloji, din, başkan adayının karakteri, seçim vaatleri vb.) belediye seçimlerinde oy kullanma durumuna etkisinin olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, araştırma bulgularına göre yerel seçimlerde oy kullanırken Çanakkale Belediyesinin sunduğu yerel kamu hizmetlerinin kalitesini göz ardı etmediği söylenebilir (bkz. Tablo 5, katılımcılar ortalama 3,90 düzeyinde cevap vermişlerdir). Yerel vergi algısının ise seçmen tercihi üzerinde oldukça düşük etkisi bulunmaktadır (katılımcılar ortalama 2,74 düzeyinde cevap vermişlerdir). Seçmen davranışlarından biri olan sosyolojik yaklaşımın içerisinde yer alan diğer faktörlere bakıldığında (ideoloji, din, başkan adayının karakteri, seçim vaatleri vb.) yerel seçimlerde seçmen tercihi üzerinde etkisinin önemli bir düzeyde olduğu söylenebilir (katılımcılar ortalama 3,82 düzeyinde cevap vermişlerdir). Sonuç olarak Çanakkale ili merkez ilçede ikamet eden seçmenlerin büyük çoğunluğunun son belediye seçimlerinde hizmet kalitesi ve ideoloji faktörünün etkisinde oy kullandıkları ileri sürülebilir.

KAYNAKÇA

- Abadan, N. ve Yücekök, N. A. (1996). “1961- 1965 Seçimlerinde Büyük Şehirlerde Gelir Durumuna Göre Oy Verme Davranışlarıyla İlgili Bazı Yorumlar”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 21 (04), 103- 117.
- Adaman, F. ve Çarkoğlu, A. (2000). *Türkiye’ de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform*. Acar Matbaacılık: İstanbul.
- Aidt, T. S., Zareh, A., Badalyan, L. ve Heinemann, F. (2015). “Vote Buying Or (Political) Business (Cycles) As Usual?”. *SSRN Electronic Journal*, 23, 1- 53.
- Akalın, G. (1986). *Kamu Ekonomisi*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 554: Ankara.
- Akalın, G. ve Erkişi, K. (2007). “Türkiye’ de Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Geleneksel Oportünist Seçim Çevrimleri Açısından Değerlendirilmesi”. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 89- 116.
- Akcagündüz, E. (2010). Kamu Tercihi Teorisi ve Türkiye Üzerine Olan Etkisi Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 29- 35.
- Akçoraoğlu, A. ve Yurdakul, F. (2004). “Siyasal Ekonomi Açısından Büyüme, Enflasyon ve Bütçe Açıkları: Türkiye Üzerine Bir Uygulama”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59 (1), 1- 25.
- Akdede, S. ve Acartürk, E. (2005). “Türkiye’ de İlçe ve Belediyelerin Optimizasyonu”. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 14 (3), 5- 17.
- Akdeniz, G. (1968). “Vergi Kanunları ve Vergi Anketleri. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları”, (15), 19-32.
- Akdoğan, A. (1993). *Kamu Maliyesi*. Gazi Büro Kitapevi: Ankara.
- Akee, R., Copeland, W., Costello, E. J., Holbein, J. B. ve Simeonova, E. (2018). *Family Income and the Intergenerational Transmission of Voting Behavior: Evidence From an Income Intervention* (No. w24770). National Bureau of Economic Research.

- Akgün, B. (2000). “Türkiye’de Seçmen Davranışı: Partizan Tutumlar, İdeoloji ve Ekonomik Faktörlerin Oy Vermeye Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler M.Y.O Dergisi*, (4), 75-92.
- Akıncı, S. (2014). “Siyasal Katılımın Toplumsal Dinamikleri ve Kitle İletişim Araçları”. *KTU SBE Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 305- 322.
- Akman, Ç. (2018). “Yaklaşım, İlke ve Unsurları Çerçevesinde Mali Yerelleşmeyi Anlamak”. *TESAM Akademi Dergisi*, Yerel Yönetimler Özel Sayısı, 113-140.
- Aktan, C. C. (1993). “Politikada Rant Kollama”. *Amme İdaresi Dergisi*, 26 (4), 119- 136.
- Aktan, C. C. (2011a). “Devlet Mi, Piyasa Mı? Mal ve Hizmetler Hangi Sektör Tarafından ve Hangi Yöntemlerle Sunulmalı?”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3 (1), 96-109.
- Aktan, C. C. (2011b). “Devletin Büyümesi ve Devletin Başarısızlığının Anatomisi”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 29- 49.
- Aktan, C. C. (2012). “Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi Ahlakı”. C. C. Aktan, A. Keskin ve D. Dileyici (ed.), İçinde: *Yeni Maliye. Değişim Açığında Kamu Maliyesi: Yeni Trendler, Yeni Paradigmalar, Yeni Öğretiler, Yeni Perspektifler*. (167- 182). Seçkin Yayınları: Ankara.
- Aktan, C. C. (2019). *Kamu Tercihi İktisadı ve Anayasal Politik İktisat*. Seçkin Yayınevi: Ankara.
- Aktan, C. C. ve Bahçe, A. B. (2013). “Kamu Tercihi Perspektifinden Oyun Teorisi”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 93- 117.
- Aktan C.C. ve Başaran, D. (2020). “Siyasal Karar alma Süreci ve Oylama Yöntemleri”. (ed. Coşkun C. Aktan) *Sosyal Tercih ve Kamu Tercihi Perspektiflerinden Oylama Yöntemleri*, SOİBAD yayınları, 7-14.
- Aktan, C. C. ve Dileyici, D. (2001). “Kamu Ekonomisinde Karar Alma ve Oylama Yöntemleri”. *Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Dergisi*, 1(1), 112- 128.
- Aktan, C. C. ve Dileyici, D. (2009). “Politik Süreçte Eksik Enformasyon Sorunu ve Mali Kararlar Üzerindeki Etkisi: Kamu Tercihi Perspektifi”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 60- 79.

- Aktan, C. C., Ay, H. ve Çoban, H. (2007). “Siyasal Karar Alma Sürecinde Çıkar Grupları”. C. C. Aktan ve D. Dileyici (ed.), içinde: *Modern Politik İktisat: Kamu Tercihi*. (201- 230). Seçkin Yayınları: Ankara.
- Akyıldız, A. (2020). “Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri”. C. C. Aktan (ed.), içinde: *Sosyal Tercih ve Kamu Tercihi Perspektiflerinden Oylama Yöntemleri*, (66- 87), SOBİAD Yayınları.
- Akyol, İ.ve Kara, M. (2019). “Hizmet Ölçeği Artışı ve Kalite Algısı İlişkisi: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 17 (33), 137- 164.
- Aliefendioğlu, Y. (1999). “Siyasal Partiler ve Sivil Toplum Örgütleri”. *Anayasa Yargısı*, 16, 95- 115.
- Alkan, M. (2006). “Türkiye’de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişme Etkileri” *Anayasa Yargısı*, 23, 133-165.
- Alm, J.ve Togler, B. (2006). “Culture Differences and Tax Morale in the United States and Europe”. *Journal of Economic Psychology*, 27 (2), 224- 246.
- Altan, C. (2011). “Eğitim- Siyasal Eğitim İlişkisi: Mersin Örneği”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 313- 329.
- Altan, Ş. ve Atan, M. (2004). “Bankacılık Sektöründe Toplam Hizmet Kalitesinin SERVQUAL Analizi”. *G.Ü. İ.İ.B.F Dergisi*, 1, 17- 32.
- Altıntaş, H. (2003). “Türk Siyasal Sisteminde Siyasal Partiler ve Kentleşmenin Kutuplaşma Sürecine Etkileri”. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (5), 1-31.
- Amacher, R. C. ve Boyes, W. J. (1982). “Unemployment Rates and Political Outcomes: An İcentive for Manufacturing a Political Business Cycle. *Public Choice*, 38 (2), 197-203.
- Ardügen, Y., Toksöz, F., Şen, F. ve Dokur, T. (2016). *Katılımcı Demokrasi: STK’ ları Güçlendirme Önerileri*. Argüden Yönetişim Akademisi Yayınları: İstanbul.
- Arı, A. (2013). “Küreselleşme Sürecinde Fırsatçı Politik İş Çevrimleri Modelinin Geçerliliği: OECD Ülkeleri Örneği”. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 4 (2), 64- 83.
- Arklan, Ü. (2016). “Seçmenlerin Seçim Kampanyalarından Yararlanma Amaçları: 7 Haziran 2015: Genel Seçimler Örneği”. Ş. Balcı (ed.), içinde: *7 Haziran’dan 1*

- Kasım'a Türkiye' de Siyasal İletişim Uygulamaları.* (109-156). Literatürk Academia Yayınevi: Konya.
- Arslan, A. (2002). "Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim". *Maliye Dergisi*, 140 (2), 1- 14.
- Arslaner, H. ve Yavan, S. (2016). "6360 Sayılı Kanunun Getirmiş Olduğu Yerel Kamusal Hizmet Sunum Farklılıkları". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 277- 290.
- Arslaner, H., Şekerci, D. (2014). "Türkiye' de Adalet Hizmetlerinin Niteliği ve Bu Hizmetlerin Bütçe Üzerindeki Yüğü". *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 31- 48.
- Atar, Y. (2006). "Seçim Hukukunun Güncel Sorunları". *Anayasa Yargı Dergisi*, 23, 211- 235.
- Avcı, K. (2015). Siyasal Partilerin Seçim Kampanyaları Faaliyetlerine Karşı Seçmenin İlgi Düzeyleri: 2015 Genel Seçimleri Örneği". *Gümüşhane üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3 (2), 177-205.
- Avrupa Yerel Yönetimler Özellik Şartı. (t.y). Erişim adresi: https://www.tbb.gov.tr/mevzuat/kanunlar/Avrupa_Yerel_Yonetimler_ozerklik_Sarti.pdf
- Aydemir, S. R. (2002). "Türk Yerel Yönetimlerine Yeniden Bir Bakış (2)". *Mevzuat Dergisi*, 5 (50).
- Aydın, K. Özbek, S. (2004). "Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 144- 167.
- Aydın, K. Yıldırım, S. (2012). "Hizmet Sektöründe Servperf Ölçeği ile Hizmet Kalitesinin Belirlenmesi (Sağlık Hizmetleri Sektöründe Bir Uygulama)". *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 33- 52.
- Aydoğan Demirtaş, S. (2017). "Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergiye Karşı Davranışları Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi". *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, (03), 14- 22.

- Balcı, Ş. (2003). “Politik Kampanyalarda İmaj Yönetimi (Genç Parti Örneği)”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, 143-158.
- Balcı, Ş. ve Akar, H. (2010). “Siyasal Bilgilendirmede İletişim Araç ve Yöntemlerinin Önem Düzeyi: 29 Mart Yerel Seçimleri Konya Araştırması”. *Humanities Sciences*, 5 (2), 282- 305.
- Baltacı, C. ve Eke, E. (2012). “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı”. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 115- 126.
- Balyemez, A. S. (2018). “Seçimlerin Kamu Maliyesi Üzerindeki Etkileri ve 2018 Seçimleri”. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(4), 161- 196.
- Banerji, R. ve Farooqi, R. (2013). Evaluation Of Retail Service Quality By Using RSQS Model: A Case Study On Big Baazar Hypermarkets In NCT of Delhi (India). International Conference on Research in Marketing (ICRM).
- Beşballı, S. G. ve Özgür Tarı, M. (2011). “Politik Yozlaşma İle Mücadelede Eğitimin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme”. *Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri*, 23-25 Haziran 2011; Saraybosna Üniversitesi, Bosna Hersek. 2217-2236.
- Boyne, G. A. (2002). “Theme: Local government: Concepts and indicators of local authority performance: An evaluation of the statutory frameworks in England and Wales”. *Public Money and Management*, 22(2), 17-24.
- Buchanan, J. M. (1987). “The Constitution of Economic Policy”. *The American Economic Review*, 77 (3), 243- 250.
- Bulgan, U. ve Gürdal, G. (2005). “Hizmet Kalitesi Ölçülebilir Mi?”. *ÜNAK’05: Bilgi Hizmetlerinin Organizasyonu ve Pazarlanması*, 240- 259.
- Bülbül, H. ve Demirer, Ö. (2008). “Hizmet Kalitesi Ölçüm Modelleri SERVQUAL ve SERVPERF’ in Karşılaştırmalı Analizi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 181- 198.
- Canöz, K. ve Bakan, Ö. (2015). “Türkiye’ de Eğitimli Seçmenin Yerel Seçimlerde Oy Verme Kriterleri”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 483- 508.

- Cansever, N. (2018). “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Eğitiminin Siyasal İlgi ve Katılıma Etkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği”. *Academia Social Sciences Journal*, Special Issue of ASM5, 74- 93.
- Cebeci, İ. (2019). “Politik Konjonktür Teorileri: Literatür Taraması”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(69), 1194- 1203.
- Ceritli, İ. (2002). “Yerel Kent Hizmetlerinin Verimli Sunumu Açısından En Uygun Kent Büyüklüğü ve Türkiye Örneği”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 11 (2), 7- 24.
- Coşkun, B. ve Çetin, M. Ş. (2019). “Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler: Muş Örneği”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (6), 241-255.
- Çalcalı, Ö. (2018). “Kamu Ekonomisi Teorisinde Yerelleşme Rasyoneli Ve Kuşaklar Arası Mali Federalizm Teorilerinin Karşılaştırılması”. *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 2 (1), 21- 42.
- Çanakkale Belediyesi. (t.y.). Misyona, Vizyon ve Temel Değerler. Erişim adresi: <https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1100-kurum-vizyon-ve-misyonu>.
- Çavuşoğlu, H. ve Pekkaya, M. (2015). “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Tercihine Etkisi: Zonguldak Örneği”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10 (3), 91- 115.
- Çetinkaya, Ö. (2017). *Mahalli İdareler Maliyesi*, Ekin Yayınevi: Bursa.
- Çetinkaya, Ö., Korlu, R. K. Ve Eroğlu, E. (2016). “Belediye Hizmetlerinin Kalitesi ve Vatandaşların Algı Düzeyi: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1251- 1273.
- Çetinkaya, Ş. (2018). “Tek Parti Hükümeti Döneminde Seçim Ekonomisi Türkiye Örneği (2002- 2018)”. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 21- 30.
- Çiçek, R. ve Doğan, İ. C. (2009). “Müşteri Memnuniyetinin Artırılmasında Hizmet Kalitesinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: Niğde İli Örneği”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 11(1), 199- 217.

- Çinko, L. (2006). “Seçmen Davranışları İle Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri ve Türkiye Üzerine Genel Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61 (1), 104- 116.
- Damlapınar, Z. ve Balcı, Ş. (2005). “Seçmenin Zihnindeki Aday İmajını Belirleyen Etkenler: 28 Mart 2004 Yerel Seçimleri Alan Araştırması”. *Selçuk İletişim Dergisi*, 4(1), 58- 79.
- Daştan, İ. ve Delice, M. E. (2015). “Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği”. *International Journal Of Social Science*, (32), 203- 223.
- Dayar, H. (2002). “Türkiye’ de Yönetimlerarası Mali İlişkilerin Düzenlenmesi, Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 1- 17.
- Demir, İ. C. (2013). “Seçmen Tercihlerinin Oluşumunda Vergi Propagandası: Ampirik Bir Çalışma”. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 37- 55.
- Demir, İ. C. (2016). “Vergilemede Fayda İlkesi Bağlamında Sosyal Güvenlik Primlerine Bakış: Türkiye Örneği”. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 57- 66.
- Demir, İ. ve Berksoy, T. (2017). “Politik Vergi Çevrimleri: Türkiye’de Vergi Gelirleri ve Vergi Yüğü Üzerinde Politik Etkiler (1945-2014)”. *Journal of Life Economics*, 4 (2), 103-124.
- Demirel, E. T., Yatkın, A., Düşükcan, M., Derin, N., Çakınberk, A. ve Güven, M. (2012). *Seçmen Gözüyle; Belediye Başkanlarının Liderlik Özellikleri, Belediye Hizmet Kalitesi ve Seçmen Bağlılığı Etkileşimi: Trb- 1 Bölgesi İl Merkezi Belediyeleri Örneği*. Tübitak Projesi: Elazığ.
- Demirel, E. T., Yatkın, A., Düşükcan, M., Derin, N., Çakınberk, A. ve Güven, M. (2013). “Vatandaşların Belediye Hizmet Kalitesi Algılamaları Üzerinde Belediye Başkanlarının Liderlik (Hükümdar/ Hizmetkar) Özelliklerinin Belirleyiciliği: Trb-1 Bölgesi Örneği”. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 22(2), 45- 81.
- Demirel, E., Yatkın, A., Düşükcan, M., Derin, N., Çakınberk, A. ve Güven, M. (2013). “Seçmen Görüşlerine Göre Belediye Hizmet Kalitesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 22 (3), 31- 52.

- Devebakan, N. ve Aksaraylı, M. (2003). “Sağlık İşletmelerinde Algılanan Hizmet Kalitesinin Ölçümünde SERVQUAL Skorlarının Kullanımı ve Özel Altınordu Hastanesi Uygulaması”. *DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 38- 54.
- Doğan, A. (2017). “Sosyal İlişkilerin Türk Seçmenin Siyasal Davranışına Etkisi”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (46), 172- 200.
- Doğan, A. ve Göker, G. (2010). “Yerel Seçimlerde Aday Merkezli Siyasal Reklamlar (Elazığ Örneği)”. *Humanities Sciences*, 5 (3), 384- 397.
- Doğan, A. ve Göker, G. (2017). “Mitingler ve Seçmenler Üzerindeki Etkisi: 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği”. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (2), 146- 162.
- Downs, A. (1957). “An Economic Theory Of Political Action In A Democracy”. *The Journal Of Political Economy*, 65(2), 135- 150.
- Dökmen, G. ve Ova, C. (2016). “Vergilerin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi: Sakarya İli Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 20- 37.
- Duygun, A. ve Menteş, A. (2016). “Müşterilerin Sosyo-Demografik Özellikleri ile Hizmet Kalitesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: AVM’ lerde Bir Uygulama”. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 20- 27.
- Edizdoğan, N. (2000). *Kamu Maliyesi 2 (Kamu Gelirleri ve Vergi Teorisi)*. Ekin Kitabevi: Bursa.
- Egeli, H. Diril, F. (2012). “Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Mali Özerklik ve Vergilendirme Yetkisi”. *Sayıştay Dergisi*, 84, 25- 44.
- Ekmen, S. ve Fırat, M. (2017). “Seçim Sistemlerinin Hükümetlere Etkisi”. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 461- 474.
- Elinder, M., Jordahl, H. ve Poutvaara, P. (2015). “Promises, Policies And Pocketbook Voting”. *European Economic Review*, 75, 177- 194.
- Ene, S. ve Atar, A. (2010). “Eğitim Kurumlarında Hizmet Kalitesinin Ölçümü ve Bir Özel İlköğretim Okulunda Uygulama”. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 9 (33), 99-108.

- Erdoğan, İ. E. (2012). “Üniversite Öğrencilerinin Oy Verme Davranışlarında Etkili Olan Faktörlere Yönelik Bir Araştırma”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 55-70.
- Erkan, R. ve Bağlı, M. (2005). “Diyarbakır’ da Seçmen Davranışının Oluşmasında Yerel Medyanın Rolü”. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi*, 3(4), 181- 196.
- Eroğlu, E. (2020). *Devletin Tarihsel Gelişimi Bağlamında Devlet Bütçesinin Ekonomi Politikası: Türk Bütçesinin Analizi*. Dora Yayıncılık: Bursa.
- Ersöz, S., Pınarbaşı, M., Türker, A. K. ve Yüzükırmızı, M. (2009). “ Hizmet Kalitesi Servqual Metodu ile Ölçümü ve Analizi: Öğrenci Evi Uygulaması”. *Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, 1 (1), 19- 27.
- Eryılmaz, F. (2017). “Politik Konjonktür Teorilerine Farklı İki Yaklaşım”. *The Journal of Academic Social Sciences (Asos Journal)*, 5(61), 112-123.
- Eryiğit, B. H. (2013). “Yerel Mal ve Hizmetlerin Kapsamındaki Değişimin İktisadi Açından Değerlendirilmesi”. *Mevzuat Dergisi*, 16 (181).
- Esener, S. Ç (2019). “Mali Özerklik ve Mali Tevzin Açısından Yerel Yönetim Vergi Gelirlerinin Kişi Başı Gelir ve Ekonomik Büyüme ile Karşılıklı Nedensellik İlişkisi: Seçilmiş OECD Üyesi Ülkelerde Mali Yerelleşme Üzerine Bazı Çıkarımlar”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 11(20), 1- 28.
- Filiz, Z. (2011). “Servqual Yöntemiyle Yurt İşletmesinde Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi”. *International Journal of Research and Development*, 3 (1), 38- 49.
- Fjeldstad, O. H. (2001). “Intergovernmental Fiscal Relations In Developing Countries”. *A Review Of Issues, WP*, (11), 1- 16.
- Fowler, J. H. ve Dawes, C. T. (2008). “Two Genes Predict Voter Turnout”. *Forthcoming In Journal of Politics*, 70 (3), 1- 40.
- Franzese, R. J. ve Jusko, K. L. (2006). “Political-Economic Cycles”. *Oxford Handbook of Political Economy*, 545-564.
- Gencer, N. (2016). “Çorum’da Dindarlık- Seçmen Tercihi İlişkisi”. *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu*, 28- 30 Nisan, Çorum, 409- 426.

- Genç Yılmaz, S. ve Süloğlu, D. (2016). Politika- Ekonomi İlişkileri Üzerine Teorik Yaklaşımlar: Politik Konjonktür Teorileri. *II. Conference Full- Paper Proceedings Book*, 5-6 Aralık 2016, Girne Amerikan Üniversitesi, Kıbrıs, 247- 263.
- Glass, J., Bengtson, V. L. ve Dunham, C. (1986). Attitude similarity in three-generation families: Socialization, status inheritance, or reciprocal influence? *American Sociological Review*, 51(5), 685–698.
- Gökbunar, R. (1997). “Kamu Finansmanında Demokratikleşme ve Ekonomik Anayasa Örneği”. Prof. Dr. Şükrü Postancıoğlu’ na Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1- 9.
- Gökçe, O., Akgün, B. ve Karaçor, S. (2002). “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2 (4), 1- 44.
- Gökçek, A. G. ve Gülşen, M. A. (2018). “Vergilemede Demokrasi Mücadelesi: Seçmen Versus Mükellef: Kişisel Gelir Vergisi Bağlamında Bir İnceleme”, 2. *Uluslararası Ekonomi Araştırmaları ve Finansal Piyasalar Kongresi*, 12-13-14 Nisan 2018, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi; Nevşehir. 270- 281.
- Güçdemir, Y. ve Göksu, O. (2018). “Sosyal Medyanın Siyasal İletişim Aracı Olarak Kullanımı: Barack Obama’nın 2012 Başkanlık Seçim Kampanyası İle Recep Tayyip Erdoğan’ın 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçim Kampanyasının İncelenmesi”. F. Aydoğan (ed.), içinde: *İletişim Çalışmaları*. (45-61). Der’in Yayınları: İstanbul.
- Güler, C. (2016). *Dünden Bugüne Uluslararası Sendikal Hareket: Yeni Arayışlar ve Sendikal Stratejiler*. NotaBene Yayınları: İstanbul.
- Güllüpunar, H. (2012). “Seçim Kampanyalarında Yüz- Yüze İletişim Tekniği Olarak Canvassing: 2011 Seçim Kampanyaları Bağlamında Gümüşhane Araştırması”. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7 (2), 82- 96.
- Güngör, K. (2011). *Küresel Kriz Mali Kural ve Türkiye*. Nobel Yayınları: Ankara.
- Güz, N., Kocabaş, O. ve Yanık, H. (2018). “Kamuoyu Araştırmaları ve 16 Nisan Referandumu”. *İletişim ve Araştırma Dergisi*, 47, 1- 19.

- Haller, W. W. (1977). Kamu Harcamaları Kuramı Üzerinde Düşüncüler. B. Ataç ve E. Ataç (çev.). *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, 13 (1), 255- 267.
- Hankla, C. R. (2009). “When Is Fiscal Decentralization Good For Governance?”. *Publius: Journal of Federalism*, 39 (4), 632- 650.
- Haydaroglu, C. ve Korkmaz, F. (2020). “Ekonomi Politikalarının Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7 (12), 60-83.
- Hepaksaz, E. (2007). “Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Teorisi Perspektifinden Anayasal Mali Reform”. *Finans Politik& Ekonomik Yorumlar*, 44(514), 89- 109.
- İnce, M. ve Şahin, K. (2011). “Belediye Hizmetlerinde Vatandaş Memnuniyeti Ölçümü: Selçuklu Belediyesi Örneği”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11 (21), 1-22.
- İpek, S. (2016). *Türkiye’ de Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı*, Ekin Yayınevi: Bursa.
- İpek, S. (2017). *Kamu Maliyesi*. Paradigma Akademi Yayınları: Çanakkale.
- İpek, S. Kaynar, İ. (2009). “Vergiye Gönüllü Uyum” Konusunda Çanakkale İline Yönelik Ampirik Bir Çalışma”. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16 (1), 173- 190.
- Kalender, A. (2003). “Seçmenin Karar Sürecinde İletişim Araç ve Yöntemlerinin Önemi Üzerine Bir Araştırma”. *Selçuk İletişim Dergisi*, 2 (4), 30- 41.
- Kalender, A. (2007). “Siyasal İletişim Tekniği Olarak Canvassing ve Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri”. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5 (1), 144- 155.
- Kanca, C. (2016). “Seçim Çevrimleri Teorileri Üzerine Bir Literatür Taraması”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(13), 397- 420.
- Karaçor, S. ve Zengin Çelebi, E. (2012). “Seçim Kampanyalarında Kullanılan Vaatlerin Kaynağının Seçmenler Tarafından Bilinirliği Üzerinde Bir Araştırma: Konya Örneği”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (28), 89- 102.
- Karaçor, Z. ve Saraç, T. B. (2004). “Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorileri Çerçevesinde Seçim Ekonomisi Kavramı ve (1980-2004) Dönemi Türkiye Uygulaması”. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 7(1-2), 101- 118.

- Karagöl, E. T. ve Dama, N. (2015). “Partilerin Vaatleri Seçim Sonuçlarını Nasıl Etkiler?”. *Seta Perspektif*, (101), 1- 5.
- Kavas, A. (2017). “Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle Ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği”. *Mülkiyet Dergisi*, 41(4), 75- 112.
- Kavas, A. (2020). *Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışları*. İdeal Kent Yayınları: Ankara.
- Kayiran, M. (2013). “Kamu Malları: Piyasa Başarısızlığı Mı Teorilerin Başarısızlığı Mı?”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(4), 147- 184.
- Keser, A. ve Kılıç, B. (2019). “Seçim Sistemleri ve Kültür Boyutları: OECD ve AB Ülkeleri Örneği”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 11 (21), 487-506.
- Kesik, A. (2005). “Yönetimler Arası Mali İlişkiler ve Türkiye Uygulaması”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5 (10), 75- 103.
- Kılıç, B. ve Eleren, A. (2010). “Termal Otel İşletmelerinde Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (3), 119- 142.
- Kışlalı, A. T. (1976). Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etkenleri (Bir Alan Araştırması). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 31 (1), 117- 130.
- Kızılboğa, R. (2012). “Kamu Tercihi Ve Anayasal İktisat Teorilerinin Değerlendirilmesi”. *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 91- 109.
- Kızılboğa, R., Alıcı, O. (2013). “Türkiye’ de Kırsal Alan Belediyeciliği ve Büyükşehir Belediyelerinde İl Mülki Sınırı Uygulaması”. *Türk İdare Dergisi*, 476, 353- 381.
- Kitapçı, H., Yıldırım, A. ve Çömlek, O. (2011). “Grönross Modeline Göre Bankacılıkta Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti, Sadakati ve Davranışsal Niyete Etkisi”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (26), 177- 195.
- Kitapçıoğlu, T. (2013). “Baskı Grupları ve Demokrasi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 106, 357-392.

- Koç, İ. (2015). “Politik Konjonktür Teorileri Çerçevesinde 1990 Sonrası Türkiye’ de Maliye Politikalarının Değerlendirilmesi (1990- 2015)”. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 39- 57.
- Koçoğlu, C. Aksoy, R. (2012). “Hizmet Kalitesinin Servperf Yöntemi ile Ölçülmesi: Otobüs İşletmeleri Üzerinde Bir Uygulama”. *Akademik Bakış Dergisi*, 29, 1- 20.
- Korlu, R. K. (2019). Türkiye’ de Belediyelerde Optimum Büyüklüğün Bütçe ve Verimlilik Açısından Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, 231- 246.
- Korlu R. K. ve Çetinkaya, Ö. (2015). “Türkiye’deki Belediyelerin Mali Özerkliğinin Öz Gelirler Bağlamında Analizi ve Değerlendirilmesi”. *Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 95-111.
- Kozak, M. Aydın, B. (2018). Grönross Hizmet Kalitesi Modeli: Otelcilik Alanyazını Üzerinden Bir Değerlendirme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 175- 184.
- Kuşat N. ve Dolmacı, N. (2011). “Kamu Tercihi Teorisi Çerçevesinde Seçim Ekonomisi Kavramının Değerlendirilmesi”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 129- 146.
- MacRae, C. D. (1977). “A Political Model of the Business Cycle”. *Journal of Political Economy*, 85(2), 239- 263.
- McFarland, D. A. ve Thomas, R. J. (2006). “Bowling Young: How Youth Voluntary Associations Influence Adult Political Participation”. *American Sociological Review*, 71 (3), 401- 425.
- Meloche, J. P., Vaillancourt, F. ve Yılmaz, S. (2004). “Decentralization Or Fiscal Autonomy? What Does Really Matter? Effects on Growth and Public Sector size in European Transition Countries”. Policy Research Working Paper Series 3254, the World Bank.
- Musgrave, P. B. (1991). “İdarelerarası Mali İlişkilerin Prensipleri, Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasındaki Mali İlişkiler”. *VII. Türkiye Maliye Sempozyumu*, 23 - 25 Mayıs 1991, Marmara Üniversitesi; Marmaris.

- Musgrave, R., (1959), *The Theory of Public Finance A Study in Public Economy*, Tata-McGraw-Hill Book Company.
- Mutlu, A. (2009). *Tanzimattan Günümüze Türkiye’ de Vergileme Zihniyetinin Gelişimi*. Maliye Bakanlığı SGB Yayınları: Ankara.
- Nadaroğlu H. (1963). “Mali Tevzin Bazı Kamu Gelirlerinin Paylaşılması”. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (9), 1- 14.
- Nadaroğlu, H. (1996). *Kamu Maliyesi Teorisi*. Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.: İstanbul.
- Nadaroğlu, H. (2000). *Kamu Maliyesi Teorisi*. Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.: İstanbul.
- Nadaroğlu, H. ve Keleş, R. (1991). Merkezi İdare İle Mahalli İdareler Arasındaki Mali İlişkilerin Dünyü Ve Bugünü (Türkiye Örneği). *VII. Türkiye Maliye Sempozyumu*, 23 - 25 Mayıs 1991, Marmara Üniversitesi; Marmaris.
- Namazcı, E. (2018). “Yerleşim Yeri Seçiminde Etkili Olan Faktörler: İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Örneği”. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (14), 165- 170.
- Negiz, N. (2007). “Seçmen Davranışında Sosyo- Ekonomik Bir Faktör: Yaş”. *Yerel Siyaset Dergisi*, 2 (23), 52- 54.
- Negiz, N. ve Akyıldız, F. (2012). “Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 171- 199.
- Nişancı, Ş. ve Özdemir, A. (2017). “Dünyada Uygulanan Seçim Sistemleri Işığında Türkiye İçin Alternatif Seçim Sistemi Önerileri”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 723-745.
- Nordhaus, W. D. (1975). “The Political Business Cycle”. *The Review of Economic Studies*, 42(2), 169- 190.
- Nordhaus, W. D., Alesina, A. ve Schultze, Charles L. (1989). “Alternative Approaches to the Business Cycle”. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2, 1- 68.
- Oktayer, N. (2010). *Kamu Maliyesi*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi: İstanbul.

- Okumuş, A. ve Duygun, A. (2008). “Eğitim Hizmetlerinin Pazarlamasında Hizmet Kalitesinin Ölçümü ve Algılanan Hizmet Kalitesi ile Öğrenci Memnuniyeti Arasındaki İlişki”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 17- 38.
- Okumuş, A. Yaşın, B. (2007). “Yapı Market Müşterilerinin Hizmet Kalitesi Değerlendirmelerine Göre Pazar Bölümlerinin İncelenmesi”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28, 87- 106.
- Onur, S. (2002). “Politik Bütçe Döngüleri ve Türkiye Ekonomisi (1975- 2000)”. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 21(2), 85- 126.
- Organ, İ. ve Yegen, B. (2013). “Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği.” *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 27 (4), 241- 271.
- Ökmen, M. Çağatay, U. (2014). “Kamu Hizmeti- Yerel Hizmet İlişkisi ve Açılımları Üzerine Notlar”. *Yerel Politikalar Dergisi*, (6), 77- 104.
- Özbudun, E. (1995). “Seçim Sistemleri ve Türkiye”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44 (1), 521-539.
- Özcan, G. ve Yazar, H. (2018). “Tıkanabilir Kamusal Malların Teorik Çerçevesi”. *Journal Of Social And Humanities Sciences Research*, 5 (24), 1686- 1694.
- Özer, M. A. (2015). “Yerel Yönetim Merkezi Yönetim İlişkilerinde Gelir Bölüşümü Sorunu ve Türkiye’ deki Son Durumun Değerlendirilmesi”. *Türk İdare Dergisi*, 481, 525- 558.
- Özgül, B. (2019). “Siyasi Partilerde Yandaşların Liderlik Beklentilerini Etkileyen Sosyal Faktörler”. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 60- 88.
- Özhan, M. ve Karataş, S. (2019). “Belediye Başkan Adayı Profili Üzerine Çalışma: Siirt Örneği”. *EKEV Akademi Dergisi*, 23 (78), 331- 350.
- Özkan, F. ve Tarı, R. (2010). “Türkiye’ de 1980 Sonrası Seçim Dönemlerinin Politik Konjonktürel Dalgalanmaları Teorisi Çerçevesinde Analizi”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 0(36), 223- 238.
- Öztürk, M. ve Şahin, L. (2008). “Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye’ deki Durumu”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (54), 3-29.

- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. Ve Berry, L. L. (1985). "A Conceptual Model Of Service Quality And Its Implications For Future Research". *Journal Of Marketing*, 49 (4), 41- 50.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. Ve Berry, L. L. (1988). "SERVQUAL: Multiple- Item Scale For Measuring Consumer Perceptions Of Service Quality". *Journal Of Retailing*, 64(1), 12- 40.
- Peker, Ö, (1996). "Belediye Yönetimlerinde Kalite Üretimi". *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 5 (2), 15-23.
- Persson, M. (2013). "Is the Efefct of Education on Voter Turnout Absolute or Relative? A Multi-level Analysis of 37 Countries". *Journal of Elections Public Opinion and Parties*, 23 (2), 111-133.
- Prud'homme, R. (1991). "Adem-İ Merkeziyet (Yerinden Yönetim). Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasındaki Mali İlişkiler." VII. *Türkiye Maliye Sempozyumu*, 23 - 25 Mayıs 1991, Marmara Üniversitesi; Marmaris.
- Quintelier, E. (2015). "Intergenerational Transmission of Political Participation İntention". *Acta Politica*, 50 (3), 279-296.
- Reichley, J. (2000). *The Life Of The Parties: A History Of American Political Parties*. Rowman & Littlefield: Lanham,MD.
- Remmer, K. L. (1993). "The Political Economy Of Elections İn Latin America, 1980-1991". *American Political Science Review*, 87(2), 393-407.
- Rogoff, K. (1987). "Equilibrium Political Budget Cycles". *Nber Working Paper Series*, 1-37.
- Sağbaşı, İ. ve Saruç, N. T. (2003). "Vergi Politikalarının Seçmenlerin Parti Tercihi Üzerindeki Etkisi: Ankete Dayalı Bir Çalışma". *Vergi Sorunları Dergisi*, 130, 130-146.
- Sağbaşı, İ. ve Saruç, N. T. (2010). *Vergi Teorisi*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi: İstanbul.
- Sakal, M. (1996). "Kamu Tercihi Teorisinin Gelişmesinde Kamu Tercihi Teorisinin Etkisi". *D.E.Ü. İ. İ. B. F. Dergisi*, 11(1), 1- 14.

- Sakal, M. (1998). “Siyasal Karar Alma Sürecinde Yer Alan Aktörler ve Roller”. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 13(1), 211- 230.
- Salomi, G. G. E., Miguel, P. A. C. ve Abackerli, A. J. (2005). “Servqual X Servperf: Comparação Entre Instrumentos Para Avaliação Da Qualidade De Serviços Internos”. *Gestao & Produção*, 12(2), 279- 293.
- Sarlamanov, K. ve Jovanoski, A. (2014). “Models of Voting”. *International Refereed Research Journal*, 5 (1), 16-24.
- SDAM. (2018). “Siyasi Nitelikli Kamuoyu Araştırmaları ve Türkiye’ de Son Seçimler”. Haziran, http://sdam.org.tr/image/foto/2018/07/01/Siyasi-Nitelikli-Kamuoyu-Arastirmalari-ve-Turkiyede-Son-Secimler_1530470242.pdf.
- Serim, N. (2015). “Gönüllü Vergi Uyumunu Arttırmada Kamu Otoritesinin Düzenleyici Rolünün ve Mükellef Çevresinin Önemi: Sıralı Probit Model Yaklaşımı”. *AKÜ İİBD Dergisi*, 17(1), 141- 156.
- Sezgin, Ş. (2007). “Ekonomik Oy Verme Teorisi: Türkiye Örneği (1998- 2003)”. *Amme İdaresi Dergisi*, 40(2), 21- 38.
- Sezgin, Ş. ve Sezgin, S. (2017). “Politik Bütçe Döngüleri ve Türkiye’de Seçimler”. *Journal Of Life Economics*, 4(2), 17-34.
- Shi, M. ve Svensson, J. (2006). “Political Budget Cycles: Do They Differ Across Countries and Why?”. *Journal of Public Economics*, 90, 1367- 1389.
- Sırma, E. ve Parlak, İ. (2020). “Türkiye’de Popülizm- Demokrasi İlişkisi: 24 Haziran Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Memleket Siyaset Yönetimi*, 15 (33), 141- 180.
- Sönmez, S. (1987). *Kamu Ekonomisi Teorisi (Kamu Harcamalarında Etkinlik Arayışı)*. Teori Yayınları: Ankara.
- Şeker, M. (2010). *Kamu Maliyesi*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi: İstanbul.
- Şentürk, S. H. (2017). “Vergilemede Fayda İlkesine İlişkin Geleneksel ve Modern Yorumların Karşılaştırmalı Analizi”. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 6(11), 1- 16.

- Tan, M., Çiçek, Y. ve Koçar, H. (2015). “Siyasi Partiler ve Türkiye’ de Parti İçi Demokrasi Sorununa İlişkin Çözüm Önerileri”. *Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 347- 366.
- Taşkın, Y. (2010). “Vergi Psikolojisi ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (54), 67-90.
- Tekinbaş, E. ve Dikeç, Ü. (1991). “Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasındaki Mali İlişkilerin Dünü ve Bugünü (Türkiye Örneği)” Yorum. VII. *Türkiye Maliye Sempozyumu*, 23 - 25 Mayıs 1991, Marmara Üniversitesi; Marmaris.
- Tenn, S. (2007). “The Effect of Education on Voter Turnout”. *Political Analysis*, 446-464.
- Teyyare, E. ve Avcı, M. (2016). “Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışları: 2014 Yerel Seçimleri ve Zonguldak ili Örneği”. *Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 51-76.
- Teyyare, E. ve Keskin, E. (2017). “Yerel Yönetimlerde Optimum Hizmet Alanı Ölçütü: Türkiye’deki Büyükşehir Belediyeleri Üzerine Bir Değerlendirme”. In *Third Sarajevo International Conference* (p. 345).
- Tiebout, C. M. (1956), “A Pure Theory of Local Expenditures”. *Journal of Political Economy*, 64(5), 416-424.
- Topal, A. K. (2010). “Belediyelerin Özgelirlerinin Artırılmasında Vergilendirilme Yetkisi: Ülkeler Arası Bir Karşılaştırma”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18 (3-4), 119- 132.
- Topal, B., Şahin, H. ve Topal, B. (2019). “Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: Simav Belediyesi Örneği”. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 5-13.
- Tortop, N. (1995). “Yerel İdarelerde Büyüklük Ölçütleri”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 4(6), 21- 25.
- Tortop, N. (1999). *Mahalli İdareler*. Yargı Yayınları: Ankara.
- Tullock, G. (2008). Kamu Tercihi. Coşkun Can Aktan (çev. ve ed.). içinde: Anayasal İktisat, (74-82), *Sosyal Bilimler Araştırmalara Derneği (SOBIAD)*.

- Tuncer, C. (2007). Mahalli İdarelerin Hizmet Sunumunda Etkinlik: Salihli Belediyesi Jeotermal Örneği. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 91-108.
- Tunçer, M. (2002). “Hükümet- Birey İlişkilerinin Vergi Uyumuna Etkisi ve Türkiye”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(3), 107- 128.
- Tunçer, M. ve Arıman, Y. (2015). “Aile ve Çevre, Genel Ekonomik Görünüm ve Vergi Faktörlerinin Seçmenlerin Siyasi Tercihleri Üzerindeki Etkisi: Trabzon İli Örneği”. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (1), 268-283.
- Turan, E. ve Temizel, M. (2015). “Din ve Siyaset İlişkisi Bağlamında Oy Verme Davranışı: Niğde Bölgesinde Bir Araştırma”. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7, 86- 99.
- TÜGİAD. (1986). *2000’ li Yıllara Doğru Türkiye’nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: XVIII- Seçim Sistemi*. Simge Ofis Matbaacılık: İstanbul.
- Türk, H.S. (2006). “Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih”. *Anayasa Yargısı*, 22 (1), 75- 113.
- Türk, Z. (2009). “Denetim Firmalarının Sunduğu Hizmetlerin Kalitesi, Müşteri Tatmini ve Sadakati: SERVPERF Ölçeği”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (1), 399- 416.
- Türkoğlu, İ. (2014). Belediyelerde Vergilendirme Yetkisi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15 (1), 421- 432.
- TÜSİAD (2002). “Karma Seçim Sistemi ve Siyasal İstikrar”, *Yayın No. TUSİAD-T/2002-12/326*.
- Usta, R. ve Memiş, L. (2009). “Belediyelerde Hizmet Kalitesinin Seçmen Bağlılığı Üzerinde Etkisi”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 20-37.
- Usta, R. ve Memiş, L. (2010). “Belediye Hizmetlerinde Kalite: Giresun Belediyesi Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2), 333-355.

- Usta, R. ve Memiş, S. (2009). “Hizmet Kalitesi ve Marka Bağlılığı Arasındaki İlişki Üzerine Müşteri Tatminin Aracılık Etkisi”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23 (4), 87- 108.
- Uysal, B. (1984). *Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi: İki Çimento Fabrikası Örneğinde Bir Deneme*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları: Ankara.
- Uzun, T. (2009). “Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Kuramı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Sosyal Bilimler ve Beşeri Araştırmalar Dergisi*, (23), 1- 27.
- Ünal Aydoğan, B. (2016). “Oy Verme Davranışı Modelleri”. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 6 (15), 95- 119.
- Ünlükaplan, İ. (2003). “Kolektif Karar Alma Sürecinde Temel Sorunlar”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (11), 16-34.
- Ünsalan, M. (2016). “Hizmet Kalitesi Ve Perakende Hizmet Kalitesi Ölçekleri Üzerine Literatür Taraması”. 2. *Uluslararası Çin’den Adriyatik’e Sosyal Bilimler Kongresi*, Kongre Kitabı, İktisat- Turizm- İşletme Bilimleri Özel Sayısı, 5- 7 Mayıs 2016, 110- 121.
- Yereli, A. B. ve Ata, A. Y. (2011). “Vergi Adaletine Ulaşma Yöntemleri Çerçevesinde Fayda İlkesinin Teorik Açından Değerlendirilmesi”. *Maliye Dergisi*, (161), 21- 32.
- Yetkin, H. (2013). “Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Arasındaki Mali İlişkide Belediyelerin Rolü: Karşılaştırmalı Bir İnceleme”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 77-92.
- Yıldırım, M. (2014). “Parti Aday Tercihlerinin Seçmen Davranışına Etkisi 2009 Yerel Seçimleri Uşak İli Örneği”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 15- 38.
- Yılmaz, V. ve Filiz, Z. (2007). “Servgual Yöntemiyle Yükseköğretimde Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 299- 316.
- Yılmaz, V. ve Oy, B. (2014). *Türkiye’de Gençler ve Siyasi Katılım: Sosyo-Ekonomik Statü Fark Yaratıyor mu?*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 463: İstanbul.

- Yılmaz, V., Filiz, Z., ve Yaprak, B. (2007). “Servqual Yöntemiyle Yükseköğretimde Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi”. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 7(2). 299- 316.
- Yurdigül, Y. (2013). “Yerel Siyasette Temsil Sorununu Aşma Stratejisi Olarak Kadın Siyasetçilerin Medyayı Kullanım Biçimleri (Erzurum Örneği)”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 37-52.
- Yücekök, A. (1987). *Siyasetin Toplumsal Tabanı*. Anadolu Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: Ankara.
- Yücel, N., Yücel, A. ve Atlı, Y. (2012). “Belediyelerin Sunduğu Hizmetlerde Vatandaş Memnuniyeti: Elazığ Örneği”. *Electronic Journal of Vocational Collages*, 2 (2), 31-41.
- Yücel, A. S., Atay, A. ve Korkmaz, M. (2016). *Türkiye’ de Yerel Yönetimler ve Spor Hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayınevi.

EKLER

EK 1

TÜRKİYE MÜLKİ İDARE HARİTASI

R.SAYGILI 2017

EK 2
ANKET FORMU

Bu anket formu, Çanakkale Belediye seçimlerinde belediye tarafından gerçekleştirilen hizmetlerinin kalitesinin ve belediye tarafından toplanan vergilerin seçmen algısı üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Size özel bilgilerin gizli tutulacağı araştırmamıza zaman ayırdığınız ve görüşlerinizi paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Erdal Eroğlu
Yüksek Lisans Öğrencisi Elif Avcı

1) Cinsiyetiniz:

- 1) Erkek 2) Kadın

2) Eğitim durumunuz? (Okur-yazar olmayanlara uygulanmayacak)

- 1) İlköğretim 2) Lise 3) Üniversite

3) Mesleğiniz/konumunuz nedir?

- 1) Memur 2)Yönetici – Müdür 3) İşçi
4) Çiftçi 5) Esnaf 6) Doktor – Mühendis vb.
7) İşveren 8) Emekli 9) Ev hanımı
10) Öğrenci 11) Diğer (belirtiniz:)

4) Geliriniz aşağıdakilerden hangi gruba girmektedir?

- 1) 1000 TL'den az 2) 1000 – 1999 TL 3) 2000 – 2999 TL
4) 3000 – 3999 TL 5) 4000 – 4999 TL 6) 5000 ve üzeri

5) Kaç yaşındasınız?

6) Son belediye seçimlerinde oy verdiniz mi? 1) Evet 2) Hayır

Aşağıdaki sorulara size uygun gelecek cevabın olduğu kutucuğa işaretleyerek veriniz. Yalnızca tek bir seçenek işaretleyiniz.

No		1 Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3 Kararsızım	4 Katılıyorum	5 Tamamen Katılıyorum
H1	Kentin yaşam kalitesini arttıran projeler oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H2	Belediyenin sunduğu hizmetlerin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H3	Caddeler, sokaklar, parklar gibi halka açık alanların genel temizliği oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H4	Katı atık ve çöp toplama hizmetlerinin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H5	Lokanta, kafe, kahvehane gibi halka açık yerlerde satılan yiyecek ve içeceklerin düzenli bir şekilde kontrolü oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H6	Huzurevi - Yaşlı Bakım Evi gibi sosyal hizmetlerin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H7	Planlama ve uygulama (imar planı, parselasyon) hizmetlerinin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H8	Kültür ve sanat etkinlikleri oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H9	Sosyal yardım hizmetleri (fakir ailelere, engellilere, yaşlılara yönelik vb.) oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H10	Yeşil alanlar ve park hizmetlerinin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H11	Yol yapım ve bakım hizmetlerinin kalitesi (cadde, bulvar, kavşak, köprü) oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H12	Şehir içi ulaşım ve otopark hizmetlerinin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H13	Su ve kanalizasyon gibi alt yapı hizmetlerin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
H14	Bir sonraki yerel seçimde belediye tarafından gerçekleştirilen hizmetlerin kalitesi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V1	Belediyenin topladığı yerel vergilerin az olması (Emlak vergisi, Çevre Temizlik Vergisi vb.) oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V2	Belediyenin, ödediğim vergilerin karşılığında doğrudan fayda sağlayacağım hizmetleri sunması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V3	Belediye tarafından toplanan vergilerin savurgan bir şekilde harcanması oy verme tercihim olumsuz etkiler	1	2	3	4	5

V4	Belediye tarafından toplanan yerel vergilerin yüksek olması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V5	Belediye tarafından toplanan harçların yüksek olması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V6	Seçim zamanlarında belediyelerin vergi tahsilatlarında mükellef lehine esnek davranması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V7	Belediyenin yeterli bir gelire sahip olması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V8	Belediyeye ödeyeceğim vergiler artarsa oy tercihim olumsuz etkilenir	1	2	3	4	5
V9	Belediyenin ne kadar vergi topladığı bilgisine kolayca erişiyor olmam oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V10	Belediyenin yerel vergileri zamanında toplaması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V11	Belediye bütçesinin denk olması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
V12	Belediye vergilerinin adil olması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D1	Yerel seçimlerde oy kullanırken adayların tecrübeli olması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D2	Belediye başkan adayının bölgemde bulunan sorunları gündeme getirmesi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D3	Belediye başkan adayının benim yaşantımda önem arz eden problemleri, gündemine alması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D4	Belediye başkan adayının meydanlardaki ruh hali oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D5	Belediye başkan adayının gündemdeki konular üzerine geliştirdiği çözüm önerileri oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D6	Belediye başkan adayının karakteri oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D7	Belediye başkan adayının ortaya koymuş olduğu projeler ve seçim vaatleri oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D8	Partim veya liderimin almış olduğu bütün kararlar oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D9	İcraatlarını beğenmesem de, adayın ideolojisi oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D10	İnancım ya da siyasal görüşüm oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5
D11	Adayın mensup olduğu partinin iktidarda olması oy verme tercihim olumlu etkiler	1	2	3	4	5